

2 5 7 9 6 0 1 1 1 1

14) dar

**ZEJDOVY PŘÍPRAVY
K LATINSKÝM A ŘECKÝM KLASSIKŮM**

**PŘÍPRAVY
K CAESAROVÝM
PAMĚTEM O VÁLCE GALSKÉ**

knihy: I.
VI. (1-44)

SESTAVIL JAROMÍR ZEJDA a JOSEF BRADÁČ

V PRAZE 1921-1931

ČESKÉ LIDOVÉ KNIHKUPECTVÍ a ANTIKVARIÁT
(JOSEF SPRINGER) v PRAZE I.
FILIÁLKA: KR. VINOHRADY

PROF. JOSEF BRADÁČ,

Přípravy
k
Caesarovým „Pamětem o válce gallské“.

Kniha první.

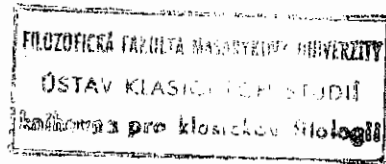
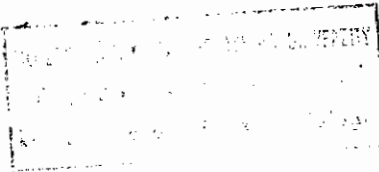
Kap. I.

Obsah: Stručný zeměpisný nástin Gallie za časů Caesarových.

- 1 **Gallia**, *ae, f.*, Gallie, souborný název zemí, obydlených Gally, prostírajících se od Rýna až po Pyreneje, jakož i horní Italie; celé území dělilo se takto:
- I. **Gallia citerior** nebo **Cisalpina** nebo **togāta**, Gallie Přední nebo Předalpská;
 - II. **Gallia Trānsalpina** nebo **ulterior**, později zvaná podle města Narbonu **Gallia Narbōnensis**, nebo zkrátka **prōvincia** zvaná, (u Caesara též *prōvincia nostra, prōvincia ulterior*), Gallie Zadní;
 - III. **Gallia** (ve vlastním smyslu), ostatní Gallie mezi Rýnem a Pyrenejemi, jež se dělila v tyto části:
 - α) **Aquitānia**, jihozápadní část Gallie, krajina mezi Pyrenejemi, Okeanem, řekou Garumnou (Garonne) a Cevennami;
 - β) **Gallia Belgica**, (*Belgium*), severovýchodní část Gallie, území mezi Sequanou (Seine), Matronou (Marne) a Rýnem;
 - γ) **Gallia** v nejužším smyslu, též **Gallia Celtica**, později **Gallia Lugdūnēnsis** zvaná, krajina mezi Garumnou, Sequanou, Okeanem a Alpami.

Gallia (ve vlastním smyslu) byla do časů Caesarových neodvislá. Caesar postupnými výboji připojil ji jako provincii k říši římské. V protivě ke **Gallii Přední** zove ji též **Gallia Trānsalpina** nebo **Gallia ulterior**, (podobně jako Gallii zde na 2. místě uvedenou či „provincii“).

- 2 **Gallia citerior** či **Cisalpina**, Gallie Přední, Předalpská, dnešní severní Italie, území prostírající se mezi Alpami a Apenninem až po říčku Rubiko. Keltští či gallští obyvatelé tohoto území, jejichž předkové porazili římské vojsko nad Allí — (říčce to v Latiu, vlévající se, 20 km. sev. nad Římem do Tiberu) — 18. června r. 390 př. Kr. — (kterýžto nešťastný

den zván odtud dies Alliēnsis) — a potom vypálili Řím, byli krátce před druhou punskou válkou (kol r. 222 př. Kr.) od Římanů podrobeni. Po vítězství Římanů nad Puny (a Hannibalem) stalo se toto území r. 191 př. Kr. římskou provincií: *Gallia Cisalpina*. Vedle Keltů byli zde usázení kměnově rhaetští a ligurští. Tato Gallie Předalpská rozdělena byla řekou Pádem na Gallii Předpádskou (po pravém břehu) a Zápádskou (po levém břehu) (*Gallia Cispadana*, *Trānspadāna*). Římané říkají jí také *Gallia togāta*, protože se tamní obyvatelé naučili nositi togu. — Římané zakládali zde vojenské pevnosti (Placentia, Cremōna, Aquileia) a kolonisovali latinským obyvatelstvem (rolníky a obchodníky) v takovém množství, že původní obyvatelstvo bylo brzy zlatinisováno. Souditi tak dlužno odtud, že se v 1. století př. Kr. narodilo v severní Itálii několik mužů vynikajících v literatuře, na př. životopisec *Cornēlius Nepos*, básník *Pūblius Vergilius Marō* (v Andech u Mantovy) dějepisec *Titus Līvius* (v Pataviu). — V době, kdy Caesar přišel do provincie, bylo horské obyvatelstvo Alp ještě neodvislé, takže spojení s provincií Zaalpskou bylo možné buď po moři nebo při pobřeží. Caesar zmocnil se přechodu přes Mont Genève; pokus zmocnit se přechodu přes Sv. Bernard (r. 57/56 př. Kr.) ztroskotal. Horské krajiny alpské podrobeny teprve za Augusta. — Města v Gallii Předalpské: Augusta Taurinōrum = Turin; Augusta Praetōria = Aosta; Mediōlanum = Milán; Cremōna; Verōna; Mutina = Modena; Bonōnia = Bologna; Ravenna a j.

3 *Gallia Trānsalpina* či *ulterior*, Gallie Zadní, později zvaná *Gallia Narbōnensis* podle města Narbony (dnešní Narbonne), nebo prostě zvaná „provincie“, dnešní *Provence*, krajina v dnešní jihovýchodní Francii, ohraničená mořem Středozemním, Cevennami, horní Rhōnou a jezerem Ženevským. Po dvojnásakročení vojenském r. 154 př. Kr. a 125 př. Kr. zmocnili se Římané v letech 123—118 př. Kr. celého území a založili tu několik kvetoucích měst. Toto území stalo se tedy r. 118 př. Kr. římskou provincií. Při pobřeží bylo kvetoucí obchodní město Massilia (dnešní Marseille). Římané jmenovali ji také „*Braccāta*“ (= kalhotová), protože tuzemci, jako Gallové vůbec, nosili kalhoty, zvané „*braccae*“. Ostatní Gallie Zaalpská stula „*Comāta*“, protože Gallové nosili dlouhé vlasy; (ἡ κόμη, *coma*, vlas).

4 *Gallī, ōrum*, m. = *Celtae, ārum*, m., Gallové (Keltové), skupina kmenů čeledi indoevropské. Oba názvy znamenají jeden a týž národ. V širším slova smyslu jest to souborný název všech kmenů galských, usedlých v starověku v Gallii, v již. Německu při Rýnu, v sev. Itálii a Británii. V užším slova smyslu jest *Gallī* souborný název kmenů usedlých v území dnešní Francie (v Gallii ve vlastním smyslu).

5 *Aquitānī, ōrum*, m., Akvitanové, kmen galský, obyvatelé Akvitanie, jihozápadní části Gallie, v krajině mezi Pyrenejemi, Okeanem, řekou Garunnou a Cevennami. Podle svědectví slavného geografa řeckého Strabona (žil asi v 1. 65 př. Kr. — 27 po Kr.) byli Akvitanové od Gallů a Belgů zcela rozdílni nejen jazykem, ale i postavou, podobajíc se postavou více Iberům — (nejstaršímu to obyvatelstvu Akvitanie, jež bylo od Gallů dílem vytlačeno, dílem se s nimi smísilo) — než Gallům. Legát Caesarův *Pūblius Licinius Crassus* podrobil r. 57 Akvitanii římskému panství, a obyvatelstvo přijalo znenáhla jazyk a obyčej latinské.

6 *Belgae, ārum*, m., Belgové, obyvatelé Belgia, sev.-vých. části Gallie. Byli silně pomíšeni s Germány přes Rýn příšlymi. Byli velmi bojovní. Sídla jejich sahala od moře na východ k řece Mose, odtud k ústí Mosely do Rýna; vých. a sev. hranicí byl Rýn, jižní hranicí byly řeky Seine a Marne. Slynuli svou vytrvalostí a statečností. Caesar válčil s nimi po 7 let od r. 57, než je podrobil. Od ostatních Gallů lišili se jen svým nářečím, shodujíc se s nimi úplně ve způsobu života, mravech a náboženství. Názvy některých kmenů: *Bellovacī, Suessiōnēs, Rēmī, Atrebatēs, Morinī, Menapiī, Eburōnēs*. Jména těchto kmenů zachována jsou většinou ve dnešních jmenech měst belg. a franc.; srovnej: *Remi—Remeš, Ambiani—Amiens, Atrebatēs—Artois, Viromandui—Vermandois, Tungri—Tongern* a. j. Nejmocnější z nich byli *Bellovacī* mezi Sekvanou, Isarou (Oise) a Samarou (Somme), v krajině kolem dnešního Beauvais. Caesar podrobil je r. 57 př. Kr.

7. *Sēquānī, ōrum*, m., Sekvanové, galský kmen, bydlící západně od pohoří Jury mezi Ararem, Rhodanem a Jurou. Od Helvetiů dělilo je pohoří Jura. Hlavním městem bylo *Vesontio* (dnešní Bésançon) na řece Dubis. Sekvanové byli soupeři Haeduů.

8. *Helvētīī, ōrum*, m., Helvetiové, mocný kmen keltský, usedlý původně v krajině mezi Rýnem, Mohanem a Černým Lesem, za dob Caesarových sídlící v dnešním severním Švýcarsku mezi pohořím Jurou, jezerem Ženevským (*lacus Lemannus*), Rýnem až k jezeru Bodamskému (*lacus Brigantinus*) čili v území asi nynějšího Švýcarska. Příčinou vystěhování Helvetiů do těchto končin byly nejspíše útoky Germánů se strany severní, jimiž původní otčina Helvetiů tak zpustla, že ještě geograf *Ptolemaios* (jenž žil ve 2. století po Kr.), nazývá ji Helvetskou pouští. Nové území své rozdělili Helvetiové na 4 župy čili kraje; z nich uvádí Caesar dvě; *pagus Tigurīnus, pagus Verbigēnus*. Po prvé setkali se Helvetiové s Římany r. 107 př. Kr. Tehdy účastnili se helvětští kmenové *Tigurini* a *Toyneni* tažení Cimbrů, kteří způsobili Římanům porážku. Snad již tehdy pomýšleli nepokojní Helvetiové zůstat v Gallii. K nové výpravě do Gallie měl je asi r. 60 př. Kr. náčelník *Orgetorix*. Ač původce výpravy *Orgetorix* zemřel, vydali se Helvetiové r. 58 př. Kr., spálivše napřed svých 12 měst a na 400 dědin, s movitým majetkem a rodinami na dobrodružnou pout. Společně s nimi hnuli se *Raurakové, Tulingové, Latobrigové* a část *Bojů*. Protože jim Caesar zabránil v cestě přes Rhodan a územím *Allobrogů*, vtrhli Helvetiové územím *Sekvanů* do území *Haeduů*. Ale i zde udeřil Caesar na ně a porazil je u města *Bibrakte* (mezi *Ararem* a *Ligereim* na hoře *Mont Beuvray* blíže dnešního *Autunu* v departementu *Saône-et-Loira*) a přinutil k návratu do dřívější vlasti. Toliko *Bojové* na žádost *Haeduů* směli zůstat v území *Haeduů*. Od té doby bylo počítáno území *Helvetiů* k říši římské.

9. *Germānī, ōrum*, m., *Germánové*, indoevropský národ, bydlící ve střední Evropě mezi Rýnem, Dunajem, Vislou a Severním mořem v krajině zvané ve starověku *Germānia*. Názvem *Germānī* označuje Caesar buď Germány vůbec nebo jednotlivé kmeny germánské. Z germánských kmenů dlužno uvésti tyto: *Marcomanī, Nemetēs, Sedusiī, Teutōnī, Triboci, Ubiī, Usipetēs, Vangionēs*, zejména pak *Suēvī* či *Suēbī*.

10 Gallia (ve vlastním smyslu); viz Gallia III.

omnis, e, 1. (číselně:) všechno, všecek; omnes, všichni (t. j. každý); omnia, vše, všechno; (v sg. klade se omnis, e při jménech věcných); 2. (kvalitativně:) všeliký, všeho druhu; 3. (kvantitativně:) všecek, celý.

Gallia omnis, Gallie veškerá, celá; (míněna jest země tehdy ještě nedobyta mezi Rýnem, Alpami a Oceánem).

dīvidō, ere, sī, sum, 1. odděluji, odlučuji, dělím; 2. rozdělují, dělím; *divisa est*, jest rozdělena, dělí se.

ūnus—alius—tertius, jeden—druhý—třetí. (116.)

15 quārum ūna pars, z nichž jedna část; quārum (gen. part.).

Belgae, Aquitānī, Celtae, Gallī; viz nahore!

in-colō, ere, uī, cultum, (aliquid), bydleli (někde, v něčem); ūnam—aliam—tertiam partem incolere, bydleli v jedné—druhé—třetí části.

quī, (rozved:) ū, quī; (přelož:) ty (kmeny), které.

ipsōrum linguā—nostrā, (abl. limit.), jazykem svým—naším.

0 dif-ferō, ferre, distulī, dilātum, odchylovati se, lišiti se; inter se dif-ferunt, vespolek se liší. — Vespolek bývá vyjadřována výrazem předložkovým (inter s akkusat.); (216., 516.).

institūtum, ī, n., zřízení, zvyk, obyčej, linguā, institūtis, lēgibus, spojení *asyndetické* t. j. bez spojky; v češtině připoj poslední člen spojkou „a“. — Jednotlivé členy větné, které mají stejnou platnost, bývají buď všechny spojeny spojkou *et* (*polysyndeton*, spojení *polysyndetické*), nebo jsou spojeny beze spojky (*asyndeton*, spojení *asyndetické*). Někdy se poslední člen při spojení *asyndetickým* připojuje spojkou — *que*.

Gallōs ... ab Aquitānīs ... ā Belgīs = Galliam ... ab Aquitāniā ... ā Belgiō, Gallii ... od Aquitanie ... od Belgie (Gallie belgické). — U Caesara bývá často položeno jméno národa místo jména země; (metonymie). (Viz č. 122., 124., 183., 318., 445., 490., 571., 620., 823. a. j.)

dīvidit, (13); jsou-li předměty jména věcná, řídí se přísudek, společný několika předmětům, v čísle (rodě, osobě) podmětem, u něhož stojí nejbliže.

Garumna, ae, f., Garumna, (nyní Garonne), řeka pramenící se v Pyrenejích. Vlévá se do Atlantického oceánu. Ve starověku dělila Garumna částí svého toku Akvitánii od Gallie keltické. — 25

Mātrōna, ae, f., Matrōna, (nyní Marne), řeka pramenící se v starověkém území Lingonů. Ústí do Sekvany (Seine). Ve starověku dělila svým tokem Belgium od Gallie keltické.

Sēquāna, ae, f., Sekvana, (nyní Seine, čti SÉN), řeka pramenící se v území starověkých Lingonů. Ve starověku dělila částí svého toku Belgium od Gallie keltické.

fortissimī hōrum omnium (gen. part. při superlat.), nejstatečnější z těchto všech.

Belgae (6.) (75.)

propterea, quod, proto, že ... — 30

Sestav: propterea, quod ... 1. ab sunt, 2. (minimě)-que ... comment atque ... important ... 3. (proximí)-que sunt. — Pro neobyčejnou statečnost Belgů uvádějí se tři důvody. Spojení vět jest polysyndetické (viz č. 22.); v češtině klademe spojkou „a“ jen mezi předposlední a poslední člen, (zde před: *proximí*).

cultus, ūs, m.; [colere] pěstování, vzdělávání (půdy); (metaf.) pěstění, vzdělávání, zušlechťení (ducha, těla, života); úprava života, (jemný) způsob života.

hūmānitās, ātis, [homo], povaha lidská, lidskost, lidství; (vyšší, jemnější) vzdělanost, vzdělání.

prōvincia, ae, f., provincie; zde = Gallia Narbōnensis; viz č. 1. Gallia II.

longissimē absūm ab aliquā rē, jsem vzdálen nejvíce něčemu. — (V provincii vládl jemnější mrav a vzdělání již dávno před tím.) — (264., 526.)

35 mercātor, ōris, m., kupec.

minimē saepe, velmi zřídka, málokdy; (= rarissimē); (náleží k oběma slovesům, *commeant* i *important*). — (486.)

com-meāre ad aliquem, přicházeti, docházeti; přicházeti k někomu a zase odcházeti; stýkali se s někým.

im-portāre, přivážeti, dovážeti.

per-tinēo, ēre, uī, [tenēre], dosahovati; (ad aliquem), týkati se někoho, vztahovati se na někoho; mítí vliv, působiti na někoho, na něco. (78., 155., 349., 783.)

40 animus, (o více osobách: animi), klade se v latině, aby se určitěji vytkla duševní stránka osoby, již se děj především dotýká; do češtiny překládáme v takovýchto případech výraz *animus*: a) zájmemem, b) jmenem osobním, c) výrazy: *člověk, lidé; animum excolere* = vzdělávati se; *animos militum confirmare*, povzbuditi vojny; *totius Galliae animi ā mē avertuntur* = celá Gallie se ode mne odvrací.

ef-fēmināre, [fēmina], činiti zženštilým, choulostivým; *effeminare animos*, činiti mysl choulostivou; *ad effeminandos animos (eorum) pertinere*, mítí vliv na zchoulostivění mysli; činiti mysl choulostivou; činiti lidi choulostivými.

ea, (neutr. plur.), (přelož:) věci, zboží. *proximus sum alicuī*, jsem nejbližší někomu; jsem nejbližším sousedem někoho. (168.)

Germānī, quī trāns Rhēnum incolunt = Germānī Trānsrhēnānī. Germānī, bydlící za Rýnem, Zarýnští.

Rhēnus, ī, m., řeka Rýn (něm. Rhein, 40 fr. Rhin); pramení se ve švýcarském kantoně Grisonském z několika horských pramenů, z nichž Přední Rýn vzniká v sev.-vých. části skupiny sv. Gotharda jako výtok malého jezírka Toma na svahu hory Bađu ve výši 2344 m n. m. Ve starověku dělil Rýn Gallii od Germanie.

quibuscum, s kterými; s nimiž.

continenter, [con-tinēre], nepřetržitě, neustále.

bellum gerō (gererē, gessī, gestum) cum aliquō, válku vedu s někým.

Pamatuj!

bellum inferre alicuī, zdvihnouti válku, vypraviti se do pole, do války proti někomu; (675.);

bellum ducere, válku protahovati;

bellum conficere, válku dokončiti;

bellō persequi aliquem, stíhati válkou někoho, válčiti s někým; (712.);

fortūnam bellī temptare, zkusiti válečné štěstí; (778.);

bellum parare alicuī, strojiti se k válce proti někomu;

bellum facere (alicuī), způsobiti válku; dáti podnět k válce; počíti, zdvihnouti válku proti někomu;

bellum administrare, řídití válku (jako vrchní velitel); (919.) (55.).

quā dē causā, z kteréžto příčiny, 49 pročez; (zde:) quā de causā = et eā dē causā, a z té příčiny; a proto; quā jest zde *relativum copulativum*, spojovací. — Vztažné zájmeno quī, quae, quod bývá položeno často v čelo hlavní věty, aby ji úže spojilo s větou předcházející; takovoto vztažné zájmeno sluje spojovací, *relativum copulativum* Spojovací relativum lze rozvésti: 1. quī = et is; 2. quī = is autem; 3. quī = is enim; 4. quī = is igitur. Do češtiny pře-

kládáme relativum spojovací obyčejně ukazovacím zájmenem s některou souřadnou spojkou.

50 **quoque**, také, též; (*quoque* se klade vždy za slovo, na němž je důraz, *etiam* klade se obyčejně před slovem, na němž je důraz).

reliqui, *ae, a*, ostatní, zbývající; (*reliqui* klade se při počítání, zejména při číslovkách a značí „zbytek“; *ceteri* = ostatní, (*jini*)), klade se v porovnání; při slovesech *excellere, praestare* a pod. klade se vždy *ceteri* nebo *alii*, při číselném výrazu vždy *reliqui*, na př. *reliqui sex.* (277., 656.)

prae-cēdō, *ere, cessi, cessum, (aliquem aliquā rē)*, předcházeti; předstihnouti, předčítí (někoho něčím); (*praestare alicui aliquā rē; superare aliquem aliquā rē; antecedere*).

Gallōs = Celtās (ve vlastním smyslu). *Smysl*: Jako Belgové jsou nejudatnější ze všech obyvatelů Gallie (ve vlastním smyslu), tak jsou Helvetiové nejudatnější ze všech obyvatelů Gallie Keltické; viz 3. kap.: *nōn esse dubium, quin totius Galliae plurimum Helvetiū possent.*

ferē, (při měření počtu, času, vlastnosti a pod.): asi, skoro, téměř.

55 **con-tendō**, *ere, tendi, tentum*, napínati; měřiti se, pouštětí se v zápas, bojovati, zápasiti: *proeliō contendere cum aliquō*, půlku, boj podstupovati, sváděti s někým.

Pamatuj!
proelium committere = boj, bitvu sváděti;
proeliō dīmicāre = bojem se utkati;
proeliō interesse = boje se účastniti;
proeliō decertāre = bitvou rozhodovali; rozhodnou bitvu svěsti;
proelium restituere = boj obnoviti;
proelium redintegrāre = bitvu obnoviti; znovu počítí;
proellō excēdere = opustiti bojiště;

proeliō conteditur = boj se strhne;
bellō contendere = válčiti.

cōtidiānus, 3., [*cōtidiē* = každodenně; 56 *quotitei + die*], každodenní; (*zde přelož příslovcem: denně*). (861).

cum—aut prōhibent—aut gerunt, věta časová, uvedená spojkou *cum* zv. *coincidens*; *cum* = tím, když; tím, že; často se také taková věta časová překládá přechodníkem; (*zde: tím že odrazejí* — vedou = odrazejíce — vedouce. — (Kor. 393. 4; Hrb. 439. b.)

prō-hibeō, *ere, uī, itum, [habēre]*, zdržovati, odvracetí, odrážeti; (*aliquem aliquā rē, abl. separ.*, někoho od něčeho). (333., 453., 517., 560., 605., 849.)

fīnis, *is, m.*, mez, hranice; ohraničené místo, krajina; (*plur.: finēs, ium, území*, (626.)) (69., 102. a j.)

ipsi v protivě k eōs; netřeba pře- 60 *kládati.* — Caesar hned na počátku vytyká zdatnost a válečnost Belgů, Germánů a Helvetiů, protože se právě s těmito třemi kmeny utkal v boji hned s počátku r. 58 a 57 př. Kr.

eōrum (*gen. part.*) = omnium Galliae populōrum; (*jméno národa místo země; viz č. 23.*); *eōrum ūna pars* = jedna část její (t. j. Gallie).

ob-tineō, *ere, uī, tentum, [tenēre]*, držeti, v držení mítí; (*zde = incolere*). — (184., 206., 394.)

quam (*akus. předm.*) **Gallōs obtinēre** (*acc. c. inf.*) *dictum est*, kterou že Gallové mají v držení, bylo pověděno; kterou, jak bylo pověděno, mají Gallové v držení; ve které, jak bylo řečeno, Gallové jsou usazeni. — (Kor. 329.)

initium capiō, *ere, cēpī, captum, ab aliquā rē*, počínati něčím, u něčeho.

Rhōdānus, *ī, m.*, Rhodanus, dnešní 65 Rhōne (čti: rón), řeka pramenící se v Alpách Bernských, protéká jezerem Ženevským, u Lyonu (Lugdunum) přijímá svou největší pobočku Saōnu (ve starověku Arar); vlévá se do

moře Středozemního. — Caesar přijímá tok řeky obráceně; praví, že jezero Ženevské, lacus Lēmannus, vtéká do Rhodanu. Za Caesara Rhodanus odděloval provincii (území Allobrogů) od Helvetiů a Segusiavů.

con-tineō, *ēre, uī, [tenēre]*, omezovati, ohraničovati; *continētur* = jest omezen(a), ohraničen(a). — (114.)

Garumnā, Ōceanō, finibus, (22.).

Ōceanus, *ī, m.*, Okeán (Atlantický); byl ve starověku sev.-záp. a záp. hraničí Gallie.

finēs, (59.).

70 **at-tingō**, *ere, tigī, [tangere]*, dotýkati se (něčeho), hraničiti (s něčím); (*aliquid; flūmen Rhēnum, akus. předmětný*).

ab Sēquanīs et Helvetiīs, se strany, na straně Sekvanů (čti: Sékvanů) a Helvetiů = na té straně, kde bydlí Sekvané a Helvetiové.

vergō, *ere*, obracetí se, kloniti se, chýliti se; táhnouti se, prostíratí se.

septentrionēs, *um, m.*, sedmihvězdi Malého a Velkého Vozu; sever. — [*septem; terere.*]

capit — continētur — vergit, (22.).

75 **Belgae** = Belgium, Gallia Belgica; (1.—III.).

orior, *orīrī, ortus sum, ab aliquā rē*, počínati, začínati od (něčeho), na (něčem); (*srv. č. 64.*).

extrēmus, 3., (*ex, exter, exterior*), nej- krajnější, nejzazší, nejvzdálenější; *extrēmī finēs Galliae (Celticae)*, nejzazší končiny Gallie. — (346.)

per-tinēre ad aliquid, sahāti, táhnouti se k něčemu. (89.)

inferior, ius, [inferus], nižší, níže položený; *inferior pars flūminis*, dolní tok řeky.

spectāre, dívati se, pohlížeti; **směřovati**, 80 býti obrácen;

septentrionem; *toto podst. jm. se klade obyčejně v plur.*; (73.).

oriēns sōl, (*sōl, sōlis, m.*), (vycházející slunce), východ. — Přivlastkové participium ve spojení se svým jménem mívá někdy význam odtažitého jména podstatného; *oriēns sōl* = východ (slunce); *occidēns sōl* = západ (slunce); *bellum mōtum* = zdvižení války; *a. Chr. n.; p. Chr. n.; ab urbe conditā* = od založení města.

Aquitānia, (5.); **Garumna**, (25.).

Pyrenaei, ōrum, (montēs), *m.*; Pyreneje, horstvo na hranicích mezi starověkou Gallií (dnešní Francií) a Hispanií (dnešním Španělskem); táhne se směrem v.-j.-vých. od zálivu Viscayského (mare Cantabricum) k Středo-zemnímu moři; délka horstva jest 435 km.

Hispania, ae, f., Hispanie, starověký 85 název poloostrova Pyrenejského, dnešní Španělsko a Portugalsko.

spectat (80.) *inter ... = spectat in eam partem, quae est inter ...*

occāsus, ūs, m., [*cadere, oc-cidere*], západ; *occāsus sōlis* = *occidēns sōl* (82.); *inter occāsum sōlis et septentrionēs* = na severozápad.

oriuntur — pertinent — spectant (22.)

Válka s Helvety.

Obsah.

- Kap. 2.—3.** — Helvetiové chystají vystěhovat se ze svého území na radu Orgetoriga, bohatého šlechtice helvetského, jenž toužil po královské důstojnosti. Přípravy k stěhování. Orgetorix vyslancem k sousedním obcím.
- Kap. 4.** — Záměr Orgetorigův zmocnit se nadvlády nad Helvety vyrazen. Orgetorix pohnán k soudu, ale pomocí otroků, chráněnců a dlužníků vyhne se zodpovídání. Náhlná smrt Orgetorigova.
- Kap. 5.—8.** — Helvetiové pokusí se provést úmysl svůj, vystěhovat se ze svého území. Cesty, kterými se mohli ubírali. Zvolí cestu provincií. Caesar odtáhne rychle od Říma a zabrání jim v tom.
- Kap. 9.** — Helvetiové pokusí se o cestu Sekvanskem.
- Kap. 10.** — Caesar rychle odejde do Galie Předalpské, vrátí se odtud s 5 legiemi a přijde do území Segusíavů.
- Kap. 11.—12.** — Helvetiové projdou Sekvanskem a dorazí až do území Haeduů. Tito a rovněž Allobrogové žádají pomoci na Caesarovi; Caesar udeří na čtvrtinu Helvetiů, která dosud nepřešla přes řeku Arar, a porazí ji.
- Kap. 13.—14.** — Caesar dá vystavět most přes řeku Arar. Vyslanci Helvetiů, v čele Diviko, vyjednávají s Caesarem a slibují, že tam se uchýlí a tam budou pobývat, kde Caesar ustanoví. Caesar žádá na nich rukojmí. Vyslanci odeprou dáti rukojmí a odejdou.
- Kap. 15.** — Helvetiové táhnou dále územím Haeduů. Caesar jich následuje.
- Kap. 16.—20.** — Haeduové nedodávají Caesarovi pravidelně špiže. Zrádné jednání Dumnoriga Haedujského, jež vyzradí Liskus. Caesar odpustí Dumnorigovi na prosby bratra jeho Diviciaka.
- Kap. 21.—22.** — Caesar ve vzdálenosti 8000 kroků od Helvetiů. Titus Labienus s 2 legiemi zleze horu a čeká na hřebenu hory. Publius Konsidius vyslán ku předu s oddílem výzvědným. Omylení pokládá P. Konsidius Labiena s legiemi za nepřátele. Tím útok Caesarův na Helvety se oddálí. Caesar táhne za Helvety a položí se táborem ve vzdálenosti 3000 kroků.
- Kap. 23.—26.** — Caesar odejde do Bibrakta pro špiži. Helvetiové myslíce, že Římané ze strachu se vzdalují, pronásledují vojiny Caesarovy na zadním šiku. Srážka Caesara s Helvety. Porážka Helvetiů.
- Kap. 27.—28.** — Helvetiové se vzdají. Helvetiům poručeno vrátit se zpět do svého území. Bojům dovolil Caesar usadit se v území Haeduů.
- Kap. 29.** — Počet Helvetiů před výpravou a při návratu.

- longē, (zesiluje superlativ), daleko.
- 90 nōbilis, e, [gno—bilis, i—gno—bilis], 1. patrný, znatelný; 2. známý, proslulý, slavný; 3. urozený, vznešený. (dīs, dītis); superl. dītissimus = dīvissimus, nejbohatší; dīves, itis, abl. sg. dīvite, gen. pl. dīvitum, bohatý.
- Orgetorix, īgis, m., Orgetorix,** nejmocnější šlechtic helvetský, který navrhl Helvetiům, aby se vystěhovali; sám ve spolku se zetěm Dumnorigem a s Kastikem chtěl dosíci nadvlády ve své obci; byv prozrazen skončil život asi samovraždou.
- M(arcō) Messālā M(arcō) Pīsōne cōnsulibus,** za konsulátu Marka Messaly a Marka Pisona; (abl. čas.); byl to rok 693 od založení města (ab urbe condita) či 61 př. Kr.; Římané označovali letopočet jmény konsulů příslušného roku; jména konsulů byla kladena vedle sebe bez spojky et (asyndeticky); úřední titul byl v této vazbě zkracován cos., později coss. (= cōnsulibus). — (365.) — (Čti: Messály, Písóna.)
- 94 **M(arcus) Valērius Messāla a M(arcus) Pūpius Pīsō,** konsulové r. 61 př. Kr.
- 95 **rēgnum, ī, n.,** královská moc, královská důstojnost, trůn. — (219.)
- in—dūcō, ere, dūxī, ductum,** uvést, zavést, svést; cupiditāte rēgnī (gen. obiect.) inductus, sveden touhou = z touhy po královské důstojnosti; cupiditāte (abl. příc.), (Koř. 280, 2; Hrb. 373, b.). — Příčina vnitřní nebo vnější bývá v latině často vyjádřena vhodným participiem perf. passiv. s ablativem substantiva. Do češtiny se překládá tento výraz buď přičestím trpným s instrumentálem nebo pádem předložkovým; aetāte affectus, věkem vysilen, sešlý; plūri-
- mīs beneficīus affectus, zahrnut dobrodiními; caritāte patriae ductus, z lásky k vlasti, a j. — (149., 506., 616.)
- coniūratiō, ōnis, f., [con—iūrāre],** spiknutí, vzpoura; tajný spolek; coniūratiōnem facere, uzavřít tajný spolek.
- nōbilitās, ātis, f., 1.** proslulost; 2. šlechtictví, urozenost; 3. šlechta, šlechticové, (= nōbilēs); (abstractum pro concreto).
- cīvitās, ātis, f., [cīvis], 1.** občanství, občanské právo; 2. občanstvo, občané; 3. obec, stát. — (abstr. pro concr.) — (254.)
- per—suādeō, ēre, suāsī, suāsum, alicui** 10 ut ... , přemluvit někoho, aby ... ; (persuādēre alicui s vazbou acc. c. inf., přesvědčiti někoho, že ...). (111., 495.)
- ex—eō, īre, ū, itum,** vyjít, vystěhovat se. — Cīvitātī persuāsīt, ut (cīvitās) exirent; exirent vztahuje se podle smyslu k podmětu cīvitās = cīvēs. Přisudek neřídí se někdy v čísle neb rodě tvarem jména podmětového, nýbrž jeho významem a obsahem; tuto vazbu zoveme constructio ad sensum, vazba podle smyslu. (826.)
- dē finibus,** z území. (59.)
- cōpia, ae, f.,** zásoba, hojnost; plur.: 1. zásoby; 2. zástupy vojenské, branný lid; cum omnibus cōpīs, se všemi zástupy; (míněny jsou všechny osoby, ženy i děti, i všechen majetek). — (165., 209., 576., 641., 687., 899.)
- Sestavi!** (ze slovesa persuāsīt jest odvoditi nějaké verbum dicendi, na němž závisí následující neřímá řeč;) [dixit] || potiri esse pe. acile || cum praestarent. — Nezavisl. dixit: perfacile est potiri im. 3, cum praestētis. — Cum praestarent jest důvodová věta závislá 2. stupně; kon-

junktiv jest v ní položen podle pravidla o souslednosti časů; jest v ní konjunktiv impf., protože řídící sloveso (*persuāsīt* nebo *dixīt*) jest ve vedlejší čas. Přelož: protože, ježto vynikají.

per-facilis, e, velmi snadný, přesnadný.

15 **potiri perfacile esse**, (acc. c. inf.), že zmocniti se jest velmi snadné.

potior, iri, itus sum, aliquā rē, zmocniti se něčeho, dobytí něčeho; (znamená-li *potiri* = *stati se panem*, poji se též s genitivem; vždy se říká *rerum potiri* = zmocniti se svrchované moci, vlády. — (Pamatuj slovesa pojící se s ablat.: *utor, fruor, fungor, potior, vescor aliquā rē*; abl. instr., viz Koř. 278. Hrb. 371.)

imperium totius Galliae (gen. obiect.), vláda nad celou Gallií. (205.) (287.)

cum (causale, přičinné, s konjunkt. podle sousled. časů), poněvadž, protože, ježto.

prae-stō, āre, stitī, stitum, alicuī aliquā rē, předčím někoho něčím, vynikám nad někoho něčím.

10 **virtūs, ūtis, f.**, [vir], mužnost (= souhrn vlastností pravého muže); mužná zdatnost; zmužilost, statečnost, udatnost.

id tibi persuādeō, k tomu tě přemlouvám; o tom tě přesvědčuji; *id* = acc. vnitř. předm. — V platnosti akusativu vnitř. předm. kladou se zájmena rodu střed. a zájmenná příd. jména v rodě středním u některých sloves, která jindy mají jinou vazbu; Hrb. 315, c; Koř. 227, b; *hāc rē gaudeo, laetor*; *hōc* (acc.) *gaudeo, laetor* = z tohoto se raduji; *eā rē gloriōr*; *id gloriōr* = tím se honosím; *dē illā rē dubitō*; *illud dubitō* = o onom pochybuji; *dē hāc rē nōn tacēbo*; *hōc nōn tacēbo* = o tom nebudu mlčeti; *dē hāc rē tibi persuādeō*; *hōc* (acc.) *tibi persuādeō*, o tom tě přesvědčuji; a j. — (100.)

hōc facilius, quod... (= *eō facilius, quod...*), tím snáze, protože...; (*hōc, eō, abl. mensurae*). — (335., 920.)

undique, odevšad, na všech stranách, (245.)

con-tineō, ēre, uī, [teneo], omezovati, obkličovati, svíratí, tíšnití. (66.) (845.)

nātūra, ae, f., přirozená povaha, ráz; 115 *nātūra loci*, přirozená povaha místa, přirozená poloha.

linā ex parte — alterā ex parte — tertiā (ex parte), s jedné strany — s druhé strany — a se třetí strany; na jedné straně — na druhé straně a na třetí straně. (22.) (14.) (317.)

lātūs, 3., rozsáhlý, široký; *lātissimus* — *altissimus* (elativ), velmi široký — velmi hluboký.

ager, agrī, m., 1. orná půda; role, pole; 2. venkov; 3. území, kraj; *ager Helvētius* = území Helvétů; *ā Germānis* = ab agrō Germānōrum; (23.); *per agrum Sēquanōrum et Haeduōrum*, územím Sekvanů a Haeduů; Sekvanskem a Haedujskem. — (259., 306., 522., 578., 592.)

lūra, ae, m., *lūra mons*, pohoří Jura, hraniční horstvo mezi Helvety a Sekvany, mezi dnešním Švýcarskem a Francií, mezi Rhodanem a Rýnem.

altus; altissimus, (elativ), velmi vysoký, 120 převysoký.

(**mōns**) **est**, horstvo, pohoří se vypíná, se táhne.

inter Sēquanōs et Helvētiōs; (23., 124., 183. a. j.)

(**lacus**) **Lēmannus, ī, m.**, jezero Lemanské, nyní Ženevské. — (441.) — (Franc. název dnešní le lac Léman.)

ab Helvētiīs; (23., 122., 318., 445., a j.) **dīvidere**, (13.) 125.

hīs rēbus = *hōc*; *ita* = tím; tak.

fit, ut..., stává se, přihází se, že...; (*ut...*, nevlastní věta výsledná). (Koř. 380, b; Hrb. 434.) — (529.)

et — et, i — i; jak — tak; jednak — jednak.

vagor, arī, ātus sum, toulám se, bloudím, pobíhám; činím nájezdy.

130 **minus lātē, (jest si domysliti)** quam cupiēbant.

minus facile, (jest si domysliti) quam sī finēs apertī fuissent.

minus lātē vāgābantur, ne tak daleko se toulali, nájezdy činili; *minus facile poterant*, ne tak snadno mohli.

finitimus, 3., pohraniční, sousední; *finitimī, ōrum, m.*, sousedě.

bellum inferre, (48.) — (675.)

135 **quā (rel. copul.) rē, a tūm; a proto. (49.) quā (rel. copul.) ex parte, (a)** vzhledem k tomu. (49.)

bellāre, válčiti, bojovati; *bellandī cupidus*, žádostivý válčení, války; bojovčtivý; (= *bellicōsus*).

af-ficiō, ere, fecī, sectum, [ad, faciō]; opatřiti (někoho něčím); působiti, dojímati; *aliquem dolōre afficere*, někoho zarmoutiti; *magnō dolōre afficiōr*, velice se rmoutím, trápím.

dolor, ōris, m., bolest, zármutek, žalost, hoře; *māgnus dolor*, veliká, hluboká bolest; (*v češtině možno místo kvantitativního příd. jména položití kvalitativní*).

Sestav! (Helvétii) *arbitrābantur autem* || *sē* (= *Helvētiōs*) *habēre angustōs finēs prō multitudīne hominū et prō glōriā bellī atque fortitudinis*.

140 **prō, (předl., s abl.)**, 1. (o místě) před něčím 2. (k ochraně, ve prospěch): *pro, za, o*; 3. (o postupování) *mīsto, jako*; 4. (o nůhradě a odplatě): *za*; 5. (o způsobu a přiměřenosti): *dle, podle, vedle, v poměru k*; *prō multitudīne hominū*, podle množství lidí = podle lidnatosti, na lidnatost.

multitudō [-inis, f.] hominū, množství lidí, lidnatost, počet obyvatelstva.

autem, (spojka odporovací), však, ale, pak; (klade se vždy na druhé

místo, nikdy však mezi předl. a podst. jm., a proto jest zde na třetím místě). — (Tato spojka buď značí protivu, autem = však, ale; nebo vyjadřuje pokračování v myšlence a přiřazuje, autem = pak.)

bellī atque fortitudinis = *bellicae fortitudinis*; (*hendiadyoin*); (ze dvou jmen podstatných, spojených spojkou *et, que, ac, atque*, překládáme někdy jedno adjektivem, vytykajice jeho význam přívláskový, na př. *monumenta et litterae* = písemné památky; *clāmor et concursus* = hlučný oběh; *cōnsuetūdo ac vīta*, obvyklé živobyť; *opera atque artificia* = umělecká díla; *glōria bellī atque fortitudinis* = sláva válečné udatnosti; *ūsus ac disciplīna* = vojenská zkušenost; *ardor et impetus* = prudký útok); (kn. 1., kap. 39, 4; 40 4; 18, 8; 31, 7; 44, 2.).

angustus, 3., úzký, těsný; (zde postavením zdůrazněno, přelož:) příliš úzký, příliš těsný,

Sestav! *finēs* (= území), *quī patēbant dūcenta quadrāgintā milia passuum in longitudīnem, centum octōgintā milia passuum in lātitudīnem*.

pateō, ēre, uī, býti přístupný, volný; prostíratí se, rozkládatí se. (534.)

longitudō, inis, f., [*longus*], délka; *in longitudīnem*, na délku, zděli.

lātitudō, inis, f., [*lātus*], šířka; *in lātitudīnem*, na šířku, zšíři.

passus, us, m., [*pandere*], rozkročení; krok; (*jako míra délková*;) krok, dvoukrok. — (436.)

passus = 1 m 48 cm = 5 stopám;

pēs (pedis) = 30 cm = 1 stopa = 16 palcům;

digitus = 2 cm = 1 palec (zšíři prstu);

mille passūs = 1000 dvoukroků = 1'48 km či okrouhle 1¹/₂ km;

quīnque milia passuum = 1 zeměpisná míle;

dūcenta quadrāgintā milia passuum = 240.000 dvoukroků = (okrouhle) 300 km; (zde *akkus. míry prostorové*); *centum octōgintā milia passuum* = 180.000 dvoukroků = (okrouhle) 270 km; (zde *akkus. míry prostorové*). — (Caesarovy údaje jsou poněkud zveličeny.)

Poznámka. Pozoruj, kterak Caesar vhodně užívá slovesných časů v této kapitole; v paragr. 1.—3. jsou perfekta o událostech minulých, pak praesenta k vyjádření trvalých poměrů; od paragr. 4. při líčení poměrů panujících u Helvetiů jsou im-

perfekta; fiēbat (trvalým následkem bylo, že...); afficiēbantur (stále a stále obnovující se hol je rmoutil); arbitrabantur (mysleli stále, znova a znova); patēbant (o trvalém stavu). Ve třetí kapitole je už zase perf. constituērunt (z toho všeho povstalo rozhodnutí...). Zradou Orgetorigovou nastane průtah v odchodu. Ale sotva ctižádostlivý Orgetorix byl odstraněn, pokračuje vylíčení plánu v páté kapitole rychle ku předu a jest podáno za účelem živosti historickými praesenty cōnantur, incendunt, combūrunt, iubent, persuadent, adsciscunt.

Kap. 3.

ad-dūcō, ere, dūxī, ductum, 1. přiváděti, dováděti; 2. naváděti, pohnouti; *addūcor*, dávám se pohnouti; *adductus*, (jsa, byv) přiveden, pohnut, sveden; *hīs rēbus adductī*, těmito poměry, důvody davše se pohnouti, svěsti; pro tyto poměry, z těchto důvodů. — (213., 506., 616.) (96.)

auctōritās, ātis, f. vážnost, vliv, váha, moc.

per-moveō, ēre, movī mōtum, pohnouti, dojmouti, překonati; *auctōritāte permōtī*, vážností jsouce dojata, překonání; (pro vážnost; vzhledem k vážnosti). — (96.)

cōn-stituō, ere, uī, ūtum, [statuō], 1. stanovití, ustanovití; 2. ustanovití se (na něčem), umínití si. (457.)

cōn-stituunt comparāre ... coēmere ... facere ... cōnfirmāre, spojení a syndetické. (22.)

com-parāre, pripravovati, opatřiti.

per-tinēre, (39. 78.)

proficiscor, ī, fectus sum, [prō-ficiō], 1. vydatí se na cestu, odcházeti, vypravití se; vytáhnouti, podniknouti výpravu; 2. jítí, ubíratí se, táhnouti.

ea, quae ad proficiscendum pertinent, věci, které se vztahují, se hodí k tažení; věci potřebné na cestu; *pertinent, coniunct. subiect.*; *minēny jsou takové potřebné věci, jichž bylo třeba podle miněny podmětu věty hlavní, podle miněny Helvetiů.*

iūmentum, ī, n., [iug-mentum, iugum, jho], dobytek; tažné dobytče, soumar.

carrus, ī, m., vůz (dopravní, čtyřkolý).

quam māximum numerum (doplň si: 160 possent), co možná největší počet. (508.)

co-emō, ere, emī, emptum, skoupiti, nakoupiti.

sēmentis, is, f., [serere, sēmen, síně], setba; sēmentēs quam māximās facere, (učinití co možná největší setby =) co možná nejvíce polí osítí.

iter, itineris n., cesta; in itinere na cestě, na pochodu; cestou.

sup-petō, ere, iūī (ī) ūtum, býti pohotov; stačiti, dostačovati. — (376.)

cōpia, ae, f., zásoba, hojnost. (103.) 165

frūmentum, ī, n., obilí. (372.)

cōn-firmāre, upevniti, utvrditi, zabezpečiti; pācem et amicitiam cōnfirmāre,

māre, (mír uzavřítí a přátelským spolkem si jej zajistiti =) mír a přátelství si zajistiti, zabezpečiti. (174.)

proximus, a, um, (superlativ), nejbližší; (*positiv: prope; komparativ: propior, propius*); *proximae civitatēs,* nejbližší obce; (*to byly zde obce Sekvanů a Haeduů na západě*).

Sestav! (Helvetiū) dūxerunt || biennium satis esse sibi (= Helvetiīs) ad eās rēs cōficiendās.

cōn-ficiō, ere, fēci, fectum, [faciō], dokonati, vykonati; *ad eās rēs cōficiendās, (vazba gerundiū),* k vykonání těch věcí, příprav.

170 **satis esse, dostačovati.**

biennium, ī, n., [bis, annus], dvouletí, doba dvou let; (*triennium = trēs annī; biduum = doba dvou dní; triduum = doba tří dnů*).

dūcere = existimāre, putāre = souditi, uznávati.

profectiō, onis, f., [proficiscor], odchod, tažení, výprava.

lēge cōnfirmāre, zákonem—ustanoviti. (167.)

175 **in tertium annum profectiōnem lēge cōnfirmant struēnji mīstō profectiōnem in tertium annum cōstituunt (decernunt, indicunt) et id lēge cōnfirmant; lēge = zákonem t. j. usnesením lidu, které nabylo moci zákona.**

dē-ligō, ere, lēgī, lectum, [legere], vybírati, vyvoliti; *dux dēligor,* jsem volen za vůdce.

lēgātio, ōnis, f., [lēgāre], posláni, vyslanectví, poselství, (úkol vyslanecy). (393., 702.)

sūs-cipiō, ere, cēpī, ceptum, [sub, capiō], ze spodu chopiti; na se vzítí, podstoupiti, podniknouti; *sibi sūscepere, vzítí na se(he).* — (512., 919.)

in cō itinere, na té cestě (poselstva).

Sestav! Orgetorix persuadet Casticō Sēquanō || ut occupāret rēgnum || quod pater (Catamantaloedēs) habuerat (= obtinuerat).

Casticus, ī, m., Kastikus, syn Kata-180 mantaloedů, vznešený Sekvan.

Catamantaloedēs, is, m., Kataqantaloedes, kníže Sekvanů, otec Kastikův.

Casticō Sēquanō... Dumnorīgi Haeduō; v překladu vlastní jméno polož na druhé místo! (přemluví Sekvana Kastika... Haedua Dumnoriga).

in Sēquanīs = v Sekvansku. (23., 122., 490., 620. a j.)

ob-tinēre, (62); rēgnum obtinēre, míti královskou moc, býti králem, královati. — (U Gallů nebyla moc královská dědičná, nýbrž často se jí zmocnili nejmocnější mužové u jednotlivých kmenů proti vůli lidu.) — (192.) (394.)

senātus populī Rōmānī, senát národa 185

římského. — Podle pověsti senát založen byl od Romula jako *poradní sbor* králův z nejstarších a nejvážnějších zástupců patricijských rodů. Také v prvních dobách republiky byl senát poradním sborem konsulů. Ale ponenáhlu zvětšila se moc senátu na úkor moci konsulů, a senát konečně se stal hlavou státu, konsulové pak byli vlastně jen výkonnými orgány jeho. Do právomoci senátu spadal také dozor nad správou provincií. Senát upravoval správu provincií, určoval jejich místodržitele, dával místodržiteli před jeho odchodem z Říma potřebné předpisy a určoval mu vojsko, peníze, lodí a jiné potřeby, jakož i podřízené úředníky (což slulo *ornāre provinciā*). Senát uděloval cizincům čestné tituly; takovým titulem byl na př. „*socius et amicus populī Rōmānī*“, titul královský a p. — Až do Sully čítal senát pravidlem 300 členů, Sulla zvýšil počet členů senátu na 600, Caesar na 900, Antonius na 1000. Členství senátu bylo doživotní, mimo případy, kdy se ho člen stal nehodným. V posledních dvou stoletích př. Kr. byly tyto podmínky pro volbu do senátu:

ingenuitas t. j. svobodný původ patricijský nebo plebejský, mravní bezúhonnost, jmění nejméně 400.000 sesterciů, věk od platnosti zákona Villiova (lex Villia annalis, r. 180 př. Kr.) 27 let, od doby Sullovy 30 let. Na místa uprázdněná úmrtím neb vyloučením v době královské nové členy jmenoval král, za prvních dob republiky konsulové, krátce před r. 312 př. Kr. svěřeno doplňování senátu zákonem Oviniovým censorům a zároveň bylo ustanoveno, aby censorové povolávali do senátu především odstoupilé úředníky, nebylo-li by jich, pak teprve jiné vážené občany z rytířů.

oc-cupāre, [capīō], obsaditi, zaujmouti, zmocniti se; *rēgnum occupāre*, zmocniti se královské moci, hodnosti, královského trůnu; *persuādet, ut occupāret*; *persuādet* jest praesens histor., jež se pokládá buď za čas hlavní buď za čas vedlejší; zde jest položen v platnosti času vedlejšího, proto jest v závislé větě účelové konjunkt. imperf. (Koř. 353, 2, pozn. 1.; Hrb. 412, 1. 2. 3.)

ante, (příslowce), = *anteā*, předtím, dříve.

Sestav! Et (Orgetorix) item persuādet (praes. histor.) Dumnorigi Haeduō || ut conārētur idem (neutr.).

item, rovněž, podobně.

Dumnorix, *īgis*, m., Dumnorix, bratr Diviciaka Haedujského, haedujský velmož. Společiv se s Orgetorigem, pojal jeho dceru za manželku. Helvetiům vymohl průchod územím Sekvanů. Bratra svého Diviciaka zbavil prvního místa v obci. Ač popouzel Haedy proti Caesarovi, Caesar mu na přimluvu jeho bratra Diviciaka odpustil, ale dal ho pozorovati. Nedůvěruje mu, chtěl ho Caesar vzít s sebou r. 54 do Britannie, když pak se mu Dumnorix vzepřel, dal ho Caesar usmrtiti. (Dumnorix = král světa.)

Diviciācus, *ī*, m., Diviciakus, haedujský 190 velmož, Římanům nakloněný. Caesar ho zde připomíná, protože nebyl v Římě neznámý; byl již před příchodem Caesarovým do Gallie v Římě prosit o pomoc proti Sekvanům. Vzhledem k Diviciakovi ušetřil Caesar Dumnoriga, bratra Diviciakova, jenž, ač mladší, zbavil bratra Diviciaka prvního místa v obci. Diviciakus požíval u Caesara přízně a vážnosti. (Diviciācus = božský.)

Haeduus, Haedujský. — Haeduové — podle římské výslovnosti *Haeduī*, jinak *Aeduī*, t. j. *ohniví* — mocný keltský kmen, sídlící ve střední Gallii mezi řekami Ararem (Saône) a Ligerem (Loire), náleželi mezi nejmocnější kmény v Gallii. Záhy přidali se k Římanům, a za to se jim dostalo práv a názvu spojenců a přátel národa římského. Caesar choval se k nim vždy s velikou pozorností. Roku 58 př. Kr. vyprostil je Caesar z tísně, do níž je uvedl vévoda germánského kmene Suevů Ariovistus; rovněž r. 52 jich ušetřil, když se účastnili proti němu všeobecného povstání Gallie pod Vercingetorigem, mladým velmožem arvernským. (Viz: kniha VII. kap. 33., 55., 63.) Města haedujská: Noviodunum, Decetia (nyní Decize), obě na pravém břehu Ligeru, Cavillōnum na pravém břehu Araru (nyní Chālon-sur-Saône), hlavní město Bibracte, mezi Ararem a Ligerem na hoře, dnes zvané Mont Beuvray, 20 km na západ od Autunu (= římské Augustodunum). Na této hoře, která dosahuje výše 820 m a poskytuje znamenitou vyhlídku, odkryty byly v letech 1865—1884 zbytky velkého města keltského, v němž bylo poznáno Bibracte. Za doby císařské zmiňuje se o Haeduích dějepisec Tacitus jako o národě bohatém, ale mravů rozmařilých.

Spoj! Dumnorigi Haeduō, qui obtinēbat...

prīncipātus, *ūs*, m., [prīnceps, prīmus, capiō], přední, první místo; vláda, náčelnictví; *prīncipātum obtinēre*, míti první místo, náčelnictví; býti náčelníkem. (184.) (394.)

māximē, nejvíce, obzvláště.

plēbs, *plēbis*, f., lid, (nižší třídy obyvatelstva).

195 **acceptus**, 3., [ac-cipiō], milý (někomu), oblíbený (u někoho); *alicui a*; (co zde pověděno, vztahuje se na Dumnoriga).

cōnārī aliquid, pokoušeti se o něco, domáhati se něčeho; *idem cōnārī*, p. se o totéž; u. o totéž; d. se téhož; *ut idem cōnārētur*, t. j. ut rēgnum in suā civitatē occupāret; Dumnorix totiž měl jen první místo v obci, prīncipātum obtinēbat, a prīncipātus nebylo rēgnum; měl se domoci jakéhosi druhu tyranidy.

mātrimōnium, *ī*, n., manželství; *filiam alicui in mātrimōnium dare*, dáti někomu dceru za manželku; (= *filiam uxōrem dare*); *dat* (praes. hist.), dá; *eīque* = et eī t. j. Dumnorigovi. (505.)

factū, (*supinum*); *perfacile est factū*, jest velmi snadno, jest přesnadno učiniti = jest velmi snadné, přesnadné. — (584.)

perfacilis, (104.)

Sestav! (Orgetorix) probat illis (= Casticō et Dumnorigi) || (*acc. c. inf.*) perficere conāta (illis) esse perfacile factū || propterea quod ipse obtenturus esset imperium suae civitatis; || (probat) || nōn esso dubium, || quān Helvetiū plūrimum possent totius Helvetiae; || (Orgetorix) cōnfirmat || sē (= Orgetorigem) suīs cōpiis et (přelož: a *zejména*) suō exercitū conciliātū esse illis (= Casticō et Dumnorigi) rēgna. — **Přím:** Orgetorix praví Kastikovi a Dumnorigovi: Perfacile est factū vōbis cōnārī perficere, propterea quod ego obtenturus sum imperium meae ci-

vitatis; nōn est dubium, quān totius Galliae plūrimum Helvetiū possint; ego meis cōpiis et meō exercitū vōbis rēgna cōnciliābo.

probāre (alicui aliquid), zkoušeti, schvalovati; učiniti uvěřitelným, dokázati, dovoditi, (někomu něco), přesvědčiti (někoho o něčem); *probat*, [cōnfirmat, dat, spērant,] (praes. histor.), dokáže, přesvědčí (je)...

cōnātum, *ī*, n., [cōnārī], pokus, podnik. (474.) (196.)

illis = Casticō et Dumnorigi.

per-ficere, [faciō], vykonati, provésti. — (447.)

propterea quod, (30.)

imperium civitatis, totius Galliae, (*gen. 205 obiect.*), vláda nad obcí, nad celou Gallii. (107.)

ob-tinēō, (62.); *obtenturus esset* (*coniunctio periphrastica activa*), (přelož:) hodlá míti; doufá, že bude míti.

nōn est dubium, quān (s *konjunkt.* podle *sousednosti časů*), není pochybno, že...; nelze pochybovati, že...

totius Galliae plūrimum posse, míti největší moc, vliv z celé Gallie, ze všech kmenů galských; (*gen. part.*). (502.)

cōpiāe, *arum*, f., (103.); (*zde*:) = *opēs*, prostředky (všeho druhu).

suōque exercitū, a (*zejména*) svým 210 vojskem. — (*Srv. 313., 384., 404., 838. a j.*)

cōn-ciliāre, 1. slučovati, spojovati; nakloňovati, získati; 2. zjednati, opatřiti; *rēgnum alicui cōnciliāre*, dopomoci někomu k trůnu.

cōn-firmāre, (167.); s jistotou tvrditi, určitě prohlásiti, jistiti, ujistiti; (*zde praes. hist.*) ujisti.

ōrātiōne adducti (*Casticus et Dumnorix*), řečí pohnuti, svedeni; (149.); (ve skutečnosti byla řeč Orgetorigova delší, než zde podaný stručný její obsah).

- fidēs**, *ei*, f., víra, důvěra; slib.
 215 **iūs iurandum**, *iuris iurandi*, n., přísaha.
inter se dare, (20.), vespolek si dáti.
fidem et iūs iurandum inter se dare, zavázati se vespolek přísahou; *dant t. j. Orgetorix, Casticus, Dumnorix*; (20.).
Sestav! *dant et sperant* || *sēsē* — *rēgnō occupātō* — *posse potiri imperiō totius Galliae per trēs potentissimōs ac firmissimōs pōpulos*.
spērāre, *doufati*, nadějí se kojiti.
rēgnō occupātō, (*abl. absol.*), zmocnění se, domohouce se královské moci, královského trůnu. (95.) (186.)

Kap. 4.

- ē-nūntiāre**, vynésti, vyzraditi.
ea rēs, to, (ta událost).
indiciūm, *ii*, n., [*in-dicere*], udání, výpověď; *per indicium*, udáním. (222.).
mōribus suis, (*abl. modī*), podle svého zvyku, obyčeje; (vztahuje se k výrazu *ex vinculis*, kterýžto způsob u Římanů nebyl znám). (463.)
 230 **vinculūm**, *i*, n., [*vinciō*], vazba; pouto; vězení.
causa, *ae*, f., 1. příčina, důvod; 2. věc, záležitost; 3. věc právní, pře, rozepře, spor.
causam dicere, 1. (o obžalovaném): hájiti se; býti obžalován; 2. (o obhájci): něčí věc před soudem zastávat; někoho hájiti.
causam dicere ex vinculis, (*zde*): hájiti se, zodpovídati se v poutech, ve vazbě, jsa uvězněn.
oportet, *ēre, uit*, (*s vazbou acc. c. inf.*), jest slušno, jest třeba, (aby...); má se (+ infinitiv); *oportebat*, (Koř. 358, 2; Hrb. 416, 2, a), bylo by bývalo slušno, třeba; byl by měl....

potiri aliquā rē, (106.)

sēsē potiri posse; (*infinitiv posse, má význam futurální*); že se zmocní, že se budou moci zmocniti.

per, (*předl. s acc.*), 1. (o místě): skrze; 2. (o čase): za, po (dobu); 3. (o prostřednictví): skrze (někoho), po (někom), pomocí (někoho). (251., 318., 373., 402., 779.)

trēs pōpuli, tři národové, kmenové *t. j. Helvetiové, Sekvanové, Haeduové*.

potēns, *entis*, mocný.

firmus, 3., silný, statečný.

— *Sestav*: *oportebat* || *poenam sequi damnatum* (Orgetorigem). — (896.)

poena sequitur, trest stíhá.

damnāre, odsuzovati.

ignis, *is*, m., oheň.

cremāre, spalovati, upalovati; *poena, ut igni cremāretur*, trest, aby ohněm byl upálen; trest upálení; (*ut explicativum*).

(*eum*) **damnātum** (= *si damnātus esset*) **poenam sequi oportebat, ut igni cremāretur**, odsouzeného byl by měl stihnouti trest upálení; byl-li by býval odsouzen, byl by ho měl stihnouti trest upálení. — (234.)

diēs, *diē*, m., den; *ve významu „určitý den, termín“ jest diēs femininum*; *diē constitūtā* (*abl. čas.*), v ustanovený den; (*spoj: diē dictiōnis causae*). — (360.)

dictiō, *ōnis*, f., [*dicere*], mluvení; *causae dictiō*, (232.), přednášení své věci před soudem, hájení se, obrana, (soudní) přelíčeni.

iudiciūm, *ii*, n., 1. rozsudek, soudní nále; 2. soudní jednání, soud.

família, *ae*, f., (všechny osoby a věci náležející pod právní moc otce rodiny, jenž slul *pater familiās*), 1. domácnost, dům, rodina; 2. rodina, příbuzenstvo, rod; 3. (*zde*): otroci, čeled.

ad, (o přibližném počtu), k, okolo; (= *circiter*); *spoj: ad decem milia hominum*. — (275., 821.) (380., 386., 429.)

245 **undique**, odevšad. (113.)

cōgo, *ere, coēgi, coactum*, [*co-agō*], 1. (dohromady) sháněti, shromážďovati; (*familiam coēgit; cūm multitudine coegerent*); 2. doháněti (někoho k něčemu), nutiti, donutiti, přinutiti; (*Orgetorigem coegerunt*); [*coēgit et conduxit*, dal...]. (354., 824.)

cliēs, *entis*, m., světenec, chránělec; (poddaný); (klienti byli ve službách galských šlechticů, kteří jim za to poskytovali ochrany; svého pána provázeli do boje).

obaerātus, *i*, m., [*aes aliēnum*], dlužník.
eōdem, tamtéž; (*t. j. ad iudicium*). — (782.)

250 **con-ducō**, *ere, dūxi, ductum*, shromážďovati; (*conduxit*, dal...).

per, (222.), skrze (někoho), pomocí (někoho).

ē-ripiō, *ere, ripui, reptum, [rapiō]*, vyrvat, vytrhnouti; osvoboditi, zachrániti; *sē ēripere*, osvoboditi se, vyváznouti, uniknouti, vymknouti se.
sē ēripuit, nē causam diceret, vymkl

se, aby se (nemusil) zodpovídati = unikl zodpovídání se před soudem.
civitas, (99.), (*zde*): občanstvo, občané.

in-citāre, 1. v rychlý pohyb uvést, 255 pohnati, pobídnouti; 2. popuditi, rozjiti.

ob eam rem, proto; (*zde*): pro ten (násilný) čin; (49., 726.)

ex-sequor, *i, secutus sum*, až do konce sledovati; prováděti, konati; *ius suum exsequi*, právo své uplatňovati, práva svého se domoci.

cōnāri, (196.).

ager, (118.); *ex agris, z venkova, z dědin*; (měl Orgetorig menší vliv po venkově než v městech).

magistrātus, *ūs*, m., úřad; úředník; 260 (úředníci u Gallů byli voleni z předních mužů; byli to tedy vybraní principēs). — (902.)

morior, *morī, mortuus sum*, zemřiti.
neque = *et nōn*. (766.)

sūspectiō, *ōnis*, f., [*sūspicere*], podezření.

ab-sum, *abesse, āfui*, býti vzdálen; *sūspectiō nōn abest, quin (s konj. jako ve větách účelných)*, neschází podezření, že...

con-sciscō, *ere, scivi, scitum*, usnésti 265 se (na něčem), ustanoviti si (něco); *sibi (dat. incommodi) mortem conciscere*, učiniti si smrt, *vzítí si život*, spáchatí samovraždu. (Náhla smrt Orgetorigova vzbudila podezření samovraždy.)

Kap. 5.

nihilō minus, nicméně; přece; (*nihilō, abl. mēnsurae*, Hrb. 367.; Koř. 284.).

— Ač nyní scházela auctoritās Orgetorigis (viz kap. 3. paragr. 1.), vnitřní důvody (*sru. his rēbus adducti*) pro vystěhování trvaly.

cōn-stituere aliquid, (152.), na něčem se ustanoviti, něco si umíniti; *id quod*

constituerant, to, na čem se byli ustanovili = své rozhodnutí.

facere = *perficere*, (203.).

ut exeant, (*vysvětluje předcházející id*), totiž aby vyšli, odešli, se vystěhovali.
finēs, (59.).

Sestav! *ubi iam (Helvetiū) arbitrati sunt* || *sē* (= *Helvetiōs*) *parātōs esse*

ad eam rem || incendunt... combūrun... iubent; (spojení asyndetické, v češtině poslední člen připoj spojku: ... a... poručí); *incendunt, combūrun, iubent, praes. histor., přelož:* zapálí, spálí a poručí.

ubi, (s *ind. perf.*), jakmile, když. — (389., 458., 638., 889. a j.).

arbitrārī, domnívati se, mysletí, míti za to, souditi.

parātus sum ad aliquid, jsem připraven k něčemu; (284.).

numerō, (*abl. limit.*), počtem.

275 **ad** (při číselném udání), (244.).

vīcus, *i*, m., [*ves*], ves, vesnice, dědina. **reliquus**, (51.); **reliqua**..., (*přelož:*) [a] mimo to.

privātus, 3., [*privāre*], soukromý; osamělý.

aedificium, *ī*, n. 1. stavení, budova; 2. dvůr, dvorec; **oppida**, **vīcōs**, **aedificia**, asyndeton. (22.)

280 **in-cendō**, *ere, cendī, cēnsūm*, zapáliti, spáliti.

Sestav! *combūrun omne frūmentum praeter (id frūmentum) || quod portātūrī erant.*

combūrō, *ere, ussī, ustum, [com-ūrō]*, spáliti, ohněm zničiti.

praeter, (*předl. s akus.*), kromě (něčeho), mimo (něco).

portāre, nésti, vézti, dopravovati; **portātūrus sum mēcum aliquid**, hodlám s sebou něco vézti, vzíti.

parātus, 3., připravený, odhodlaný. — **Sestav!** *ut essent parātiorēs ad omnia perīcula subeunda.*

285 **sub-eō**, *īre, ī, itum, (aliquid)*, jiti pod něco, podstupovati (něco), vzíti na se (něco); **perīculum subīre**, podstupovati nebezpečí.

parātior sum ad perīcula subeunda, jsem odhodlanější (více odhodlán, spíše odhodlán) k podstupování nebezpečí, nebezpečí podstupovati; **vazba gerundivní**; (273.).

reditiō, *ōnis, f., [redīre]*, návrat; **reditiō domum**, návrat domů; **spēs reditiōnis** (*gen. obiect.*), naděje na návrat.

tollo, *ere, sustulī, sublātum*, zdvihati, odstraňovati; odmítati; zmařiti. — (837.)

sublātā spē (*abl. absol.*) **reditiōnis domum**, (bude-li zmařena naděje...), po zmaření naděje na návrat domů, (= nemajíc naděje vrátiti se domů).

Sestav! *iubent || sibi quemque efferre domō molita cibāria trium mēnsium.*

quisque, *quaeque, quodque*, každý; **quisque** opírá se obvyčejně: 1. o zájmena (zvrtná, tázací, vztažná) a o příslovce vztažná (*ut, ubi*), 2. o superlativ, 3. o řadovou číslovku.

ef-fero, *ferre, extulī, ēlātum*, vynášeti; **sibi domō efferre**, vzíti s sebou z domu, z domova; **iubent sibi quemque efferre**, poručí, aby každý vzal s sebou; poručí každému vzíti s sebou; poručí každému, aby vzal s sebou. — (Helvetiové měli si vzíti proto tolik mouky, aby nebyli nuceni vézti s sebou ruční mlýnky na obilí.)

molō, *ere, uī, itum*, mlíti.

cibārius, 3., jídelní, pokrmný; **cibāria**, *ōrum*, n., strava, pokrmy, potraviny; **molita cibāria** = mouka.

mēnsis, *is*, m., měsíc; **trium mēnsium** (= in trēs mēnsēs), na tři měsíce.

Sestav! *Helvetiī persuādenti Rauracis... (100.) || uti (= ut) ... proficiēcantur || Bōiōsque ... sociōs sibi adsciscunt.*

Rauracī, *ōrum*, m., (*Rauricī*), Raurakové, kmen galský, usedlý v kraji kól dnešního města Basileje na sev. záp. od Helvetiů.

Tulingī, *ōrum*, m. Tulingové, germánský kmen, sídlící záp. jezera Bodamského při Rýně.

Latobrigī, *ōrum*, m., Latobrigové, kmen, sídlící při březích horního Dunaje. R. 58 př. Kr. přidružili se

k Helvetiům; byvše od Caesara poraženi, byli přinuceni k návratu. Od té doby není o nich zmínky.

finitimus, (133).

uti (*starší tvar*) = **ut**, aby. — (853.)

300 **proficiēsci**, (156.).

cōnsilium, *ī*, n., 1. rada, porada; 2. rada, shromáždění; 3. (rada v myslí pojatá =) rozhodnutí, předsevzetí, úmysl, záměr; **ēdem cōnsiliō ūtor**, užívám téhož rozhodnutí; přidávám se k témuž záměru; **ūsi**, přidávše se, (*zde:*) přidávíc se, [*anebo rozved:* aby se přidali... spálili a (vy-)táhli]. — (670.)

ex-ūrō, *ere, ussī, ustum*, vypáliti, spáliti; **oppidīs vīcisque exussīs**, (*abl. absol.*), spálivše, (*zde:*) spálíce města a dědiny; po spálení měst a dědin; (*nebo rozved podle č. 302.*)

ūnā cum aliquō, společně s někým; **cum ūs** místo očekávaného ve větě účelné o nepřímém vztahu k podmětu věty řídicí **sēcum t. j. cum Helvetiīs**.

trāns, (*předl. s akus.*), 1. (*na ot. kam?*) přes, za (něco); 2. (*na ot. kde?*) za (něčím), na oné straně (něčeho). — (609.)

omnīnō, celkem, všehovšudy.

itinerā duo, (*přelož:*) jen dvě cesty; (210., 384., a j.).

quibus itineribus, (*abl. loci neb instr.*); Caesar rád opakuje substantivum při vztažném zájmenu; v češtině **itineribus** vynechej! (360.)

315 **itinerā**, **quibus possent exīre**; (*věta relativní, smyslem výsledná; proto jest v ní konjunktiv*); (takové) cesty, po nichž, jimiž mohli odejiti, vyjiti, vystěhovati se. — (101.) (326.)

domō, z domova. — (663.)

ūnum (*īter*). — **alterum** jedna (cesta) — druhá. (116.)

incolere, (17.); **incoluerant**, kdýs, dřive 305 bydleli.

ager, (118.); **ager Nōricus**, území Norické, Norikum, (území asi nynějšího Štýrsko; hlavním městem tohoto území byla **Nōreia**, Noreja, snad dnešní Neumarkt; za doby Caesarovy Norikum bylo královstvím); **Nōreia**, *ae, f.*, Noreja.

trāns-eō, *īre, ī, itum*, přecházeti, přejiti.

op-pūgnāre, dobývati, útočiti.

re-cipiō, *ere, cēpi, ceptum, [capiō]* vzíti zpět; přijmouti, vzíti. (612.)

ad-sciscō, *ā-sciscō, ere, scīvī, scītum*, 310 přijmouti, přibrati, připojiti; **aliquem** (*akus. předmětný*) **sibi socium** (*akus. doplňkový*) **adsciscere**, někoho si vzíti za spojence, s někým se spolčiti; **receptōs ad sē || sociōs sibi adsciscunt**, k sobě přijaté vezmou si za spojence = přijmou k sobě a spolčí s nimi (= Bōiōs ad sē recipiunt et [eōs] sibi sociōs adsciscunt).

socius, *ī*, m., druh, společník; spojenec.

Kap. 6.

per Sēquanōs = **per agrum Sēquanōrum**, Sekvanskem; (23.); **per S.**, **per provinciam**, (o místě, 222.).

angustus, (144.).

difficilis, *e*, [*facilis*], nesnadný, nepřístupný, neschůdný. — (336.)

mons Iūra, (119.).

Rhōdānus, (65.).

vix, sotva, stěží.

carrus dūcitur, vůz projíždí. (159.)

singulī, *ae, a*, jednotliví, po jednom; 325 **singulī carrī**, vozy po každé jen jeden, vozy po jednom; vůz za vozem.

vix quā (viā) .. dūcerentur = **ita, ut eā (viā) dūcī possent**, (*věta relativní*)

vysledná), takže tudy sotva (stěží) mohly projeti; *quā* = kudy; *eā* = tudy. (315.)

autem, (142.), pak; dále.

altissimus, (120.)

im-pendeō, *ēre*, viseti nad něčím; strměti, zdvihati se.

330 ut possent = ita, ut possent; (*vysled.*)

facile, (*příslovce*), snadno, lehce. (604.)

perpaucī, *ōrum*, m., velmi málo lidí.

pro-hibēre, (58.); zdržovati, zameziti, brániti, překážeti (někomu v něčem); (*zde položeno absolutně.*) = v cestě překážeti, v cestě brániti, cestu zameziti.

provincia nostra, (1-II.).

335 multō, (*příslovce*; u komparativu.) mnohem, daleko.

facilis, e, snadný, přístupný.

expeditus, 3., volný, pohodlný. — (653.)

Allobrogēs, *um*, m., Allobrogové, kmen keltský, sídlící mezi Rhodanem (Rhône), Isarou (Isère), jezerem Lemanským (Ženevským) a Grajskými Alpami až ke Genavě (Ženeva), asi v dnešním Savojsku a Dauphiné. Hlavním městem byla Vienna (Vienna), nejsevernějším městem byla Genava (Ženeva).

propterea quod, (30.)

340 finēs, *ium*, m., (59.)

nūper, nedávno.

pācare, [*pāx*], uvésti v mír, upokojiti; podmaniti, podrobiti; (*eufemismus*).

fluō, *ere*, *flūxi*, plynouti, téci.

nōnnūllus, 3.; *plur.*: nōnnūllī, *ae*, a, někteří; *nōnnūllis locis*, jen na některých místech; (*srv.* 313.)

• 345 vadum, *i*, n., brod, mělčina; *flūmen vadō trānsire*, (přejiti přes řeku brodem =) řeku přebřísti; *is* (Rhodanus) *vadō trānsiit*, ten (Rhodanus) dá se přebřísti, možno přebřísti, přebroditi.

exter, exterus, a, *um*, vnější, zevní; *superlativ*: extrēmus, 3., nejzazší,

nejvzdálenější; poslední; (zde se zřetelem k provincii). — (77.)

proximus, (168.)

Genava, *ae*, f., Genava, nyní Ženeva, město při výtoku Rhodanu (Rhône) z jezera Lemanského (ženevského); (jméno města dáno až na konec věty, ježto na něm spočívá největší důraz).

per-tinēre, (39., 78.) dosahovati; *pōns pertinet ad Helvētiōs*, most vede do území Helvetiů. — (23.)

Sestavl (Helvétii) existimābant || (*acc. c. inf.*) sēsē (= Helvētiōs) vel persuāsūrōs esse (100.) Allobrogibus vel (sēsē) vī coactūrōs esse (eōs = Allobrogēs) || ut paterentur (*kdo?* Allobrogēs) || (*acc. c. inf.*) eōs (= Helvētiōs) ire per suōs (= Allobrogum) finēs.

vel — vel, [imperat. slovesa *volō*, 350

velle], buď — buď; buď — nebo.

nōndum, ještě ne, dosud ne.

videor (*esse*) bonō animō (*abl. qual.*) in aliquem, zdá se, že smýšlím s někým přátelsky.

quod vidērentur, (*věta důvodová, conunct. subiect.*; příčina jest uvedena se stanoviska podmětu věty řidičí); *quod vidērentur nōndum bonō animō esse*, protože se (jim) zdálo, že ještě nesmyšlejí přátelsky.

cōgere, (246); *vī cōgere aliquem, ut...*, násilím přinutiti, donutiti někoho, aby...; (*cōgō* u Caes. obyčejně s infinitivem; zde po *cōgere* je věta s *ut* vlivem předcházejícího *persuāsūrōs esse*).

existimāre, [*aestimāre*], pokládati, souditi, mysliti, domnívati se.

vīs, *v sg. schodné, akus. vim, abl. vī; plur. virēs, ium; f.*, síla, násilí. (466., 606., 779. a j.)

patior, *patī*, *passus sum*, snášeti, trpěti; připouštěti, dovolovati, nechávat; (n a slovese *patior* závisí v latině vazba *acc. c. inf.*, v češtině

věta uvedená spojkou *aby* nebo infinitiv; *patior tē ire*, nechávám tě jíti; dovoluji ti jíti; dovoluji, abys šel; dovoluji ti, abys šel); *ut paterentur eōs ire per suōs finēs*, aby jim dovolili (je nechali) táhnouti svým územím; (*eōs* místo očekávaného *sē*, aby byl smysl věty jasný; 303.). (514.) (595.)

omnibus rēbus comparātīs (*abl. absol.*), vše si připravivše; *omnibus rēbus* jest *abl. k nom. omnia*; (154.)

profectiō, (173.)

360 diēs, (240.); *diem dicere*, den (lhůtu) určit, ustanovit; *diem, quā diē dicunt* (*praes. histor.*), (314., 894.)

con-veniō, *ire*, *venī*, *ventum*, scházeti se, shromáždit se; *quā diē conveniant*, (*věta relat.-účel.*), kterého (dne)

by se sešli, v který (den) se měli sejít. — (397., 826.)

Kalendae, *arum*, f., Kalendy, první den každého měsíce. — (Původní latinské *K* bylo zatlačeno v klasické latině písmenem *C*, jež před samohl. *a*, *o*, *u* vyslovováno jako *k*; písmene *K* bylo užíváno potom již jen v ustálených zkratkách, jako: *Kal.* = Kalendae, a ve slovech *Karthago* a *Kaeso*.)

Aprīlis, e, dubnový.

ante diem quīntum Kalendās Aprīlēs = 28. března; (*podle neopraveného kalendáře*).

L(ūciō) Pīsōne Aulō Gabīniō cōnsulībus, (93.), za konsulátu Lucia Pisona a Aulua Gabinia; (r. 58 př. Kr.).

L(ūcius) Calpurnius Pīsō, tehán Caesarův, konsul r. 58 př. Kr.

Aulus Gabīnius, konsul r. 58 př. Kr.

Kap. 7.

Caesarī položeno v čelo věty, protože tento dativ jednak přísluší ke slovesu *nūntiātum esset*, jednak dlužno z něho vynítí podnět ke slovesu *mātūrat*.

id vyloženo následující vazbou *acc. c. inf.*

Sestavl *cum id nūntiātum esset Caesarī* || *eōs cōnārī iter facere* || (Caesar) *mātūrat proficiscī*.

370 nūntiāre, ohlásiti, zvěstovati, oznámiti. *cōnārī*, (196.), zamýšleti.

iter facere = táhnouti.

per prōvinciam, (*o místě*, 222.), skrze provincii; provincii.

mātūrāre, 1. zralým činiti; 2. urychlit, uspišiti; *mātūrō + infinitiv* = rychle, spěšně + oznamovací způsob slovesa, které jest v latině v infinitivu; *Caesar mātūrat* [*praes. histor.*] *proficiscī*, Caesar urychlil pochod; rychle, spěšně od-

táhne. — Caesar složiv hodnost konsulskou (bylť konsulem r. 59 př. Kr.), neodešel hned na počátku r. 58 př. Kr. do své provincie Gallie, nýbrž dlél před Římem. Uslyšev o zamýšleném lažení Helvetiů římským územím, táhl spěšně počátkem dubna r. 58 př. Kr. od Říma a přibyl v osmi dnech ke Genavě, cestuje pouze s malou družinou.

ab urbe t. j. Rōmā.

375

iter, (163.); denní pochod; *quam maximis potest itineribus*, (denními) pochody co možná největšími, nejvíce urychlenými. — (160.)

Gallia ulterior (1-II.) = Gallia ultrā Alpēs, Gallia Narbōnēnsis, provincie = Zadní Gallie.

con-tēndō, *ere*, (55.), namáhati se, spěchat; kvapně táhnouti, pospišiti; *contendit*, (*praes. histor.*), pospiší.

per-venire, (569.), přijíti; *pervenit*, (*praes. histor.*), přijde.

380 **ad**, (*předl. s acc.*), (o místě: kam?) k, ke, ku; (vyjadřuje okolí místa). — (244.)

prōvinciae (*Narbōnensī*), (1.-II.).

imperāre, 1. rozkazovati, poroučeti; 2. (o nějaké dávkce.) uložit (někomu něco, alicuī aliquid). — (423.)

omnīnō, (312.).

legiō ūna, (*přelož:*) jen jedna legie; (byla to desátá legie). (210., 313., 404., 838. a j.)

385 **legiō, ōnis**, f., [*legere*], legie.

Pravidelné římské vojsko pěší bylo rozděleno za dob Caesarových v pluky, legie. Přesně stanoviti počet mužstva v legii za dob Caesarových nemůžeme. Soudí se, že plná legie měla na 8000 mužů, ale ztrátami na bojišti počet vojinů klesal a byl značně menší, nebylo-li možno doplniti ztráty odvodem nováčků. Tak na př. pátého roku dvě legie Caesarovy po utrpených ztrátách mají dohromady sotva 7000 mužů.

Každá legie měla své číslo, které jí zůstávalo jako jméno. Legie, které Caesar dostal se svými provinciemi, sluly *septima* (VII.), *octāva* (VIII.), *nōna* (IX.) a *decima* (X.); hned prvního roku přibral k nim Caesar dvě legie, které sluly *undecima* (XI.) a *duodecima* (XII.).

Do legie byli zařadeni jen římsští občané; vojínové v legiích sluli *militēs legiōnārū* nebo zkrátka *militēs*.

Rozdělení legie. Nejmenší jednotkou v legii byla centurie (*centuria* neb *ōrdō*), ta však samostatně nevystupovala. Legie měla 60 centurií. Počet mužů v centuriích býval nestejný.

Vždy dvě centurie byly sdruženy v manipul (*manipulus*); legie měla tedy 30 manipulů.

Vždy tři manipuly tvořily kohortu (*cohōrs*); kohorta čítala 6 centurií; legie měla 10 kohort. Kohorty v legii označovaly se řadovými čísly: *cohōrs prīma* . . . *decima*. Kohorta byla jednotkou taktickou v boji samostatně

vystupující. Vojsko řadilo se v šiku podle kohort. Počtem kohort se označuje někdy síla vojska.

1 legiō = 10 cohōrtēs = 30 manipulī = = 60 centuriae.

Legie a její oddíly měly své odznaky. Společným odznakem legie byl od dob Mariových stříbrný orel, *aquila*, připevněný na žerdi s rozpiatými křídly. Orel byl svěřen ochraně první kohorty, která bývala vybraným oddílem. Vydati orla nepříteli pokládalo se za největší hanbu. Nosič orla (*aquilifer*) býval vybírán z nejstatečnějších vojinů.

Také každý manipul měl svůj odznak (*signum*); byla to žerď ozdobená praporcei, kovovými kotouči, věnci nebo vztyčenou rukou. Nosič odznaku manipulu slul *signifer*.

Kohorta neměla zvláštního odznaku; odznakem jejím bylo *signum* prvního manipulu.

Poněvadž prapory byly viditelným označením oddílu vojenského, vešlo v obyčej všechny změny v postavení a pohyby vojska vyjadřovati podle pohybu praporů.

signa sequī = jiti v řadách, oddílech; *signa ferre* = vytrhnouti, dáti se na pochod;

signa cōferre = sraziti se, boj začíti; *signa inferre* = útočiti, učiniti útok; *signa convertere* = obrátiti se vzad; učiniti obrat;

signa referre = couvati, ustupovati; a j.

Caesar počal válku se šesti legiemi, z nichž tři tábořily u Aquileje, přezimovavše tam, a to: legie VII., VIII., IX.; jedna legie, a to X., byla v provincii. Dvě legie, XI. a XII., nově sebral. S těmito šesti legiemi přemohl Helvety a Ariovista. V průběhu války galské stoupl počet legií Caesarových na 11; byly to legie I., VI.—XV. Nejmilejší legií Caesarovou byla desátá legie.

ad, (o místě: kde?) u; *pōns, quī erat ad Genavam* = most u Genavy, genavský. — (380.) (244.) (44.)

Sestav! (*Caesar*) *iubet* || (*acc. c. inf.*) pontem rescindi.

iubeō, ēre, iūssī, iussus, rozkazovati, kázati, poroučeti. — Na slovese *iubeō* závisí vazba *acc. c. inf. praes.*, a to *inf. praes. activi*, je-li vyjádřena osoba, již se něco poroučí, *inf. praes. passivi*, není-li ve větě vyjádřena osoba, již se něco poroučí. — *Caesar iubet pontem rescindi*, Caesar káže, aby most byl rozbořen, stržen; Caesar káže most rozbořiti, strhnouti.

re-scindō, ere, scidī, scissum, strhnouti, rozbořiti.

ubi, (*spojka čas. s ind. perf.*), (271.), jakmile, když.

390 **certior fiō, fierī, factus sum, dē aliquā rē**, jsem zpravován o něčem; dovidám se o něčem. (603., 640.)

adventus, ūs, m., [*ad-venire*], příchod.

Sestav! *mittunt nobilissimōs* (*akus. předmětný*) *civitatīs ad eum lēgātōs* (*akus. doplňkový*), pošlou nejvznešenější, nejpřednější muže z obce jako vyslance.

lēgātus, ī, m., 1. (*zde:*) vyslanec, posel; 2. pobočník velitelův, podvelitel.

lēgatiō, (177.); cūius lēgatiōnis, (relat. spoj.), přelož hlavní větou. — (49.)

prīnceps, cipis, přední, vynikající; *prīncipem locum obtinēre*, přední místo držeti, zaujímati; býti v čele (něčeho). — (184.) (192.) (676.) (704.)

395 **Nammēius**, vznešený Helvet.

Verucloētius, (cti — klo-é-), vznešený Helvet.

quī dicerent, (vēta relat.-účel.), (= *ut ū dicerent*), aby řekli, pověděli; (*podmět: lēgātī*). — (361., 826.)

alicuī est in animō, někdo má v úmyslu; někdo zamýšlí . . .

sibi = Helvėtiis.

400 **maleficium, ū, n.**, [*male, facere*], zlý čin, bezpráví, křivda, násilnost; *sine*

ūllō maleficiō, bez všeho bezpráví, přikofí, násilí.

ūllus, 3., (*gen. — ūus, dat. — ī*), některý, nějaký; (obyčejně ve výrazech záporných neb záporný smysl majících).

iter per prōvinciam facere, (372., 222.).

propterea quod habērent, (konj. nepř. závisl.), protože mají.

iter . . . nūllum, (položeno na konec věty pro důraz), = cesta . . . vůbec žádná. (210.)

rogāre, prositi, žadati; (584.); (doplň:) 405

rogāre sē (= Helvėtiōs); (*sestav:*) *quī dicerent* || (*řec nepř.*) *sē rogāre* || *ut sibi* (= Helvėtiis) *liceat facere id* (= *iter per prōvinciam facere*) *ēius* (= *Caesaris*) *voluntāte*. — *Přimo:* *lēgātī dixerunt: Nōbis* (Helvėtiis) *est in animō sine ūllō maleficiō iter per prōvinciam facere, propterea quod aliud iter habēmus nūllum; rogāmus, ut tuā voluntāte id nōbis facere liceat.*

voluntās, ātis, f., [*volō, velle*], vůle, přání; svolení, dovolení; *ēius voluntāte*, s jeho svolením. (427.)

licet, ēre, licuit, jest volno, jest lze, jest dovoleno; *mihi licet* = smím.

Caesar; toto jméno položeno jest jako podmět celého souvětí v čelo souvětí.

Sestav! *Caesar putābat* || (*id*) *nōn* (*esse*) *concedendum* || *quod memoriā tenēbat* || *Lūcium Cassium cōsulem ab Helvėtiis occisum* (*esse*) *et exercitum ēius* (*ab Helvėtiis*) *pulsum* (*esse*) *et sub iugum missum* (*esse*); *etiam* (= *a také*) *existimābat* || (*acc. c. inf.*) *hominēs inimicō animō nōn temperātūrōs* (*esse*) *ab iniuriā et maleficiō* || (*abl. absol.*) *datā facultāte itineris faciendī* (*gerundiv.*) *per prōvinciam.*

memoriā tenēre, mīti (*dobře*) *v paměti*; *mīti* *v živé paměti*; (*důraznějš než meminisse*). (665.)

410 **L(ācius) Cassius Longīnus**, římský konsul; byl r. 107 př. Kr. od Helvetiů poražen poblíže jezera ženevského a usmrčen.

cōsul, *sulis*, m., konsul. — Po odstranění království v Římě královská moc byla přenesena na dva úředníky, volené národem na jeden rok. Zprvu sluli tito dva úředníci *praetōrēs* (vojevůdcové) neb *iūdicēs* (soudcové), když pak byl zřízen samostatný úřad, zvaný *praetūra*, nazváni byli dva nejvyšší úředníci státu *cōsulēs*. Konsulové byli nejvyššími správci státu, zprvu neomezenými, později omezení senátem; časem sklesli konsulové na výkonné orgány senátu. V nejstarších dobách byli konsulové také nejvyššími soudci, ale soudcovská moc jejich poněmhu přecházela na jiné úředníky, takže po r. 367 po Kr. byli neomezenými soudci jen ve vojsku a předsedali mimořádným soudním dvorům nad spojenci italskými. Třetím oborem, spadajícím do právomoci konsulů, bylo nejvyšší vojevůdcovství. Konsulové prováděli odvod, sestavovali vojsko a veleli mu neomezeně. To trvalo do Sully; Sulla určil, aby konsulové v úředním roce vedli správu obce, a teprve potom aby odcházeli do provincií jako prokonsulové. — Oba konsulové měli moc stejnou. Nebyla-li vedena válka, působili oba společně v městě, od dob Sullových vždy v městě. Byla-li vedena válka, buď byli poslání oba do téže války, nebo každý na jiné místo, nebo jeden zůstal v městě a druhý vedl válku. — Ke konsulátu bylo možno se dostat po druhé punské válce jen tehdy, zastával-li uchazeč předtím kvesturu, edilitu kurulskou a preturu; jest to tak zv. *certus ōrdō magistrātuum*. Uchazeč musel infí podle zákona Villiova (*lex Villia annālis* z r. 180 př. Kr.) věk 27 let (od let Sullových 30 let) pro kvesturu, 37 let pro edilitu kurulskou, 40 let pro preturu, 43 let pro kon-

sulát. Dosáhl-li kdo v tomto roce příslušného úřadu, říkalo se o něm: *suō annō magistrātum cēpit*. — Konsulové byli voleni na sněmu centuriátním.

oc-cīdō, *ere, cīdī, cīsum, [caedere]*, zabít, usmrtit.

pellō, *ere, pepulī, pulsum*, 1. odhánět, zapuzovat, vyhánět; 2. (zahánět) na útěk, přemoci, porazit. (562.)
iugum, *ī, n., [iungere]*, 1. jho, (zahnuté dřevo na krku tažného dobytka); 2. (*ve vojenství*;) jho; (skládalo se ze tří kopí, a to dvou svislých, jež ve výši asi 4 stop od země byla spojena třetím příčným; přemožení, jimž byl ponechán život a svoboda pod podmínkou, že projdou pode jhem, museli tak učiniti, odloží vše zbraň a kráčejíce muž za mužem, na znamení, že jsou rovni otroku; pro římské vojny bylo projítí pod jhem největší potupou); *sub iugum mittere*, pod jho poslati.

con-cēdō, *ere, cessī, cessum*, 1. ustupovat, odcházet; 2. postoupiti; dovoliti, svoliti; (*id*) *concedendum (esse) nōn putābat*, mnil, že se nesmí (není radno) dovoliti. (V latině jest zápor *nōn* při řídícím slovese *putābat*, v češtině ponech kladné řídící sloveso a zápor dej do věty vedlejší!) (417., 460.) (792.)

animus, *ī, m.*, duch, duše; mysl; snýšlení; *hominēs inimicō animō (abl. qual.)*, lidé nepřátelské mysli, nepřátelského smýšlení. — (352.)

temperāre, 1. (*přechodné*;) mírniti, krotiti, držeti na uzdě; 2. (*nepřechodné*;) zachovávali míru, mírniti se, ovládati se; *temperāre ab aliquā rē*, zdržovati se něčeho; *neque existimābat hominēs temperātūrōs esse ab iniuriā*, a také se domníval, že se lidé nezdrží bezpráví, příkoří; (v češtině sloveso řídící polož kladné, zápor dej do věty vedlejší; 415., 460.)

facultās, ātis, *f.*, možnost, příležitost; *facultās faciendī iter per provinciā*, možnost táhnouti provincií; *datā facultāte, (abl. absol.)*, bude-li (jim) dána možnost; kdyby (jim) byla dána možnost; dostanou-li dovolení; kdyby dostali dovolení.

Sestav! tamen (Caesar) respondit || (*acc. c. inf.*) sē sūmptūrum esse diem ad dēliberandum || (*proč?*) ut spatium intercēdere posset || dum convenirent militēs || quōs (Caesar provinciae) imperāverat.

spatium, *ī, n.*, 1. závodisti, rejdiště; oběh; dráha; 2. (*časové*;) doba, čas.

420 **inter-cēdō**, *ere, cessī, cessum*, (mezi něco) vstoupiti; (*o čase*;) uplynouti; ut *spatium intercēdere posset*, aby čas mohl (zatím) uplynouti = aby zatím (Caesar) nabyl času.

dum (*s konjunkt. praes. nebo imperf. k označení účelu nebo očekávání, až by se něco stalo*), až by; dokud by ne.

con-venīre, (361.), scházeti se, shromážďovati se, sejítí se.

militēs alicuī imperāre, (382.), uložiti někomu vojny; (*smysl*: uložiti někomu, aby dodal, poslal stanovený počet vojinů.

re-spondeō, *ēre, spondī, spōnsum*, odpovídati, odvětit.

425 **dēliberāre**, uvažovati, přemýšlet, rozmyšlet.

sūmō, *ere, sūmpsi, sūmptum*, vzít; *diem ad dēliberandum sūmere*, vzít si den (lhůtu) na rozmyšlenou. — (915.)

Sestav! (Caesar dixit) || (*řeč nepřímá*;) reverterentur ad Idūs Aprilēs || sī quid vellent. — *Přímá*: revertimini ad Idūs Aprilēs, sī quid vultis (volētis). — *V řeči nepřímé oznamovací věty bývají vyjadřovány vazbou akusativu s infinitivem* (viz. kap. VII. paragr. 3. sibi esse..., facere). *V řeči nepřímé věty rozkazovací a práci jsou v konjunktivu* (viz. příklad zde: reverterentur). *V řeči nepřímé věty vedlejší mají konjunktiv* (viz. kap. VII. 3: propterea quod... habērent nūllum; kap. VII. 6. sī quid vellent). — (714., 775.)

volō, *velle, volui, cōstiti, prāti sī; sī quid vellent*, (chtěli-li by něco, budou-li si něčeho prāti =) libo-li. — (710.)

re-vertor, *ī, pf. act. revertī, reversus, (semideponens)*, vrátiti se; *reverterentur, (přeloz*;) aby se vrátili, ať se vrátí.

ad, (*o čase, o lhůtě*;) o, v; *ad Idūs Aprilēs*, o idách dubnových (= 13. dubna. — (244.)

Idūs, *uum, f.*, idy, (střed měsíce, 13. 430 den v měsíci lednu, únoru, dubnu, červnu, srpnu, září, listopadu, prosinci; 15. den v měsíci březnu, květnu, červenci, říjnu). (64.)

Kap. 8.

intereā, mezitím, zatím; (*t. j. v době do 13. dubna.*)

Sestav! *perducit mūrum in altitudinem sēdecim pedum et fossam (v jak veliké prostře?) undēvigtū milia passum ā lacū Lēmannō ad montem Iūram eā legiōne (quam habēbat sēcum)*

el militibus (qui convēnerant ex provinciā).

per-dūcō, *ere, dūxī, ductum*, 1. dovésti, přivést; 2. (*o stavbách*;) vésti, vystavět; *perducit* = dá vésti, vystavět; (*actívum causatívum*; rodem činným bývá někdy vy-

jádřena činnost, jejímž původcem sice podmět jest, ale jejímž vykonavatelem jest někdo jiný; na př.: *Caesar pontem fecit* = Caesar dal vystavěti most).

mūrus, ī, m., zeď; násep.

pēs, pedis, m., (*mīra*;) stopa; (= 1/6 passus; = 29'6 cm). — (148.)

135 **altitūdō, inis, f.,** výška; hloubka; *mūrus in altitūdinem sēdecim pedum*, násep zvýší 16 stop; násep zvýší 4'8 m; (= *mūrus altus pedēs sēdecim*).

mīlia passuum ūndēvigintī, (148.), (na ukázkú: jak daleko? v jak dlouhé prostře?) [na] devatenáct tisíc dvojkroků = [v délce] 28 km; (148 m × 19.000 = 28 km 120 m).

fossa, ae, f., [fodiō], příkop.

eā legiōne mīlitibusque = *per eam legiōnem et per mīlites*, tou legií a vojíný; pomocí té legie a pomocí vojínů. — (Byla to desátá legie; kap. VII. paragr. 2.)

legiōnem sēcum habēre, míti legii s sebou, (u sebe).

140 **cōn-venīre, (361.)**

lacus Lēmānus, jezero Lemanské, (*nyní* Ženevské). — Caesar pojímá věc obráceně tvrdě, že jezero vtéká do řeky Rhodanu.

Rhōdānus, (65.)

īn-fluō, ere, fluxī, vtékati, téci do něčeho; *ā lacū Lēmānō, quī in flūmen Rhōdānum īnfluit* (podle představy Caesarovy): od jezera Ženevského, které vtéká do řeky Rhodanu; (podle naší představy:) od jezera Ženevského, z kterého vytéká řeka Rhodanus.

mons Iūra, (119.)

145 **fīnēs Sēquanōrum ab Helvētīis dīvidit**, odděluje, dělí území Sekvanské od Helvetského; *ab Helvētīis, (23.); zhrácenij vsraz, cōmparātiō compendīaria*; srv. kap. II. 3. agrum Helvētium ā Germānis).

opus, eris, n., 1. dílo, práce; 2. stavba; opevňovací práce.

per-ficio, ere, fēcī, fectum, 1. udělati, zhotoviti; 2. vykonati, provésti; dokončiti; *eō opere perfectō*, dokončiv tu stavbu, tu opevňovací práci, to opevnění (t. j. násep a příkop). (515.)

prāsidiūm, ū, n., 1. ochrana, záštita; 2. pomocný sbor, posila; 3. posádka; stráž.

dis-pōnō, ere, posuī, positum, rozložit, rozestavěti; *praesidia dispōnere*, stráž rozestavěti.

castellum, ī, n., [castrum], (malá) tvrz, 450 pevnost.

com-mūniō, ire, īvī, itum, silně opevňovati; *castella commūnīre*, zříditi pevnůstky, bašty.

quō facilius .. = ut eō facilius... aby tím snáze...

prohibēre, (58.); zabrániti; (v překladu *doplá*: jim v tom).

invītus, 3. nedobrovolný, vynucený; proti vůli, nerad; *mē invītō*, proti mé vůli; (já) nerad; *sē* (= *Caesare*) *invītō*, proti jeho (Caesarově) vůli. (492., 777.)

trāns-eō, ire, ū, itum, (307.), (518.), (635.), přecházeti, přejiti, překročiti; *cōnor trānsīre*, pokouším se projíti, o průchod; *sī cōnārentur*, kdyby se pokoušeli; budou-li se pokoušeti. (529.)

ea diēs, quam t. j. 13. dubna. (240.) **cōstituere, (152.); aliquid cum aliquō constituere,** ustanoviti, smluviti něco s někým; dohodnouti se o něčem s někým; (*quam cōstituerat* = smluvený; 44., 386.)

ubi vēnit, (271.), jakmile, když přišel, nadešel.

revertor, (428.)

Sestav! (*Caesar*) *negat* || *sē* (= *Caesarem*) *posse ūllī iter dare per provinciā mōre et exemplō populī Rōmānī* || (*hl. v.*) *et ostendit* || (*sē*) *prohibitūrum (esse) (eōs)* || *sī cōnentur vim facere.*

460 **negāre, praviti, že ne; popírati; negat sē posse ūllī,** praví, prohlásí, že nemůže nikomu; (= *dicīt sē posse nūllī*). — (415., 417.) **ūllus, (401.)**

iter per provinciā dare, dovoliti, povoliti průchod provincií. — (373., 402.)

mōs, mōris, m., mrav, zvyk, obyčej; *mōre et exemplō*, podle obyčeje a vzoru. (229.)

exemplum, ī, n., [ex-īmere], (vybraná věc na zkoušku), ukázká, vzor, vzorný doklad; příklad.

465 **sī cōnentur, (zástup. konjunkt. v řeči nepř. za ind. fut. I. řeči přímé),** budou-li se pokoušeti; (*přímō*: *prohibēbō, sī cōnābiminī*). — (196.) (529.)

vīs, (356.); vim facere, činiti násill; násillně jednati; *cōnor vim facere*, pokouším se násillně jednati; pokouším se o násill.

os-tendō, ere, tendī, tentum, [obstendō], 1. vstříc natáhnouti, nastavit; 2. ukazovati; 3. dokázati, řeči ukazati, prohlásiti; (*zde jest praes. histōr.*)

Sestav! *Helvētīū eā spē dēiectī — || cōnātī... sī perrumpere possent || — repulsī operis mūnitiōne et concursū militum et tēlis || dēstitērunt* hōc cōnātū.

eā spē = eūs reī spē. — (504.)

dē-īciō, ere, iēcī, iectum, [iaciō], shazovati; vytisknouti; zbavovati; (*aliquem ab, dē, ex aliquā rē* nebo *pouhij abl. aliquā rē*); *spē dēiectus*, byv zbaven, pozbyv naděje.

470 **mūnitiō, ōnis, f.,** opevňování, stavba; *operis mūnitiō*, pevné, silné opevnění. (539.)

concursum, ūs, m., shluk, sběh.

re-pellō, ere, reppuī, repuī repulsum, strčiti, odstrčiti, odraziti; *repulsī*, byvše odrazeni,

dē-sistō, ere, stīfī, ustávat; nechávat (něčeho); upouštěti (od něčeho); *aliquā rē.*

cōnātus, ūs, m., [cōnārī], pokus, podnik. (201.)

dēiectī... cōnātī... repulsī... dē-stīterunt..., pozbyvše... pokusivše se... a byvše odrazeni upustili (od podniku), musili upustiti (od podniku); (toto souvětí možno přeložiti tím způsobem, že první participium přeložíme přechodníkem, druhá dvě participia přeložíme určitými slovesy. rozvedše je v souvětí souřadné:) pozbyvše... pokusili se... ale byli odrazeni, i upustili, musili upustiti od podniku.

Sestav! *Helvētīū... (alī = jedni, dilem) cōnātī || sī perrumpere possent* (na čem? *abl. instr.*) *nāvibus iunctis ratibusque factis || alī (= jiní, dilem) (cōnātī, sī perrumpere possent) kudy? kde?) vadis Rhodanī || (kde?) quā minūma altitūdō flūminis erat || (kdy se pokusili, sī perrumpere possent?) nōnnumquam interdiū, saepius noctū.*

(*alī*) — *alī*, jedni — *jiní*; dilem — dilem.

nāvēs iungere, lodi spojit, svázati; *nāvibus iunctis, (abl. instr.),* na lodích (k sobě, vespolek) svázaných.

ratis, is, f., vor; *ratis factis, (abl. instr.),* na zhotovených vorech; (*factis = quās fecerant*). (637.)

complūrēs, a, (gen.-ium), nemálo, přemnozí, přemnoho. (562.)

per-rumpō, ere, rupī, ruptum, prorážeti; (*ve vojenství*;) prorazit, probít se; *perrumpere vadīs*, prorazit, probít se brody.

cōnor, sī..., pokouším se, zdali by... — (*Po slovesech „očekávati, usilovati o něco, snažiti se o něco, pokoušeti se o něco“*

spojka *sī* mává význam tázací: *si* = — *li*, *zdali*. — (196.)
quā (*parte*) = *quibus locis* = *kde*.
attitūdō flūminis, hloubka řeky. — (435.)

nōnnumquam, někdy. — (841.)
interdiū, za dne, ve dne.
saepe, často; *saepius*, častěji.
noctū, v noci.

485

Kap. 9.

re-linguō, ēre, liqui, licitum, zanechati, zůstatiti; *relinquor*, zbývám; *relinquēbatur*..., zbývala (tedy)...
ūna, (přelož:) jediná; jen.
 490 *per Sēquanōs*, (23.), Sekvanskem.
quā (*viā*), kudy.
Sēquanīs invītis, (*abl. absol.*), (454.), proti vůli Sekvanů.
propter, (předl. s *akus.*), (o příčině:) pro. — (865.)
angustiae, ārum, f., úžina, soutěsky, úzký prostor.
 495 *hīs* (= *Sēquanīs*) *persuādēre*, (100., 111.)
 (meā, tuā, suā *atd.*) *sponte*, z vlastní vůle, dobrovolně; sám o sobě; (*t. j.* bez pomoci třetího).
Dumnorix, (189.)
dēprecātor, ōris, m., [*dē-precārī*], prosebník, přimluvčí; *eō dēprecātore*, (*abl. absol.*), bude-li on přimluvčím; na jeho přimluvu, jeho přimluvou; (= *eō dēprecante*).
impetrāre, dosíci (něčeho), dostati (něco); dostati dovolení. — (513.)
 500 *grātia, ae*, f., oblíbenost, přízeň, vážnost.
largitiō, ōnis, f., [*largior*], uštěďrování, štědré rozdávání; štědrost.
plūrimum posse, (208.), velmi mnoho moci, platiti; míti velikou moc, váhu, vliv.
amīcus, 3., (*alicuī*), přátelský, příznivý, nakloněný (někomu).
ex eā civitate = *ex eōrum* (= *Helvētiorum*) *civitate*. — (468.)

filiam in mātirimōnium dūcere, (197.), 505
 vzíti si ženu, za manželku.
addūcere, (149.); *cupiditate rēgnī, adductus*, sveden touhou = z touhy po královské moci, důstojnosti. (96.)
studeō, ēre, uī, zabýváti se (něčím), usilovati (o něco); *novīs rēbus* (*dat.*) *studēre*, bažiti po novolách; usilovati o převrát.
quam; pomoci spojky *quam* se slovesem *posse* nebo bez slovesa *posse* zmocňuje se superlativ; *quam* = *co*, *co* možná; (160.)
beneficium, ū, n., dobrodiní; úslužnost, dobrá služba, úsluha, laskavost.
ob-stringō, ere, strinxī, strictum, zavá- 510
 zatí (si někoho něčím); *volēbat quam plūrimās civitatēs habēre beneficīo obstrictās*, chtěl co (možná) nejvíce obcí míti zavázaných dobrodiním, dobrymi službami, úsluhami, laskavostí.
itaque, 1. (= *et ita*), a tak; 2. (spojka výsledná, klade se z pravidla v čelo věty a označuje skutečný výsledek), a) a tak, tak tedy, tudíž, i; b) proto; (*zde v platnosti spojky*).
suscipere, (178.); *rem suscipere*, úkol vzíti na sebe. — (*Dumnorix* byl vhodným prostředníkem, maje k tomu jednak způsobilost — *poterat et erat* —, jednak náklonnost — *studēbat et volēbat* —.)
 a) *Sēquanīs impetrāre*, od Sekvanů, na Sekvanech (toho) dosáhnouti; (499.); (*na slovese impetrāre závisí nevlastní věta výsledná*).

patior Helvētios ire per meos finēs, dovoluji Helvetiům jiti svým územím; *nechāvām jiti Helvety svým územím*. — (357.)

515 *perficiō ut* (*věta nevl. výsl.*), způsobuji, že...; (*sestav: et perficil, ut obsidēs inter sēsē dent*). — (447.)
ob-ses, sidis, m. f., [*ob-sideō*], rukojmí; *obsidēs inter sēsē dare, dāti si navzájem rukojmí* (20.); *perficil, ut dent*, způsobí, dokáže, že dají.

Doplň! *Sēquanī* (*obsidēs dant*), *nē itinere Helvētios prohibeant*, Helvetiū (*obsidēs dant*), *ut... transeant*, *prohibeō aliquem aliquā rē*, (*itinere*), bráním, překážím někomu v něčem, (*v cestě*); *nē prohibeant*, aby nebránili; *že nebudou brániti, překážeti*; (58.).
trānsire, (455.); *ut transeant*, aby prošli; *že projdou*; (*věta účel.*)
sine maleficiō et iniuriā, (400., 417.).

Kap. 10.

520 *re-nūntiāre*, podávati zprávu, ohlásiti, oznámiti; *renūntiātur*, (*praes. hist.*), jest oznámeno, se oznámí.
alicuī est in animō, (398.).
ager, (118.).
finēs, (59.).
Santonī, ōrum, Santōnēs, um, m., *Santonové*, keltský kmen, sídlící severně od ústí řeky Garunny, nyní kraj Saintogne.
 525 *Tolōsātēs, ium*, m., *Tolosané*, obyvatelé města Volků Tolosy nad řekou Garunnou v provincii; (*Tolosa, nyní Toulouse*).
nōn longe abesse, nedaleko býti vzdálen; nedaleko sídliti. — (34., 264.)
quae civitās = quōrum civitās. (504.)
Sestav! (*Caesar*) *intellegēbat* || *sī id fieret* || *futūrum* (*esse*) *māgnō cum periculō provinciae* || *ut provinciae* (*podmět*) *haberet hominēs bellicōsōs*, populí *Rōmānī* *inimicōs* (*akus. předm.*) *finitimōs* (*akus. doplňk.*).
intel-legō, ere, lexī, lectum, [*inter-gerel*], 1. rozumem něco vnímati, poznávati; 2. znamenati, souditi. — (696.)
fiō, fierī, factus sum, stávati se, dít se; *id sī fieret*, (*zástup. konjunkt.* *za indik. fut. I. nezávisl.*), to-li se stane = v tom případě; (*přesněji měl býti zástup. konj. plqupf.*,

protože čekáme v nezávislé větě ind. fut. II.; přesněji mělo by býti: *id sī factum esset*). — *Nezávisle: id sī factum erit, erit* (*fiet*) *māgnō cum periculō provinciae*. — *Indikativní věta vedlejší, jejíž věta řídicí stala se závislou* (buď vazbou *acc. c. inf.*, neb větou konjunktivnou), stane se tím větou konjunktivní; je-li ve větě řídicí budoucnost naznačena budoucím tvarem slovesa, stojí za indikativ fut. I. indikativní věty vedlejší po její proměně v konjunktivnou po hlavních časech *coniunctivus praes.*, po vedlejších časech *coniunctivus imperf.*; je-li ve větě řídicí budoucnost jest naznačena budoucím tvarem slovesa, stojí za indikativ fut. II. indikativní věty vedlejší po její proměně v konjunktivnou po hlavních časech *coniunctivus perfecti*, po vedlejších časech *coniunctivus plusquamperfecti*. Tyto konjunktivy lze zvatí *zástupnými*. V uvedeném příkladě budoucnost jest naznačena tvarem slovesa věty řídicí (nezávislé:) *erit*, (závislé:) *futūrum esse*, i dáme za indikativ fut. II. *factum erit* v závislosti *factum esset*, protože *intellegēbat* je ve vedlejší čas. *Caesar* konstruuje méně přesně, jako by nezávisle znělo: *id sī fiet*, a proto za indik. fut. I. *fiet* dává v závislosti po vedl. čase *intellegēbat* konjunktiv

imperf. fieret. — (127.) — (455., 465., 807.)

530 **futūrum (esse)**, zastupuje budoucí infinitiv slovesa fieri.

māgnō cum periculō alicūius fit, ut (výsledné)... s velikým nebezpečím, k velikému nebezpečí někomu se stává, že... = někomu jest velice nebezpečno, aby...

bellicōsus, 3., bojektivý, bojovný.

frūmentārius, 3., hojný obilím, obilný, úrodný; *māximē frūmentārius*, nejúrodnější, (elativ:) velmi úrodný; (nejbohatší, velmi bohatý obilím). — (120.)

pateō, ēre, uī, býti otevřen; býti přístupný, volný; *patēns, entis*, přístupný, volný; *loca patentia*, místa otevřená (horami nechráněná, neobklopená); (= *loca, quae montibus nōn continentur*). — (145.)

535 **locus**, ī, m.; plur.: *loca, ōrum*, n.; místo; (plur.: *loci, ōrum*, m., = místa v knihách; ve význ. filosof., na př. *loci commūnēs*, obecné věty, zásady, poučky).

habeō hominēs (předm.) finitīmōs, (doplňk), mám lidi za sousedy, v sousedství. — Sloveso habēre s dvojným akusativem má obyčejně do sebe význam „skutečně někoho míti někým“; *habeō tē amicum*, mám tē přítelem = ty jsi skutečně mým přítelem; znamená-li *habēre* = pokládati někoho za něco, vyjadřuje se při něm podřadný doplněk substantivní ablativem s předložkou *prō* nebo *in*, nebo genitivem připojeným k výrazu *locō, in locō, numerō, in numerō*; *habeō tē prō amico* = pokládám tē za přítele (= jsi snad, aspoň podle mého mínění, mým přítelem).

inimicus, ī, m., [in, amicus], nepřítel; (nepřítel osobní).

ob eās causās, z těch příčin, důvodů.

mūnitō, (470.), opevnění; *mūnitōnem facere*, opevnění zříditi, vystavěti, dáti, zříditi, dáti vystavěti; (act. causativum). — (432.)

Tītus Atius Labiēnus, nejznamenitější legát (podvelitel) Caesarův, činný v Galii po všech 9 let od r. 58 do 50 př. Kr.; byl légatus *prō praetōre*. Roku 58 střezil údolí rhodanského proti Helvetiům a ve válce s nimi velel přednímu voji. V zimě potom zastupoval Caesara v Gallii.

légatus, ī, m., (392.), *zde*: pobočník vrchního velitele, podvelitel. — (*Légātī* byli ustanovováni od senátu, vedli jednotlivé oddily v boji, obyčejně po legii, a měli dozor a vedení i při jiných podnicích, na př. při stavbě lodí, při picování, při sbírání vojska a pod. V nepřítomnosti vrchního velitele légát býval samostatným velitelem vojska v poli, v pevnosti nebo v zimním táboře. Jsa samostatným zástupcem místodržitelovým slul v tom případě *légatus pro praetōre*. Caesar měl v Galii až 10 légátů. Za Caesarovy správy v Galii vystřídal se dosti značný počet légátů.)

prae-ficiō, ere, feci, factum, aliquem alicui rei, někoho postaviti v čelo něčemu; někoho ustanoviti správcem, dozorcem, velitelem něčeho.

māgnīs itineribus, (376.), dlouhými denními pochody.

in Italiam = in Galliam Cisalpinam.

con-tendere; 1. (55); 2. namáhati se, usilovati; 3. spěchat, pospíšiti, kvapiti, kvapně táhnouti; (*zde praes. histor.*); *ire contendō*, spěšně táhnu. (378.)

cōn-scribō, ere, scripsi, scriptum, 1. sepisovati (do seznamu); 2. bráti na vojnu, (na vojnu) odváděti, sbírat; (*zde praes. histor.*). — (Legie nové odvedené byly 11. a 12.)

circum, (předl. s akus.), kolem něčeho, v okolí něčeho, na blízku něčeho.

Aquillēia, ae, f., Akvileja, kvetoucí a obchodní město na sever. pobřeží moře Adriatického v Přední Gallii; (*nynti Oglej*).

hiemāre, zimu strávit, přezimovati.

550 **ē-dūcō, ere, dūxi, ductum**, vyvésti, odvésti; (*zde praes. histor.*). — (U Akvileje dlely legie 7., 8., 9.)

hībernus, 3., zimní; **hīberna, ōrum**, n., (= hiberna castra), zimní tábor, zimní ležení.

quā iter est, kudy cesta vede.

Alpēs, ium, f., Alpy; *per Alpēs*, přes Alpy; Alpami.

contendit... que... cōn-scribit et... ēdūcit et... contendit; polysyndeton; (22.)

555 **ibi**, tam.

Ceutronēs, um, m., Ceutronové, horský kmen keltský, sídlící na rozhraní Přední a Zadní Gallie, vých. od Allobrogů.

Grāiōcelī, ōrum, m., Graiocelové, horský kmen keltský, sídlící v Alpách Grajských, jižně od Ceutronů. (Jiná čtení: Grai Oceli, Grai Ocelii.)

Caturigēs, um, m., Katurigové, horský kmen keltský, sídlící v Alpách Kottických na rozhraní Přední a Zadní Gallie, jižně od Ceutronů a Grajocelů.

superior, superius, gen. iōris, [super], hořejší, vyšší; *loca superiora*, (místa hořejší, vyšší =) výšiny; (535.); *locis superioribus occupātis*, (abl. absol.), obsadivše výšiny (byly to horské svahy při řekách Dora Riparia a Durance).

560 **exercitum itinere prohibēre**, (58.), brániti, překážeti vojsku v pochodu, v tažení.

cōnārī, (196).

pellere, (413.); *hīs pulsīs* (abl. absol.) *complūribus proelūs* (abl. instr.), když tito byli poraženi v několika bitvách; poraziv tyto v několika bitvách; za opětovných vítězných bojů s těmito kmeny; *Meusel*. (479.)

Ocelum, ī, n., Ocelum, město Grajocelů v Přední Gallii na záp. hranicích.

citerior, citerius, gen. -iōris, ležící s této strany, přední; *citerior provincia*, přední provincie (= Gallia citerior, Cisalpina, Gallie Předalpská). (I.—II.)

565 **extrēmus**, (346.), nejzazší, nejvzdálenější; *ab oppidō Ocelō, quod est provinciae extrēmum*, od města Ocela, které jest nejzazší, nejvzdálenější z provincie; od města Ocela, které leží nejzáže v provincii; které leží na samých hranicích provincie; od Ocela, nejzazšího to města v provincii.

Vocentī, ōrum, m., Vokontiové, keltský kmen, sídlící v provincii na levém břehu Rhodanu mezi Isarou a Durantii (Durance) jižně od Allobrogů.

provincia ulterior, západní provincie; provinciae (gen. poss., do čestiny přelož:) v provincii. (I.—II.)

diē septimō, (abl. čas.), sedmého dne.

per-veniō, ire, vēnī, ventum, přijiti doraziti; (*zde praes. histor.*). (379.)

inde, odtud. 570

ab Allobrogibus, od Allobrogů; z území Allobrogů, z Allobrožska. — (23.)

Segusiāvī, ōrum, m., Segusiavové, keltský kmen, sídlící na západ od Allobrogů při řece Ligeru na pravém břehu Rhodanu, v krajině dnešního Lyonu; sousedili s provincii a na západ s Arverny. — *in Segusiāvōs*, do území Segusiavů, (23.); *dūcit, odvéde*, (*praes. histor.*).

extrā, (předl. s akus.), mimo, kromě, vně (něčeho).

trāns Rhodanum primī, první za Rhodanem; hned za Rhodanem.

Poznámka. Caesar překročil zde hranice své provincie, ač neměl k tomu svolení senátu. Co jej k tomu vedlo, líčí v následujícím vypravování. Také odvod vojska do dvou legií vykonal svémocně.

575 *angustiae*, (494.); *per angustias*, sou-
těskami, průsmykem.
cōpiae, (103.), (vojenské) zástupy,
branný lid.
*trādūcō, ere, dūxī, ductum, [trāns,
dūcō]*, převáděti, převésti, přepra-
viti. — (641.)
agrī, (118.), role, pole.
populārī, pleniti, pustošiti.
580 *dē-fendō, ere, fendī, fēsum*, 1. odhá-
něti, odrážeti; 2. brániti, hájiti, chrá-
niti; *dēfendere aliquid ab aliquō*,
brániti, ubrániti, hájiti, uhájiti něčeho
od někoho, před někým.
sē suaque, sebe a svůj majetek (své
statky).
cum nōn possent, (*věta časová histor.*),
když nemohli = nemohouce; (*přelož
přechodníkem*).
lēgātus, (392.), vyslanec, posel.
rogāre, 1. tázati se; 2. prositi, žádati;
(405.); *rogāre auxiliū*, žádati za po-
moc; *rogātum (supinum)*, žádat, po-
žádat. — *Supinum* zakončené *-um*
klade se při slovesech pohybu (*ire,
venire, proficisci*) nebo příčiny po-
hybu (*mittere*) k označení účelu, za
kterým se pohyb děje. — K *supinu*
rogātum doplň si *quī dicerent* (viz
kap. VII. 3), na čemž závisí ne-
přímá řeč. (198.)
Sestav! *rogātum*, [qui (= *lēgāti*) dice-
rent:] *sē* (= *Haeduōs*) *ita meritōs*
esse dē populō R. omnī tempore ||
ut (výsled.) agrī nōn dēbuerint vastārī,
(*ut*) *liberī eōrum* (= *Haedu-
ōrum*) *nōn dēbuerint abdūcī in ser-
vitūtem*, (*ut*) *oppida nōn dēbuerint*
*expūgnārī paene in cōspectū nos-
trī* (= *Rōmānī*) *exercitūs*. — *Přímō*:
nōs (*Haeduī*) *ita meritū sumus de*
populō Rōmānō omnī tempore, *ut*
*agrī nōn dēbuerint vastārī, liberī no-
stri in servitūtem abdūcī, oppida ex-
pūgnārī paene in cōspectū Rōmānī*

exercitūs. — (Povšimni si asyn-
detického spojení a vhodně
přelož!) (22.)

omnī tempore, (*abl. čas.*), po všecken 585
čas, vždy.

ita = tam bene.

mereor, ērī, itus sum, zasluhovati;
bene mererī dē aliquō, zasloužili se
o někoho, zásluhy si zjednati, zís-
skati o někoho; *sē ita meritōs esse*,
že se tak zasloužili, že si takových
zásluh zjednali, získali.

dēbeō, ēre, uī, itus, býti dlužen; *dē-
beō (s inf.)*, mám, smím; *ut nōn*
dēbuerint, že neměly...; (že by byly
neměly...; Koř. 358. 2. a; Hrb.
416. 2.) — (762.)

paene, skoro, téměř, takřka.

cōspectus, ūs, m., [*cōspiciō*], po- 590
hled; *in cōspectū alicuius*, před
očima někoho.

exercitūs nostrī, (= *Rōmānī*).

agrī, (118.), pole; dědiny.

vastāre, pustošiti, pleniti.

liber, era, erum, svobodný; *liberī,
ōrum*, m., děti, dítky; (děti jsou
svobodnými členy rodiny).

liberī eōrum; eōrum (= *Haeduō-* 595
rum) místo očekávaného *suī*, se sta-
noviska spisovatelova; (*srv. 357.*)

servitūs, ūtis, f., [*seruus*], otroctví.

ab-dūcere, odváděti; *in servitūtem*
abdūcere, odvésti, odvléci do otroctví.

ex-pūgnāre, dobytí, ztéci. — (308.)

eōdem tempore, (*abl. čas.*), v téže
době, v témž čase.

Ambarrī, ōrum, m., Ambarrové, keltský 600
kmen, příbuzný Haeduů, sídlící při
dolním toku Araru (Saōne).

necessārius, a, um, 1. nutný, nevy-
hnutelný; 2. příbuzný, spříz-
něný. — (910.)

cōsanguineus, a, um, [*sanguis*],
krevný, pokrevný, příbuzný; *cōn-*

ZEJDOVY

Přípravy k latinským a řeckým klasikům.

Odhodlati jsme se vydávati „Přípravy k latinským a řeckým klasikům“, abychom začlou usnadniti četbu klasiků, zvláště řeckých.
Přípravy vycházejí za redakce Jaromíra Zejdy, profesora v Praze.

Dosud vyšlo:

1. <i>Sotokleova Elektra</i> . Pr. 1911. (55 str.)	K 2,60
2. <i>Homerova Odyssea</i> . Zpěv VI. Pr. 1911. (16 str.)	K —,90
3. <i>Homerova Odyssea</i> . Zpěv IX. Pr. 1911. (23 str.)	K 1,—
4. <i>Homerova Odyssea</i> . Zpěv X. Pr. 1911. (17 str.)	K —,80
5. <i>Homerova Odyssea</i> . Zpěv XI. Pr. 1911. (16 str.)	K —,80
6. <i>Homerova Odyssea</i> . Zpěv XII. Pr. 1911. (14 str.)	K —,80
7. <i>Homerova Odyssea</i> . Zpěv I. Pr. 1911. (20 str.)	K —,90
8. <i>Homerova Odyssea</i> . Zpěv V. Pr. 1911. (24 str.)	K 1,—
<i>Zivotopisy Kornelia Nepota</i> . (I. Miltiades.)	v tisku
<i>Zivotopisy Kornelia Nepota</i> . (II. Thom., III. Arist.)	v tisku
12. <i>Caesar. paměti o vál. Galské</i> . (Kn. I., kap. 1.—11. (32 str.)	K 5,—
<i>Homerova Ilias</i> . Zpěv VI. Pr. 1911.	v tisku
14. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv VII. Pr. 1911. (18 str.)	K —,90
15. <i>Caesar. paměti o vál. Galské</i> . (Kn. I., kap. 12.—23.) Pr. 1911. (32 str.)	K 5,—
16. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv XI. Pr. 1911. (32 str.)	K 1,50
<i>Caesar. paměti o vál. Galské</i> . (Kn. I.)	v tisku
18. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv XVIII. Pr. 1911. (24 str.)	K 1,—
19. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv XIX. Pr. 1911. (16 str.)	K —,80
20. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv XXII. Pr. 1912. (18 str.)	K —,90
<i>Zivotopisy Kornelia Nepota</i> . (IV. Epaminondas.)	v tisku
22. <i>Horatiový básně</i> . (První kniha od.) Pr. 1912. (40 str.)	K 1,80
23. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv I. Pr. 1912. (31 str.)	K 1,50
23. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv XXIV. Pr. 1912. (20 str.)	K —,90
24. <i>Horatiový básně</i> . (Druhá kniha od.) Pr. 1912. (21 str.)	K —,90
25. <i>Horatiový básně</i> . (Třetí kniha od.) Pr. 1912. (29 str.)	K 1,30
27. <i>Horatiový básně</i> . (Čtvrtá kniha od.) Pr. 1912. (16 str.)	K —,80
28. <i>Horatiový epódy. Píseň století</i> . Pr. 1912. (18 str.)	K —,90
29. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv II. Pr. 1912. (25 str.)	K 1,—
<i>Zivotopisy Kornelia Nepota</i> . (V. Pelop., VI. Agosil.) Pr. 1912. (24 str.)	v tisku
31. <i>Caesar. paměti o vál. Galské</i> . (Kn. IV., kap. 1.—15.) Pr. 1912. (16 str.)	K —,80
32. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv III. Pr. 1912. (20 str.)	K —,90
<i>Caesar. paměti o vál. Galské</i> . (Kn. IV.)	v tisku
34. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv IV. Pr. 1912. (24 str.)	K 1,—
35. <i>Horatiový básně</i> . (Výb. z I. kn. satir, č. 1, 4, 6, 9.) Pr. 1912. (20 str.)	K 1,—
36. <i>Horatiový básně</i> . (Výb. z II. kn. satir, č. 1, 2, 6, 8.) Pr. 1912. (20 str.)	K 1,—
37. <i>Caesar. paměti o vál. Galské</i> . (Kn. VI., kap. 1.—12.) Pr. 1912. (16 str.)	K —,80
38. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv XVI. Pr. 1912. (32 str.)	K 1,50
39. <i>Ciceron. spisy</i> . Řeč za bás. Archiu. Řeč za krále Dejot. Pr. 1912. (24 str.)	K 1,—
40. <i>Caesar. paměti o vál. Gal.</i> (Kn. VI., kap. 13.—44.) (Dok.) Pr. 1912. (35 str.)	K 1,80
41. <i>Homerova Ilias</i> . Zpěv XXI. Pr. 1912. (20 str.)	K 1,—
42. <i>Ciceronovy spisy</i> . Kato starší o stáří. Pr. 1912. (28 str.)	K 1,30
43. <i>Vergillovy básně</i> . (Výb. ze Zp. pastýř., č. 1, 5.) Pr. 1913. (9 str.)	K —,60
44. <i>Horatiový básně</i> . (Druhá kniha listů.) Pr. 1913. (18 str.)	K —,90
45. <i>Horatiový básně</i> . (Výb. z I. kn. listů, č. 1, 2, 10, 16, 19, 20.) Pr. 1913. (18 str.)	K —,90
46. <i>Horatiový básně</i> . (O umění básnickém.) Pr. 1913. (20 str.)	K 1,—
47. <i>Vergillovy básně</i> . (Výbor ze Zpěvů roln.) Pr. 1913. (32 str.)	K 1,50
<i>Výbor z Q. Kurtia Rufa</i> . (Část I.)	v tisku
49. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv VI. Pr. 1913. (37 str.)	K 1,80
<i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv I.	v tisku
<i>Výbor z Q. Kurtia Rufa</i> . (Část II.) Pr. 1913. (18 str.)	v tisku
52. <i>Výbor z Q. Kurtia Rufa</i> . (Část III.) Pr. 1913. (18 str.)	K —,90
53. <i>Výbor z Q. Kurtia Rufa</i> . (Část IV.) Pr. 1913. (16 str.)	K —,80
<i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv II. Pr. 1913. (20 str.)	v tisku
55. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv III. Pr. 1913. (32 str.)	K 1,50
56. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv VIII. Pr. 1913. (28 str.)	K 1,30
57. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv IV. Pr. 1913. (28 str.)	K 1,30
58. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv VII. Pr. 1913. (34 str.)	K 1,80
59. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv IX. Pr. 1914. (28 str.)	K 1,80
60. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv X. Pr. 1914. (36 str.)	K 1,80
61. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv XII. Pr. 1914. (36 str.)	K 1,80
62. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv XI. Pr. 1914. (33 str.)	K 1,50
63. <i>Vergillovy básně</i> . Aeneis. Zpěv V. Pr. 1914. (36 str.)	K 1,80
64. <i>Spisy Platónovy</i> . Obrana Sokratova. Pr. 1914. (32 str.)	K 1,50
65. <i>Sotokleova Antigona</i> . Br. 1910. (45 str.)	K 2,40

PRÁVĚ VYŠEL:

Slovník k výboru básní Ovidiových. Sestavil prof. Jar. Zejda. 2. vydání upravené dle výboru Brantová. Pr. 1921, v. 8°. (271 str.) K 24,—

Upozorňujeme na:

Výbor z listů Ciceronových. Upravil Jaromír Zejda. Díl I.: Text. Pr. 11. (84 str.) K 2,—. — Díl II.: Úvod, poznámky, významy. Pr. 11. (126 str.) K 2,40

Nákladem Českého lidového knihkupectví a antikvariátů (Josef Springer) v Praze-I. Filiálka Král. Vinohrady.

ZEJDOVY PŘÍPRAVY K LATINSKÝM A ŘECKÝM KLASSIKŮM. SEŠIT 15. CENA Kč 5.—

PŘÍPRAVY K CAESAROVÝM PAMĚTEM O VÁLCE GALLSKÉ.

KNiha I., Kap. 12.—23.

SEPSAL
JOSEF BRADÁČ,
GYMNASIJNÍ PROFESOR.

DRUHÉ, OPRAVENÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE 1921.
ČESKÉ LIDOVÉ KNIHKUPECTVÍ A ANTIKVARIÁT (JOSEF SPRINGER) V PRAZE-I.
FILIÁLKA KRÁL. VINOHRADY.

abl. = ablativ.
abl. absol. = ablativus absolutus.
abl. čas. = ablativ časový (ablativus temporis).
abl. inoptae = ablativus Inopiae.
abl. instr. = ablativus instrumenti (nástrojový).
abl. limit. = ablativus limitationis čili respectus (omezovací, vztahový).
abl. mensurae = ablativ míry.
abl. modi = ablativ způsobový.
abl. pretii = ablativ ceny.
abl. přič. = ablativ příčiny (causae).
abl. qual. = ablativ vlastnosti (qualitatis).
abl. separ. = ablativ odluky (separativus).
abl. sroun. = abl. srovnávací (comparativus).
abl. zřetel. = abl. zřetelový (vztahový).
acc. = accusativus, akkusativ.
acc. c. inf. = accusativus cum infinitivo.

compar. = comparativus, komparativ.
coniunct. = coniunctivus, konjunktiv.
coniunct. deliber. = coniunctivus deliberativus, rozvažovací.
coniunct. nepř. závisl. = k. nepřímé závislosti (obliquus).
coniunct. subiect. = c. subiectivus, cizího mínění.

dat. = dativus, dativ.
dat. účel. = dativ účelový (finalis).
doplňk. = doplněk; doplňkový.

f. = femininum (rodu ženského).
fut. II. = futurum exactum.

gen. = genitivus, genitiv.
gen. crim. = genitivus criminis (u sloves soudního řízení).
gen. explic. = genitivus explicativus, vysvětlovací, omezovací.
gen. obiect. = genitivus obiectivus, dějového předmětu.
gen. part. = g. partitivus, celkový.
gen. possess. = gen. possessivus, přivlastňovací.

Hrb. = Latinská mluvnice pro školy střední. Sepsal Fr. Hrbek. II. Skladba. 3. vydání.
Koř. = Latinská mluvnice. Sepsal Josef Kořínek. Díl II. Skladba. 6. vydání.
Číslice v záuorkách značí, že uvedený význam již se vyskytl, i odkazují na příslušné místo.

ger. = gerundium.
impf. = imperfectum.
kompar. = komparativ.
m. = masculinum (rodu mužského).
n. = neutrum (rodu středního).
násl(ed). = následující; následuje.
nepřech. = nepřechodné.
neutr. = neutrum.
nom. c. inf. = nominativus cum infinitivo.
obyč. = obyčejně.

pass(iv.) = passivum, rod trpný.
pf. = perfectum.
plqpf. = plusquamperfectum.
pl(ur). = plural, číslo množné.
předl. = předložka.
předm. = předmět, předmětný.
překl. = překlad; přelož!
připoušť. = připouštěcí (koncessivní).

rel. = relativum, vztažné zájmeno; relativní, vztažný.
rel. spoj. = relativum (vztažné zájmeno) spojovací (Koř. 328., Hrb. 453.).

sousl. časů = souslednost časů, consecutio temporum.
spojka přič. = spojka příčinná.
sup. = supinum.

vazba dvoj. acc. = vazba dvojího akkusativu.
vedl. čas = vedlejší čas.
verb. defect. = verbum defectivum.
v(ěta) čas. = časová.
hl. = hlavní.
obav. = obavná.
připoušť. = připouštěcí.
rel. = relativní, vztažná.
rel. účel. = relativní účelná.
účel. = účelná.
výstl. = výsledná.
táz. = tázací.

sanguineus, i, m., pokrevný přibuzný.

aliquem certiorem facere, (390.), někoho zpravití, někomu podati zprávu, někomu oznamiti.

nōn facile, nesnadno, jen stěží; (= aegerrimē). — (331.)

Sestav! *Ambarri Caesarem certiorem faciunt || (acc. c. inf.) sēsē (= Ambarros) non facile prohibere vim hostium ab oppidis || (abl. absol.) agris depopulatis.*

605 *prohibere aliquid ab aliquo*, odvracet, odrážeti něco od někoho. (58.)

vīs, (356.), síla, násilí; útok; *vim prohibere*, útok odrážeti; *vīs hostium*, útok nepřátelský.

dě-populārī, zpusťšiti, popleniti; *dē-populātus, a, um, (v passivním významu od zastaralého aktiva depopulāre)*, zpusťšený, popleněný; *agris depopulātis, (abl. absol.)*, po zpusťšení dědin.

item, též, a také, rovněž.

trāns, (kde?), za (něčím). — (304.)

610 *vīcus, (276.)*.

possessio, ōnis, f., [pos-sideō], 1. držení; 2. (*metonymicky*;) usedlost, majetek, statek, pozemek.

re-cipio, ere, cēpi, ceptum, 1. vzíti zpět; 2. přijmouti, vzíti; *sē recipere*, odebrati se; *fugā sē recipere*, (útěkem se odebrati =) utéci se; *fugā (abl. modi).* (309.)

dě-mōnstrāre, 1. ukazovati; 2. (ukazovati slovy =) sdělovati, dokazovati, dáti zprávu.

Sestav! *dēmōnstrant || (acc. c. inf.) nihil esse reliquū sibi (= Allobrogibus) (přelož: jim) praeter solum agrī.*

reliquum, i, n., zbytek; *mihi est nihil reliquū (gen. part.)*, mně nic nezbyvá (nezbylo).

solum, i, n., 1. spodek, půda, základ, 615 dno; 2. půda, země; *praeter solum agrī*, mimo (holou) polní půdu, kromě (holé) polní půdy.

quibus rebus adductus, (a) těmi zprávami dav se pohnduti; na základě těchto zpráv; *quibus, rel. spoj., (49.); adductus, (149.). (96.)*

ex-spectāre, očekávati, vyčkávati; prodlévati, otáletí.

statuō, ere, uī, ūtum, 1. postaviti, vystavěti; 2. ustanoviti, určiti; 3. ustanoviti se, uminiti si; 4. souditi; *statuit || sibi nōn esse exspectandum*, soudil, mínil, že nesmí čekati, otáletí. *dum, (421.)*

in Santōnōs, do území Santonů, do 620 Santonska. — (23.)

per-veniō, (569.), přijiti, dostati se, přitáhnouti.

fortūna, ae, f., osud; *fortūnae, ārum*, majetek, jmění.

cōn-sūmō, ere, sūmpsī, sūmptum, 1. spotřebovati; 2. stráviti, zničiti; *fortūnis sociōrum cōnsūmptis, (ablativ absol.) (zde:)* strávíce, zničíce majetek spojenců; *možno přeložiti též současným připojením ke slovesu pervenirent:)* až by zničili a...

Kap. 12.

Arar, is, akusativ -im, ablativ -ī, m., Arar, přítok Rhodanu (Rhône) na pravém břehu; částí svého toku dělil území Sekvanů od území Haeduů; nyní slove Saône.

flūmen est Arar, quod..., jest to 625 řeka Arar, která ...; (relativní zájmeno řídí se v rodě jménem obecným, appellativem flūmen).

cordi fuisse arbitrantur vše, co vše, o čem myslí, že jim za živa...

⁵ **in-fero**, ferre, tuli, illatum vnáseti, vřazovati.

paulus (v. 9. 2); subst.: paulum, i, n. málo, *abl. miry*: paulo o málo, trochu, poněkud, *o čase*: krátce, nedlouho, nedávno.

suprā (s akk.) nad; *časově*: před (něčím).

hic = noster.

memoria v. 3. 5.

con-sto, āre, stiti pevně státi; neos. constat. (s inf. c. acc.) jest známo, quos ab iis dilectos esse constabat o nichž bylo známo, že...

diligo, ere, lexi, lectum (dis-lego) vybrati; obliibiti si, milovati; partic.: dilectus, a, um obliibený, milovaný, milý, drahý.

iustus, a, um (iūs) spravedlivý, řádný, náležitý.

fūnebris, e (fūnus) pohřební; subst. plur.: fūnebria, ium, n. pohřební obřady.

conficio, ere, fēci, fectum (confacio) zhotoviti; vykonati, dokončiti, funeribus confectis (abl. abs.) po...

ūnā (ūnus) zároveň, spolu.

cremo, āre spalovati.

20

¹ **commodē** (commodus) přiměřeně, náležitě, vhodně, obratně, účelně, commodius zvláště obratně, zvláště účelně.

rem publicam administrare obecní správu vésti, quae civitates suam rem publicam administrare existimantur ty obce, o nichž se soudí, že...

sancio, ire, sanxi, sanctum posvětití, (slavnostně) ustanoviti, habent legibus sanctum maji zákony ustanoveno.

de re publicā o věcech obecních, státních.

rūmor, ōris, m. pověst, zvěst, zpráva, rumore aut famā z do-slechu nebo z pověsti.

accipere = dovědětí se.

ad magistratum deferre (v. 2. 1.)

k úřadu doněsti, úřadum oznámiti, ohlásiti, habent sanctum, uti deferat neve (= et ne) cum quo alio (s nikým jiným) comunicet (v. 2. 3.).

srovnej: **quod cognitum est** (pro-2

tože se poznalo, se shledalo, že) **homines terreri et...**

temerārius, a, um (temere maně, bez rady) nerozvážný, nerozmyslný, pošetilý.

imperitus, a, um (in-peritus) nezkušený.

falsus, a, um (fallo) oklamáný; klamný, klamavý, lživý.

terreo, ēre, terrui, territum strášiti, děsiti, lekati.

facimus v. 13. 5.

impello, ere, puli, pulsum (in-pello) do něčeho vraziti; poháněti, doháněti.

summae res nejdůležitější věci.

consilium capere radu bráti (o).

quae visa sunt co se (jim) uzdalo 3 (vhodným).

occulto, āre (occulo) skrývati, ukrývati, zatajiti.

aliquid ex usu est něco jest s prospěchem, k užítku.

multitudo lid.

prō-do (v. 18. 1) prozraditi, rozhlásiti.

nisi leč, nisi — non leč — ne = jen.

concilium, i, n. shromáždění, sněm, per c. prostřednictvím sněmu = na sněmu.

con-cedo (v. 3. 2.) dovoliti.

21

multum (mnoho) **differre** (v. 11. 1). 1

ab hāc consuetūdine = ab horum consuetudine od tohoto zvyku = od způsobu života těchto.

ZEJDOVY PŘÍPRAVY K LATINSKÝM A ŘECKÝM KLASIKŮM.

PŘÍPRAVY K CAESAROVÝM PAMĚTEM O VÁLCE GALLSKÉ.

KNIHA VI. KAPITOLA 1.—21.

SESTAVIL

JAROMÍR ZEJDA,

GYMN. PROFESOR.

V PRAZE 1931.

JOS. SPRINGER, KNIHKUPECTVÍ A ANTIKARIÁT V PRAZE I.

officium, i, n. služba, povinnost, poslušnost, věrnost.

dē-monstro, āre ukazovati, poznamenati, připomenouti, pověděti, quem permansisse demonstravimus o němž jsme poznamenali, že... (v. V. 3. 3.).

prīncipātus, ūs, m. (princeps) přední místo, náčelnictví, principatus atque imperium = nejvyšší moc civilní a vojenská, vrchní správa státu a vojska. **trādere** odevzdati.

9

1 **ex Menapiis** (v. 2. 3) z Menapijska.

in Treveros (v. 2. 1.) do Treverska.

constituo, ere, tui, tūtum (constituo) postaviti; ustanoviti, uminiti si.

2 **quarum (causarum) una...**, altera... z nichž...

auxilia v. 7. 3.

contra se místo obvyklého contra ipsum (= Caesarem).

Ambiorix v. 2. 2.

receptus, ūs, m. (recipio) ústup, útočiště (u).

3 **res constituere** věci uspořádati (abl. abs.).

paulo (v. 8. 3, abl. míry) o málo, o něco, poněkud, něco málo.

suprā (s akk.) nad (něčím), suprā eum locum, quo (loco) (bylo to blíže Koblence, poněkud jižněji než po prvé [IV. 17]).

ante (adverb.) dříve, předtím.

trādūco, ere, duxi, ductum (trādūco) převést, přepraviti.

pontem facere most stavěti.

instituo (v. 1. 1) zříditi, ustanoviti, začít, uminiti si.

4 **instituta ratio** obvyklý způsob.

magno studio při veliké horlivosti.

opus efficitur dílo (= stavba mostu) se dokončí.

firmus, a, um silný, pevný.

in Treveris v Treversku (t. j. na levém břehu Rýna).

praesidium (v. 7. 4) ochrana, záštita, posádka.

subitō (subitus) náhle.

mōtus v. 1. 1.

orior, iri, ortus sum zdvihnouti se, vzniknouti, povstati.

reliquus (v. 1. 3) pozůstalý, zbylý; ostatní.

Ubiū, orum, m. Ubiové, germánský kmen, sídlící na pravém břehu Rýna.

obses v. 2. 2.

in deditionem venire v. 3. 2.

purgo, āre čistiti; očistiti = omluviti, ospravedlniti, purgandī sui causā (za příčinou sebe... =) aby se...

docere poučiti, vysvětliti, vyloužiti (že), qui doceant (věta vztažně účel.), kteří by...

ex suā (t. j. Ubiorum) **civitate**.

auxilia missa (esse).

ab se t. j. ab Ubiis.

laedo, ere, sī, sum uraziti, porušiti, zrušiti, fidem (věrnost) laesam (esse).

petunt atque orant žádají a prosí 7 = snažně prosí (hendiadyoin).

parco, ere, pepercī, parsum (u)šetřiti, někoho (dat.) (sibi = Ubiis).

commūnis, e společný, communī odio (abl. causae) Germanorum (gen. obiect.) pro společné zášti ke Germanūm.

in-nocens, entis (in, noceo) neškodící; nevinný.

prō (s abl.) před (někým); místo (někoho), za (někoho).

nocens, entis (noceo) škodící; vinný.

pendo, ere, pependi, pensum vážiti; (dokud nebylo peněz ražených, platilo se kovem, který se vážil), platiti; poenas pendere trest trpěti.

5

amplus, a, um prostranný; komp.: amplius (ještě) více, si velit dari (aby...) amplius obsidum (gen. partit.).

polliceor v. 2. 1.

8 **causam cognoscere** věc vyšetřiti, cognitā causā (abl. abs.) věc vyšetřiv.

reperio, ire, repperi, repertum (re-pario) (zase) nalézati.

Suēvi, orum, m. Svěvové, společný název germánských kmenů, sídlících mezi mořem baltickým, Rýnem, Labem a Dunajem.

satisfactio, ōnis, f. (satis, facio) zadostučinění, ospravedlnění.

aditus, ūs, m. (ad-co) příchod, přístup.

in Suēvos do Svěvska.

perquiro, ere, quisivi, quisitum (per-quaero) důkladně (per-) hledati, pátrati po něčem, vyptávat se na něco, akk.

10

1 **interim** zatím, mezitím.

paucis post diebus v. 8. 7.

certior fīo (fieri, factus sum) býti zpraven, dostati zprávu (že).

cogere v. 3. 1.

natio, ōnis, f. (nascor) národ, kmen.

dē-nuntio, āre ohlašovati, oznamovati, vzkazovati, vyzývati.

peditatus, ūs, m. (pedes) pěchota, auxilia peditatūs.

2 **his rebus cognitīs** (abl. abs.) seznáv...

frumentarius, a, um (frumentum) obilní, obilí se týkající, res frumentaria zásobování (obilím), dovoz, spíže.

prō-video, ēre, vīdi, visum předvidati; opatřiti, obstarati.

idōneus, a, um příhodný, vhodný.

dēligo, ere, lēgi, lectum (dē-lego) sbírat; vybrati, vyvoliti (pro něco, dat.).

dē-dūcere odvésti, odehnati, sehnati (t. s. pastvin).

sua omnia všechn svůj majetek.

con-fero, ferre, tuli, collatum sněsti.

barbarus, a, um barbarský (t. j. ne řecký nebo ne římský), cizozemský; surový, nevzdělaný.

im-peritus, a, um nezkušený.

inopia, ae, f. (inops [in, ops] bez pomoci), nedostatek, nouze, adducti inopiā cibariorum.

cibaria, orum, n. (cibarius [cibus]) potraviny, potrava.

iniquus, a, um (in, aequus) v. 8. 1.

condicio, ōnis, f. (condico) ustanovení; podmínka, iniqua condicio pugrandi (nepříznivá podmínka boje =) boj za nepřiznivých podmínek, okolností.

dē-dūcere přivést, svést (k).

mando, āre (manus, do) poroučeti 3 = naříditi.

creber, bra, brum hustý, četný, hojný.

explōrator, ōris, m. (explōro) vy-zvědač.

cognosco, ere, gnōvi, cognitum (com-[g]nosco) poznati, vy-zvěděti, vypátrati, et (ut) cognoscant, quae... (quaequae = et... quae).

aliquid geritur něco se děje.

imperatum (v. 2. 3) nařízení, rozkaz.

inter-mitto, ere, misi, missum mezi něco vpustiti; přerušiti; pass.: intermitti minouti, uplynouti, paucis diebus intermissis po uplynutí...

re-fero, ferre, tuli, lātum zpět nésti; (ústně nebo písemně) donésti, oznámiti (že).

postea-quam (= post-quam) (s ind. perf.; zde s konj. nepřímé závislosti) když.

nuntius, i, m. posel. — zpráva.

coēgissent, konj. nepřímé závislosti.

penitus hluboko; docela, úplně.

extrēmus, a, um (exter, exterus) nejvnější, poslední; nejzadnější, nejzazší, nejvzdálenější.

finēs hranice.

sē recipere uchýliti se.

5 **ibi** tam.

in-finitus, a, um (in, finio) nekonečný, neomezený, infinitā magnitudīne abl. qualit.) nekonečné velikosti.

appelletur, konj. nepřímé závislosti.

Bacēnis, is, f. (t. silva) Bacenský les (lesnaté pohoří, tvořící hranici mezi Svěvy a Cheruský, asi Harc a Durinský les.

hanc (= silvam) že tento...

longē (longus) dlouze, daleko.

intrōsus (intro, versus) dovnitř.

pertineo, ēre, tinui, tentum (perteneo) dosahovati; táhnouti se.

prō (s abl.) = jako.

nātivus, a, um (nātus) narozením vzniklý; přirozený.

obicio, ere, iēci, iectum (ob-iacio) předhoditi, v cestu postaviti, obiectus v cestu jsa postavený, v cestě stojící.

Cheruscī, orum, m. Cheruskové, germánský národ, sídlící mezi Vesperou a Labem, ab Cheruscis se strany Cherusků (ab Suevis se strany Svěvů).

incursio, ōnis, f. (in-curro) náběh, nájezd, vpád.

prohibeo, ēre, bui, bitum (prohabeo) zdržeti, zadržeti; chrániti od něčeho, před něčím, ab aliquā re.

ad intium na začátku.

11

1 **quoniam** v. 1. 2.

perventum est došlo se, přišlo se.

aliēnus, a, um (alius) jinému náležející, jiného, cizí; nevhodný. quō čím.

differo, ferre, distuli, distatum (disfero) roznášeti; lišiti se.

prō-pōno, ere, posui, positum předložiti, vyložiti.

atque a k tomu; a.

pāgus, i, m. župa, kraj, okres.

paene skoro, téměř, málem.

singulī, ae, a jednotliví.

factio, ōnis, f. (facio) konání;

sdužování; strana (politická).

princeps (v. 4. 1) předák, náčelník.

quī (= ii, qui) **habere existimantur** ti, o nichž se soudí, že mají.

summa auctoritās svrchovaná

váznost.

eorum (= Gallorum) **iudicio** podle

jejich soudu.

arbitrium, i, n. (arbitr) rozhod-

nutí, rozsudek, (libo)vůle, u-

znání.

summa, ae, f. (summus) souhrn,

počet, summa omnium rerum

consiliorumque konečně roz-

hodování o všech činech a zá-

měrech.

aliquid redit ad arbitrium alicuius

něco připadá, náleží vůli, jest

na vůli někoho, quorum (vzta-

huje se na principes) ad arbi-

trium redeat (věta vztažně vý-

sledná: t. j. takoví, že jest na

jejich vůli).

eius rei causā za tou příčinou. 4

antiquitūs (antiquus) od staro-

dávna, odedávna.

instituere ustanoviti, zaříditi, id

institutum (esse) videtur.

potens, entis (possum) mocný.

egeo, ēre, egui potřebovati, po-

strádati (něčeho, gen.).

quisque non = nemo.

opprimo, ere, oppressi, oppres-

sum (ob-premo) stlačovati; u-

tlačovati, utiskovati.

circum-venio, ire, vēni, ventum

obcházeti, zaskočiti, podváděti.

patior (v. 8. 1) trpěti, snášeti, =

dovoliti, dáti nechat, quisque

non patitur suos opprimi nikdo

nenechává svých utiskovati.

aliter (alius) jinak.

auctoritās váznost.

5 **hic idem** právě týž.

ratio, ōnis, f. (reor) počet; způ-

sob, stav věci, poměry (totius

Galliae v celé Gallii).

in summā úhrnem, celkem, vše-

obecně.

namque = (zesielné) nam.

pars strana (politická).

12

1 **cum**, temporale, t. j. v té době,

když.

alter — alter jeden — druhý.

Haedui, orum, m. Haeduové, kelt-

ský kmen, sídlící mezi Ligerem

(nyn. Loire) a Arasem (nyn.

Saône).

Sēquani, orum, m. Sekvanové,

keltský kmen, usedlý na obou

březích řeky Dubis (nyn. Doubs),

vlévající se s levého břehu do

Araru.

2 **per se** sami o sobě.

minus valere méně platiti, býti

méně mocný.

clientēla (v. 4. 5.) svěřenství, svě-

řenstvo.

Ariovistus, i, m. Ariovistus, král

germánských Svěvů.

sibi adiungere připojiti si, při-

družiti si.

ad se t. j. na svou stranu.

iacūra, ae, f. (iacio) odhození

(přítěže přes palubu); ztráta,

obět, škoda.

pollicifatio, ōnis, f. (polliceor)

slib.

3 **vērō** (vērus) však, avšak, ale.

com-plures v. 8. 7.

proelium facere bitvu svěsti (abl.

abs.).

secundus, a, um (sequor) druhý;

příznivý, šťastný.

nōbiilitās, ātis, f. (nōbilis) vzneše-

nost, urozenost; šlechta.

interficere usmrtili, vyvraždit, i,

povraždit (abl. abs.).

tantum (tantus) tolik.

ante-cēdo, ere, cessi, cessum na-

před kráčet; předčiti, vynik-

nouti (něčím, potentia).

cliens, clientis, m. klient, svěre-

nec, chránělec, poddaný.

trādūcere převésti.

obsides (v. 2. 2) doplněk. 4

pūblicē (pūblicus) obecně, veřej-

ně, jménem obce, jménem státu.

cogērent t. principes (předmět).

se nihil consilii (v. 5. 6) **inituros**

(esse) že žádný...

finitimus ager pomezí kraj, po-

hraniční území.

per vim násilím, násilně.

occupo, āre (ob-capio) zmocniti

se, obsaditi.

possideo, ēre, sēdi, sessum mít

v držení, v moci, (ut posside-

rent).

principātus, ūs, m. (princeps) před-

ní místo; náčelnictví, vrchní

moc, nadvláda (nad).

obtineo, ēre, tinui, tentum (ob-

teneo) držeti, mít.

necessitās, ātis, f. (necesse) nut-

nost, tiseň.

Diviciacus, i, m. Diviciakus, ná-

čelník Haeduů.

auxilii petendi causā za příčinou

žádání za..., žádati za...

infectus, a, um (in, facio) nevy-

konaný, nedokonaný, infectā rē

= s nepořízenou.

commutatio, ōnis, f. (com-muto) 6

proměna, změna, factā commu-

tatione (abl. abs.) rerum (věci,

poměři).

reddo, ere, reddidi, redditum (red-

do) vrátiti, obsidibus redditis

(abl. abs.) Haeduis (dat.).

restituo, ere, tui, tūtum (re-sta-

tuo) v předešlý stav navrátiti,

obnoviti.

per v. 1. 1.

com-paro, āre připravovati, opa-

triti, zjednati, získati, novis

(clientelis) comparatis, abl. abs.

aggēgo, āre (ad, grex) do stáda

sháněti; připojiti, přidružiti.

melior condicione (v. 10. 2) **uti** v lepším postavení býti, lepší postavení míti, videbant se uti..
aequus, a, um rovný = spravedlivý.
reliquis rebus ostatními věcmi = (také) jinak.
grātia, ae, f. (grātus) vděk; přízeň, vliv.
dignitās, ātis, f. (dignus) důstojnost, hodnost, vážnost.
amplifico, āre (amplus, facio) rozšířiti, zvětšiti, zvýšiti, gratiā dignitateque amplificatā (abl. abs.).
dimitto, ere, mīsi, missum (dimitto) rozeslati; (z rukou) pustiti, pozbyti, ztratiti.
Rēmi v. 4. 5.
succēdo, ere, successi, successum (sub-cēdo) pod něco vstoupiti; nastoupiti.
ad-aequo, āre vyrovnati; vyrovnávati se (někomu).
intellego, ere, lexi, lectum (inter-lego) rozuměti, pozorovati, věděti, et quod intellegebatur (vědělo se, že) eos (quos = et eos [= Remos]) adaequare (Haeduos) gratiā (že se vyrovnávají přízni, že jsou v stejné přízni).
propter (s akk.) pro.
inimicitiae, arum, f. (inimicitia [inimicus]) nepřátelství.
coniungī spojití se.
dicō, āre zaslíbiti, zasvětití; se dicāre odevzdati se, dáti se (in clientelam v ochranu, pod ochranu).
diligenter (diligens) pečlivě, bedlivě, pilně, dbale, svědomitě.
tueor, ēri hleděti; chrániti, hájiti, zastávati se (někoho).
ita tak, takto, tím způsobem.
repente (repens) náhle.
colligo, ere, collēgi, collectum

(com-lego) sbíratí; získati, nabýti.
tenēre držeti, udržovati si.
tum t. j. r. 55 př. Kr.
status, ūs, m. (sisto) postava; postavení, stav, eo statu res erat v takovém stavu byly věci, poměry, takový byl stav věci (že).
princeps (v. 11. 3) první.
habēri (s vazbou dvou nominativů) býti pokládán (za něco).
dignitās v. 12. 6.
obtineo, ēre, tinui, tentum (obteneo) držeti, míti, zaujímatí.

13

aliquo numero atque honore esse míti nějakou důležitost a vážnost.
plēbēs, ei, f. (starší tvar) = plebs, plebis, f. lid.
paene v. 11. 2.
audeo, ēre, ausus sum odvažovati se.
per se sám o sobě.
adhībeo, ēre, bui, bitum (ad-habeo) přičiníti; přibíratí (consilio k poradě).
plērique, plēraeque, plēraque 2 větší díl, většina.
aes, aeris, n. ruda, kov, měď; peníze, aes aliēnum (cizí peníze) dluhy.
tribūtum, i, n. (tribuo) daň, poplatek.
premo, ere, pressi, pressum tlačiti, tísňiti.
sese dicāre v. 12. 7.
in (s akk.) k (někomu), na (někoho).
dē (s abl.) z.
druides, druidum, m. druidové (kněží starých Keltů).
res divinae věci božské, posvátné obřady, bohoslužba.
inter-sum, esse, fui mezi něčím býti; účastnití se něčeho, zaměstnávatí se něčím, vykonávatí něco, dat.

sacrificium, i, n. (sacrificare) oběť.
prō-cūro, āre obstarávati.
religio, ōnis, f. svědomitost; náboženský cit; religiones: náboženské obřady, náboženské otázky, náboženství.
interpretor, āri (interpres) vykládati, vysvětlovati.
adulescens, entis, m. mladík, jinoch.
disciplina (v. 1. 4) vyučování, učení, vzdělávání, disciplinae causā za účelem vzdělání.
con-curro, ere, curri, cursum sbíhatí se.
hi t. j. druides.
magno honore (abl. qualit.) esse býti ve veliké cti, uctě, vážnosti.
5 ferē skoro, téměř; obyčejně, pravdělně.
contrōversia, ae, f. (contrōversus) rozepře, spor.
constituere rozhodovati.
ad-mitto, ere, mīsi, missum připustiti; spáchatí.
facinus, oris, n. (facio) čin; zvl. zlý čin, zločin, si quod f. admissum est byl-li nějaký...
caedēs, is, f. (caedo) zabíjení, vražda, c. facta (est).
hērēditās, ātis, f. (hērēs) dědictví.
finēs hranice.
iidem titiz = rovněž.
dē-cerno, ere, crēvi, crētum rozhodovati, nález činiti.
praemium, i, n. (prae, emo) odměna.
constituere ustanovovati, určovati.
6 dē-crētum, i, n. (dē-cerno) rozhodnutí, ustanovení, nález, decreto (abl.) stāre nálezu se podrobíti.
inter-dico, ere, dixi, dictum zapověděti, zakázati; interdícere alicui aliquā rē vyloučiti někoho z něčeho, sacrificiis inter-

dicere vyloučiti z oběti, z bohoslužeb = dáti do klatby.
quibus ita est interdictum kteří 7 tak byli vyloučeni (= byli dáni do klatby).
numero (s gen.) v počtu (někoho), jako, za.
im-pius, a, um nedbalý v plnění povinnosti; bezbožný, bohaprázdny; subst.: bezbožník.
scelerātus, a, um (scelerāre) zločinem poskvrněný, zločinný; subst.: zločinec, zlosyn.
dē-cēdo, ere, cessi, cessum odstoupiti; ustupovati (s cesty), vyhýbatí se (někomu).
aditus, ūs, m. (ad-eo) příchod, přístup, setkání, styk (s někým, gen.).
dē-fugio, ere, fūgi utikati, prchati před něčím, vyhýbatí se něčemu, akk.
contāgio, ōnis, f. (contingo [contango]) dotýkání, styk.
in-commodum, i, n. nevhodnost; nehoda, neštěstí, škoda, ne quid incommodi accipiant aby žádné škody nevzali.
petentibus (ius) domáhají-li se (práva), na žádost (za právo).
honōs (starší tvar, = honor).
commūnicātur (v. 2. 3) t. his. (poc) se uděluje, se dopřává.
prae-sum, esse, fui napřed, v čele 8 býti (někomu).
hoc mortuo, abl. abs. 9
excello, ere vynikati (něčím).
dignitās v. 12. 6.
succedit (v. 12. 7), podmět k tomu obsahuje předcházející věta: si qui...
pār, paris stejný, rovný.
suffrāgium, i, n. hlasování.
nōn-numquam někdy.
con-tendo (v. 5. 3) napínati síly, zvl. v zápase, zápasiti, potýkati se (o něco).
Carnutes v. 2. 3.

regio, ōnis, f. (rego) směr; kra-
jina, kraj, regio media habetur
za střed se pokládá.
con-sido, ere, sēdi, sessum used-
nouti; zasedati.
consecro, āre (com-sacro) po-
světiti, zasvětiti, consecratus,
a, um zasvěcený, posvěcený.
hūc (hic) sem tam.
undique odevšad, se všech stran.
con-venio, ire, vēni, ventum se-
jiti se, scházeti se.
11 **disciplina** nauka, učení.
reperio (v. 9. 8) vynalézti, vy-
mysliti, objeviti.
inde odtud.
trans-fero, ferre, tuli, lātum pře-
něsti.
existimātur (s nom. cum inf.)
myslí se, soudí se, má se za to
(že).
et nunc a proto ještě nyní.
diligenter v. 12. 8.
plērumque (akk. sg. neutra) vět-
ším dílem, většinou, obyčejně.
illō (ille) onam, tam.
discendi causā za účelem učení,
za učním.

14

1 **ab-sum**, esse, afui býti nepřítom-
en; býti vzdálen, neúčastníti
se (a bello války).
con-suesco, ere, suēvi, suētum
zvykati, navykati; perf. con-
suevi (zvykl jsem, jsem zvyklý)
s inf. se vyjadruje v češtině
slovesy opětovacími, abesse
consue(ve)runt neúčastnívají se,
obyčejně se neúčastní.
tribūtum v. 13. 2.
ūnā (ūnus) zároveň, spolu.
pendo (v. 9. 7) platiti.
militia, ae, f. (miles) vojenství,
vojenká služba.
vacatio, ōnis, f. (vacāre býti práz-
den) prázdnota, zproštění, o-
svobození, vacationem habere
= býti zproštěn (něčeho).
immunitās, ātis, f. (immūnis [in,
mūnus] prostý služby, povin-

nosti) osvobození od povinno-
stí (zvl. od daní), immunitatem
omnium rerum habent = jsou
osvobození ode všech břemen.
ex-cito, āre, vzbuditi, povzbu-2
diti.

praemium výhoda, výsada.
suā sponte (abl. od neužívaného
spons, spontis, f. vůle) dobro-
volně, sám od sebe, samoděk.
propinquus v. 2. 1.

ibi tam (t. j. u druidů).
versus, ūs, m. (verto) řada; řá-
dek, vs. 3

ē-disco, ere, didici nazpamět se
učiti (něčemu, akk.).

itaque a tak, tedy, proto, pročez.
non-nūllus, a, um některý.

vīcēni, ae, a (číslovka podílná)
po dvacetí, annos vīcēnos po
dvacet let.

per-maneo, ēre, mansi, mansum
zůstávati, setrvávati.

fās (fāri), nesklonné, (božské)
právo, fās est (s inf.) jest do-
voleno, et existimant fās non
(neque = et non) esse man-
dare.

ea = quae ediscunt.

littera, ae, f. (lino) písmě, písmeno.
mando, āre (manus, do) porou-
četi, = svěřiti, odevzdati, lit-
teris mandare písmu svěřiti,
písemně zaznamenati.

cum ačkoli.

ratio (v. 11. 5) poměr, vztah, zá-
ležitost, (in) rationibus.

instītuō (v. 1. 1) zříditi, zaříditi, 4
ustanoviti, zāvēsti, (druides)
instītuisse id (t. j. ten zákaz
o písemném zaznamenávání)
mihī videntur.

vulgus, i, n. (akk. vedle *vulgus*
též *vulgum*) lid (prostý, obec-
ný), in vulgum mezi lid.

efferō, ferre, extuli, ēlātum (ex-
fero) vyněsti, roznášeti, rozši-
řovati (aby).

ii, qui discunt t. j. jejich žáci.

con-fido, ere, fīsus sum důvěřo-
vati něčemu, spoléhati na něco,
abl., confisi spoléhajice.

studeo, ēre, ui zabývati se ně-
čím, snažiti se o něco, hleděti,
dbāti něčeho, cvičiti, mīti na
zřeteli něco, dat., neque (ve-
lini) eos... memoriae minus
studere.

quod což (t. j. neboť to).

plērique v. 13. 2.

accidit, ere, accidit přihází se,
stává se (že).

praesidio (v. 7. 4) *litterarum* pod
ochranou písma, jsouce podpo-
rování písmem, majice oporu
v písmu.

per-disco, ere, didici důkladně se
naučiti.

re-mitto, ere, mīsi, missum zpět
poslati; popouštěti, povoliti,
poleviti v něčem, zanedbávati
něčeho, akk.

5 **in primis** (mezi prvními), přede-
vším, obzvláště.

per-suādeo, ēre, suāsi, suāsum
přemluviti, přesvědčiti (hoc o
tom t. j. že duše...).

inter-eo, ire, ii, itum zajíti, hy-
nouti, umírati.

alii — alii jedni — jiní, druzí.
trans-eo, ire, ii, itum přejíti, pře-
cházeti.

putant excitari hoc (tím t. j. tou
věrou v nesmrtelnost) ad vir-
tutem (k mužnosti).

metu mortis (gen. object.) neglec-
to nedbajice strachu před smrtí.

6 **praetereā** (praeter, eā) mimoto,
nadto k tomu.

sīdus, eris, n. souhvězdí, hvězda.
mōtus, ūs, m. (moveo) hnutí, po-
hyb.

mundus, i, m. svět, vesmír.
terrae země, okrsek zemský.
rērum nātūra přirozenost věcí,
podstata světa.

dis-puto, āre rozvažovati, roz-
mlouvati, vykládati.

iuventūs, ūtis, f. (iuvenis) mládí,
mladost; mládež.

trādo, ere, didi, ditum (trans-do)
předati; (učením) podávati, vy-
kládati někomu, vyučovati, za-
svěcovati někoho, dat.

15

alterum genus druhý stav.
cum (iterativ.) est ūsus kdykoli
jest třeba, kdykoli káže po-
třeba.

incido, ere, cidi (in-cado) dopad-
nouti; nastati, vypuknouti.

quot-annis každého roku, každo-
ročně.

accidere solet přihází se.
utī že totiž (vysvětluje předchá-
zející quod což).

iniuriās inferre bezpráví, křivdy
činiti; nepřátelské vpády čí-
niti.

prō-pulso, āre (pro-pello) odrá-
žeti.

verso, āre (verto) otáčeti, obra-
ceti; (pass.) versari otáčeti se,
obraceti se, nalézati se, býti,
prodlévati (v), účastniti se (ně-
čeho).

eorum, gen. partit.

ut quisque (se superlat.) — ita 2
(se superlat.) čím kdo (s kom-
par.) — tím (s komparat.).

cōpiae bohatství, majetek.

amplus, a, um prostranný; vzne-
šený, vážený, slavný, zname-
nitý (něčím).

circum (s akk.) kolem, okolo.
ambactus, i, m. (keltské slovo)
služebník, man, vasal, leník.

cliens v. 12. 3.

grātia (v. 12. 6) vděk; přízeň,
oblíbenost, vliv, vážnost, hanc
unam grātam noverunt tento
jediný vliv, tento jediný způsob
vlivu znají, toto jest jediný
způsob vlivu, který znají.

16

nātio, ōnis, f. (nāscor) zrození, 1
rod; národ, kmen.

ad-modum až po náležitou míru;
nadmíru, velmi.

dēditus, a, um (dēdo) odevzdaný, oddaný; (religionibus [v. 13. 4.] pobožnostem, pobožnůstkářství).

2 afficio, ere, fēci, factum (ad-facio) působiti, účinkovati (na někoho); morbo affici nemoci býti stížen.

morbus, i, m. nemoc.

quique = et (ii.) qui.

versari v. 15. 1.

prō (s abl.) před (něčím); místo (něčeho), za (něco).

victima, ae, f. žertva, obětní zvíře.

immolo, āre (in, mola, ae, f.) obětní tluč (mola salsa [= tluč (t. j. hrubě rozemleté obilí, »šrot«) se solí smíchaná]) posypati (dobyčce při oběti), obětovati.

voveo, ēre, vōvi, votum (bohům něco) zaslíbiti, zasvětit, přislíbovat, vovent se immolatos (esse homines).

administer, tri, m. (ad-ministro) přísluhovač, pomocník (doplněk).

3 nisi jestliže ne; leč.

reddere (v. 2. 6) v náhradu dáti.

numen, inis, n. (nuo) pokynutí hlavou, vůle (zvl. božská), velebnost.

plāco, āre urovnati, uklidniti, usmířiti, arbitrantur numen non posse placari, nisi...

pūblicē v. 12. 4.

instituire v. 14. 4.

4 immānis, e (in, [starolat.] mānus = bonus) hrozný; náramný, hromný, nesmírný.

simulācrum, i, n. (simulāre [similis] podobným činiti, napodobiti, přetvařovati se) podoba, obraz, socha, modla, simulacra immani magnitudine (abl. qualit.) nesmírné velikosti.

con-texo, ere, texui, textum (seťkati, splétati, uplésti, membra contexta viminibus (z proutí).

vimen, inis, n. proutek; plur.: proutí.

membrum, i, n. úd.

com-pleo, ere, plēvi, plētum naplňovati.

succendo, ere, succendi, succensum podpáliti, zapáliti, quibus (= simulacris) succensis, abl. abs.

circum-venio, ire, vēni, ventum obejíti, obstoupiti, obklíčiti, obklopiti (něčím).

ex-animo, āre (ex, anima) zbavití dechu, duše, života; pass.: exanimari duši vypustiti, život vydechnouti.

supplicium, i, n. (supplex po-5 kleknutí (k modlitbě nebo k trpění trestu); trest smrti, poprava, arbitrantur supplicia esse gratiora.

furtum, i, n. (fūr zloděj) krádež.

latrōcinium, i, n. (latro) loupežnictví, loupež.

noxia, ae, f. (noxius škodlivý, vinný) vina, provinění, přečin, in aliā quā noxia při jiném ně-in alia quā noxiā při jiném nějakém...

com-prehendo, ere, hendi, hensus schvátiti, uchvátiti; přistihnouti, dopadnouti, polapiti.

dēficio, ere, fēci, factum (dē-facio) oddělati; odstoupiti; nedostávat se.

cum (iterativ.) kdykoli.

in-nocens, entis (noceo) neškodící, neškodný; nevinný.

dēscendo, ere, scendi, scensum (dē-scando) sestupovati, přistupovati, descendunt ad supplicia innocentium.

17

deorum (gen. partit.), Caesar přenáší tu jména římských bohů na bohy galské, kteří podle jeho mínění odpovídají svou podobností a svými vlastnostmi oněm římským.

Mercurius, i, m. Merkurius, u Řeků Hermes, s nímž později byl ztotožněn, syn Jovův a

Plejady Maje, dcery Atlantovy; narodil se na pohoří Kylene v Arkadii; je posel bohů (má okřídlené nohy), rád hraje na lyru (jejímž vynálezcem je sám, zabív a vybrav želvu a na její krunýř napiav struny), a jest tím také ochráncem hudebníků, pěvců a básníků, jest bohem kupců (merx, mercis, f. zboží, mercator, ōris, m. kupec), bohem bohatství, zisku a chytrosti, modlili se k němu lidé úskoční a podvodní i zloději, jest dárce obratné řeči a výmluvnosti, bohem zápasu a tělocviku, bohem stád, usmrtil Argá (Argos byl netvor, jenž měl na hlavě sto očí, polovice jich vždy bděla, polovice spala), jest bohem cestování na zemi i na moři, je dárce klidného spánku a šťastných snů a provází duše zemřelých do podsvětí.

colo, ere, colui, cultum vzdělávati; ctíti, v úctě mítí.

simulācrum v. 16. 4.

inventor, ōris, m. (invenio) vynálezce (něčeho).

ierre (s dvěma akk., předmětným a doplňkovým) roznášeti, rozlašovati, vydávati, pokládati někoho za něco, označovatí někoho někým.

via, ae, f. cesta, dráha.

iter, itineris, n. (eo, ire), cesta, chůze, chod, pochod.

quaestus, ūs, m. (quaero) zisk, výtěžek, výdělek, questus pecuniae peněžité zisky (plural označuje různé způsoby získávání peněz).

mercātūra, ae, f. (mercari kupovatí) kupčení, obchodování, obchod.

vim habere ad aliquid mítí vliv na něco, arbitrantur hunc habere vim.

post (s akk.) po (někom), za (někým).

Apollo, inis, m. Apollo, u Řeků Apollon, syn Jovův a Latonin, bratr Dianin, narodil se na ostrově Délu; jest bůh slunce, ztotožněn se Solem a zván Phoebus (řecky Fojbos), jest bůh hudby (nosí loutnu), umění básnického, věštby (zvl. v Del-fech), léčení, rolnictví; dáváje zdraví a sám jsa krásný stal se ochráncem mládeže.

Mars, Martis, m. Mars (u Řeků Ares), syn Jovův a Junonin, bůh války, byl otcem Romula a Rema, zakladatelů Říma, a tak otcem celého národa a nej-přednějším z bohů po Jovovi.

Iuppiter, Iovis, m. Juppiter, u Řeků Zeus, syn Saturnův a Rhein, bratr a manžel Junonin, bratr Neptuna a Plutona, s nimiž se losem rozdělil o vládu; jest nejvyšším z bohů, bohem všech zjevů přírodních, je vládcem na nebi a na zemi, otcem bohův a lidí, dárce všeho dobrého, ochráncem všelikého řádu mravního v životě lid-ském; odznakem jeho moci je žezlo a blesk; v Římě na Kapitoliu měl slavný chrám.

Minerva, ae, f. Minerva, u Řeků Pallas Athene, dcera Jovova, z jehož hlavy se zrodila v plně zbroji, bohyně moudrosti, vyučila lidi všelikým uměním a řemeslům, byla ochránitelkou učitelův a školní mládeže; jest též bohyně válečnou; byla pokládána za dárkyni olivy. K její počtě konána byla v Římě slavnost zvaná Quinquatrus maiores po pět dní (19 až 23 března).

opinio, ōnis, f. v. 1. 3.

dē-pello, ere, puli, pulsum (dolů) sehnati; odehnati, zaháněti, zapuzovatí (že).

opus, eris, n. dílo, práce; řemeslo.

artificium, i, n. (artifex [ars, factio], icis, m. umělec) dovednost, umění.
initium, i, n. (in-eo) začátek, počátek.
trādo v. 14. 6.
caelestis, e (caelum) nebeský; subst.: caelestes, ium, m. nebešťané, bohové, imperium caelestium (gen. předmět.: nad.).
cum (iterativum) kdykoli.
ceperint, konj. perf., zastupující ind. fut. II. ve větě nezávislé (capere vzítí, dobýti, ukořistiti).
dē-voveo, ēre, vōvi, vōtum zaslíbovati, zasněcovati.
cum v. nahore.
ex-struo, ere, struxi, structum nakupiti, zdělati, vystavěti.
tumulus, i, m. (tumeo) pahrbek, pahorek, hromada.
consecro, āre (com-sacro) posvětití, zasněviti.
conspicor, āri (conspicio) spatřiti, uzřiti.
licet, ēre, licuit nebo licitum est jest volno, možno, lze.
neque = et non.
quispiam, quidpiam někdo, něco.
neglectā religione (v. 13. 4.), abl. absol.: zanedbav náboženství, nedbaje zbožnosti.
captā (t. bello) ukořistěné, koříst.
occulto, āre (occulo) skrývati, ukřývati.
positā složené (jako obětní dar).
tollo, ere, sustuli, sublātum zdvihnouti, odnésti.
audeo v. 13. 1.
ei rei constitutum est na tu věc..
supplicium v. 16. 5.
cruciātus, ūs, m. (cruciāre) ukřizování; mučení, muka.

18

1 Dis, Ditis (= Dives, překlad řeckého Pluton), m. Dis, bůh podsvětí, syn Saturnův, bratr Jovův a Neptunův, chotí jeho je

Proserpina, dcera Cereřina, kterou unesl.
prō-gnātus, a, um (pro-[g]nascor) zrozený, pocházející (od).
prae-dico, āre hlásati; o sobě hlásati, vychloubati se (že), praedicant se omnes prognatos (esse).
prō-do, ere, didi, ditum vydati; podáním udržovati, zachovati, vypravovati, dicunt id proditum (esse).
ob eam causam t. j. protože jejich původce jest bohem temnoty.
spatium, i, n. o místě: prostor(a); o čase (určitě omezeném): čas, doba, délka, trvání.
finio, ire (finis) omezovati, ohraničovati, určovati (něčím), numero noctium.
nātālis, e (nascor) rodný; dies natalis den narození, narozeniny.
ob-servo, āre pozorovati; zachovávat; počítati.
sub-sequor, sequi, secūtus sum (ihned) následovati, jíti, za něčím, akk.
institūtum, i, n. (institutio) ustavení, zařízení, způsob, řád.
hoc ab reliquis defferunt (v. 11. 1) quod tím...
adolēscō, ere, olēvi, adultus (ad-alesco [alo]) dorůstati, dospěti, nisi cum adoleverunt leč když...
mūnus, eris, n. služba, povinnost.
militia v. 14. 1.
sustineo, ēre, tinui, tentum (su(b)-teneo) vzhůru držeti; vydržeti, sněsti.
palam zjevně, veřejně.
non patiuntur (v. 11. 4) suos liberos adire ad se nedovolují svým dětem k sobě přistoupiti.
puerilis, e (puer) dětský, chlapecký, filius puerili aetate (abl. qualit.: věku chlapeckého, ve věku...).

pūblicum, i, n. (pūblicus) veřejnost, veřejné místo.
conspectus, ūs, m. (conspicio) hledění, pohled, in conspectu před očima, u přítomnosti, po boku.
assisto, ere, stiti (ad-sisto) k něčemu se stavěti, přistupovati, vystoupiti, objeviti se.
turpis, e ohyzdný, šeredný, hanebný, potupný, nečestný, neslušný, (quod) ducunt turpe filium assistere (že) pokládají za neslušné, aby...

19

1 quantas pecunias (plur. vzhledem k plur. viri), tantas kolik peněz, tolik.
dōs, dōtis, f. dar, věno, dotis nomine = jako věno, věnem.
bona, orum, n. (bonus) statky, jmění, majetek.
aestimātio, ōnis, f. (aestimo) ocenění, odhadnutí, odhad, aestimatione factā, abl. abs.
cum dotibus (plur. vzhledem k plur. viri) **communicant** (v. 2. 3: slučují, spojují, přidávají...)
2 coniunctim (con-iungo) společně.
ratio (v. 11. 5) **habetur** počet (z něčeho) se vede.
fructus, ūs, m. (fruo) plodina, plod; požitek; užitek, výtěžek, zisk.
servāre ukládati.
uter, utra, utrum který z obou.
vitā superāre na živu déle zůstatí.
pars podíl.
uterque, utraque, utrumque každý z obou, oba.
superior, ius, iōris (superus) hořejší; dřívější, předešlý.
ad aliquem pervenire někomu se dostávatí, připadatí.
3 sic — uti tak — jako.
nex, necis, f. (nāsilná) smrt, potestas vitae necisque moc nad...
pater familiae otec, hlava rodiny, pán domu, hospodář.

illustris, e světlý, jasný; skvělý, vzácný, znamenitý.
locus = rod (z).
dē-cēdo, ere, cessi, cessum odstoupiti, odcházeti; se světa odejiti = zemřiti.
propinquus v. 2. 1.
dē stran (něčeho), co se týče (něčeho).
suspicio, ōnis, f. (suspiciere) podezření, res in suspicionem veniť věc se stává podezřelou.
servilis, e (servus) otrocký, in servilem modum (po způsobu při otrocích užívaném =) jako při otrocích, jako otroky, (t. j. na mučidlech).
quaestionem (v. 4. 3.) **habere de aliquo** vyšetřovati, vyslychati někoho.
comperio, ire, peri, pertum zvěděti, dověděti se; partic. perf. pass.: compertus, a, um zjištěný, si compertum est je-li to zjištěno, zjistí-li se to, potvrdí-li se to, potvrdí-li se věc (t. j. podezření).
tormentum, i, n. (torqueo) nástroj k točení; nástroj k mučení, mučidlo, muka.
ex-crucio, āre zmučiti, trýzniti, trápati, uxores excruciatas (utrápené = utrápivše) interficiunt.
interficio, ere, fēci, lectum (inter, facio) usmrtiti, zabíjeti.
īūnus, eris, n. (slavný) pohřeb.
4 cultus, ūs, m. (colo) pěstování, vzdělávání (půdy); úprava života, způsob života, pro cultu podle způsobu, při způsobu života.
māgnificus, a, um (magnus, facio) velikolepý, nádherný, skvělý.
sumptuosus, a, um (sumptus) nákladný.
cor, cordis, n. srdce, aliquid est mihi cordi (dat. účel.) něco jest mi na srdci, něco jest mně milé, omnia quae (iis) vivis

cordi fuisse arbitrantur vše, co, vše, o čem myslí, že jim za živa...

⁵ **in-fero**, ferre, tuli, illatum vná-
šeti, vhazovati.

paulus (v. 9. 2); subst.: paulo málo, i, n. málo, *abl. míry*: paulo o málo, trochu, poněkud, *o čas*: krátce, nedlouho, nedávno. **suprā** (s akk.) nad; *časově*: před (něčím).

hic == noster.

memória v. 3. 5.

con-sto, āre, stiti pevně státi; neos. constat. (s inf. c. acc.) jest známo, quos abiis dilectos esse constabat o nichž bylo známo, že...

diligo, ere, lexi, lectum (dis-lego) vybrati; oblíbiti si, milovati; partic.: dilectus, a, um oblíbený, milovaný, milý, drahý.

iustus, a, um (iūs) spravedlivý, řádný, náležitý.

fūnebris, e (fūnus) pohřební; subst. plur.: fūnebria, ium, n. pohřební obřady.

conficio, ere, fēci, fectum (com-facio) zhotoviti; vykonati, dokončiti, funeribus confectis (abl. abs.) po...

ūnā (ūnus) zároveň, spolu.

cremo, āre spalovati.

20

¹ **commodē** (commodus) přiměřeně, náležitě, vhodně, obratně, účelně, commodius zvláště obratně, zvláště účelně.

rem publicam administrare obecní správu vésti, quae civitates suam rem publicam administrare existimantur ty obce, o nichž se soudí, že...

sancio, ire, sanxi, sanctum posvětití, (slavnostně) ustanoviti, habent legibus sanctum maji zákony ustanoveno.

de re publicā o věcech obecních, státních.

rūmor, ōris, m. pověst, zvěst, zpráva, rumore aut lamā z do-slechu nebo z pověsti.

accipere == dověděti se.

ad magistratum deferre (v. 2. 1.) k úřadu donéstí, úřadum oznámiti, ohlásiti, habent sanctum, uti deferat neve (= et ne) cum quo alio (s nikým jiným) comunicet (v. 2. 3.).

srovnej: **quod cognitum est** (pro-² tože se poznalo, se shledalo, že) **homines terreri et...**

temerārius, a, um (temere maně, bez rady) nerozvážný, nerozmyslný, pošetilý.

imperitus, a, um (in-peritus) nezkušený.

falsus, a, um (fallo) oklamáný; klamný, klamavý, lživý.

terreo, ēre, terrui, territum strašiti, děsiti, lekati.

facimus v. 13. 5.

impello, ere, puli, pulsum (in-pello) do něčeho vraziti; poháněti, doháněti.

summae res nejdůležitější věci.

consilium capere radu bráti (o). **quae visa sunt** co se (jim) uzdálo ³ (vhodným).

occulto, āre (occulo) skrývati, ukrývati, zatajiti.

aliquid ex usu est něco jest s prospěchem, k užitku.

multitudo lid.

prō-do (v. 18. 1) prozraditi, rozhlásiti.

nisi leč, nisi — non leč — ne == jen.

concilium, i, n. shromáždění, sněm, per c. prostřednictvím sněmu == na sněmu.

con-cedo (v. 3. 2.) dovoliti.

21

multum (mnoho) **differre** (v. 11. 1). ¹

ab hāc consuetūdine == ab horum consuetudine od tohoto zvyku' == od způsobu života těchto.

vastatis regionibus, abl. abs. **damnum**, i, n. ztráta, damno (abl. modi) duarum cohortium se ztrátou dvou kohort.
Durocortorum, i, n. Durokortorum, hlavní město Remů, nyn Reims = Remeš.
Rēmi v. 4. 5.
re-ducō, ere, duxi, ductum zpět odvésti (Durocortorum do.).
concilium indicere sněm ohlásiti, concilio indicto (abl. abs.) sněm ohlásiv.
coniuratio, ōnis, f. (con-iūro) spiknutí.
Senones v. 2. 3.
Carnutes v. 2. 3.
quaestionem (v. 4. 3) **habere** vyšetřování konati, zavěsti (o).
instituo v. 1. 1.
 2 **Acco** v. 4. 1.
princeps consilii původce, strůjce záměru.
prō-nuntio, āre (veřejně) vyhlásiti, sententiam pronuntiare nález, rozsudek prohlásiti (nad někým), graviore sententiā pronuntiatā, abl. abs.
more maiorum podle zvyku předků (t. j. podle starodávného obyčeje římského. [odsouzený byl nejprve k smrti ubičován a pak popraven]).

supplicium (v. 16. 5) **sumere** na hrdle potrestati, popraviti (někoho).

nonnullus v. 14. 3.

vereor v. 29. 1.

pro-fugio, ere, fūgī (pryč) utéci, uprchnouti.

aquā et igni alicui interdicere (v. 3 13. 6) (zakázati někomu užívání vody a ohně ⇒) dáti někoho do klatby, prohlásiti někoho psancem.

ad fines na hranicích.

in finibus v území.

Trēveri v. 2. 1.

Lingones, um, m. Lingonové, galský kmen, sídlící při pramelech Mosy a Matrony, in Lingonibus v Lingonsku.

reliquus v. 9. 5.

Agedincum, i, n. Agedinkum, hlavní město Senonů, nyní Sens v Champagni.

hibernus, a, um (hiems) zimní; subst.: hiberna (t. castra), orum, n. zimní tábor.

colloco, āre (con-loco) umístiti, usaditi, položit.

prōvideo v. 10. 2.

instituo v. 3. 4.

in Italiam t. j. in Galliam citiorem.

conventus, ūs, m. (convenio) schůze, shromáždění; soudní shromáždění, krajinský soud (agere konati, řídit).

ZEJDOVY PŘÍPRAVY K LATINSKÝM A ŘECKÝM KLASIKŮM.

PŘÍPRAVY K CAESAROVÝM PAMĚTEM O VÁLCE GALLSKÉ.

KNIHA VI. KAPITOLA 22.—44.

SESTAVIL
JAROMÍR ZEJDA,
GYMN. PROFESOR.

V PRAZE 1931.

JOS. SPRINGER, KNIHKUPECTVÍ A ANTIKVARIÁT V PRAZE I.

druides v. 13. 3.
 res divinae v. 13. 4.
 praesesse = řídití.
 sacrificium v. 13. 4.
 studeo (v. 13. 4.) dbáti něčeho, starati se o něco, zabývati se něčím (dat.).
 2 deorum numero ducere srovnej 6. 3.
 cerno, ere, crēvi, crētum tříbiti, oddělovati; zrakem rozeznávatí, zříti, viděti.
 apertē (apertus [aperio]) otevřeně, zjevně, zřejmě.
 opes moc, pomoc.
 Sōl, Sōlis, m. Sól, bůh slunce.
 Vulcānus, i, m. Vulkán, bůh ohně.
 Lūna, ae, f. Lúna, bohyně měsíce.
 nē — quidem ani.
 accipere — poznati.
 3 vēnatio, ōnis, f. (vēnāri honiti, loviti) honba, hon, lov.
 studia rei militaris vojenská zaměstnání, vojenská cvičení.
 con-sisto, ere, stiti postaviti se, stanouti; záležeti (v).
 a parvis od malička.
 dūrítia, ae, f. (dūrus) hrdost, otužilost, otužování.
 4 diū dlouho, diutissimē nejdéle.
 impūbēs, eris (in-pūbēs) nedospělý; neženatý.
 per-maneo, ēre, mansi, mansum zůstatí, vytrvatí, setrvatí.
 ferre v. 4. 5.
 hoc tím (t. j. si impuberes permanent).
 alo, ere, alui, altum živiti, síliti, podporovati; pass.: alí síliti se, síletí.
 statūra, ae, f. postava, vzrůst.
 nervus, i, m. žíla, šlachy, sval.
 con-firmo, āre upevňovati, utužovati.
 5 intrā (s akk.) uvnitř (něčeho); o čase: před (něčím).
 vērō (vērus) vpravdě; však, avšak, ale.
 nōtítia, ae, f. (nōtus) známost, habere notitiam feminae mítí známost, (bližší) styky se že-

nou, znáti, co je žena.
 habere in turpissimis rebus mítí za největší hanbu.
 occultatio, ōnis (occulto) skrývání, zatajování, utajování (v něčem, gen.).
 prōmiscuē (promiscuus [pro-misceo]) smíšeně, společně.
 per-luo, ere, lui, lūtum umýti; pass.: mýti se, koupati se.
 pellis, is, f. kůže (zvířecí), kožešina.
 rēno, ōnis, f. kožešina.
 tegimentum, i, n. (tego) pokrývka, renonum tegimenta kožešinové...
 nūdus, a, um obnažený, nahý, holý, magnā parte nudā (abl. abs.) ana, při čemž veliká část jest...

22

agri cultura (colo) vzdělávání i poli, rolnictví.
 studēre zabývati se (něčím, dat.).
 victus, ūs, m. (vivo) výživa, potravina, jídlo, pokrm, pars victūs.
 lāc, lactis, n. mléko.
 cāseus, i, m. sýr.
 caro, carnis, f. maso.
 consisto v. 21. 3.
 neque quisquam a nikdo. 2
 modus míra.
 fines pozemky.
 proprius, a, um vlastní.
 princeps, cipis v. 11. 3.
 singuli, ae, a jednotliví, in annos singulos po každé na rok.
 gens rod.
 cognatio, ōnis, f. (cognatus [com-(g)nascor]) (pokrevné) příbuzenství; příbuzenstvo.
 quique = et (iis,) qui.
 ūnā (v. 19. 4) dohromady.
 coēo, ire, ii, itum (cum-eo) sejítí se, shromáždití se, sestoupiti se, spojití se.
 quantum agri = tantum agri, quantum et... tolik polností,

kolik a na kterém místě se jim uzdalo.
attribuo, ere, bui, būtum (ad-tribuo) přidělovati (někomu něco), magistratūs attribuunt gentibus quantum agrī visum est.
anno post po roce, rok potom.
aliō (alius) jinam.
transire přejíti = přestěhovati se.
cōgere nutiti.
affero, ferre, attulī, allātum (adfero) přinášeti; uváděti.
assiduus, a, um (adsiduus [adsedeo]) stálý, neustálý, trvalý, ustavičný.
consuetudo, inis, f. (con-suesco) zvyk, obyčej.
captus, a, um (capio) zaujat, připoután (něčím).
studium belli gerendi chuť k válčení, války chtivost.
agri culturā, zkráceně místo: studio agrī culturae.
com-mūto, āre vyměnití, zaměnití, něco něčím, za něco, aliquid aliquā re.
lātus, a, um široký, širý, rozsáhlý.
potentiores, jest podmět k studenteant, expellant.
humiliores, jest předmět k expellant.
possessio, ōnis, f. (possideo) držení; majetek (z).
accūrātē (accūrātus [ad, cūrāre]) pečlivě, accuratius (kompar. absol.) příliš pečlivě.
frīgus, oris, n. zima, mráz, chladno.
aestus, ūs, m. žár (ohně); žár (sluneční), vedro, parno.
vīto, āre vyhybatí se, varovati se, uniknoutí, před něčím, akk., ad frīgora atque aestūs vitandos k uniknutí, k ochraně před...
aedifico, āre (aedes, facio) stavení budovati, stavěti.
cupiditās, ātis, f. (cupidus) žádostivost, žádost něčeho, touha

po něčem, gen. (předmětný), ne quā cupiditas pecuniae oriatur aby žádná...
quā ex re = ex quā re (= cupiditate).
factio (v. 11. 2.) (politické) stranictví, (politická) strana.
dissensio, ōnis, f. (dis-sentio) různost smýšlení; neshoda, spor, různice.
aequitās, ātis, f. (aequus) rovnost, aequitas animi klid duševní, spokojenost.
contineo, ēre, tinui, tentum (conteneo) (pohromadě) držeti, v mezích, v pořádku udržovati (něčím).
opes jmění, bohatství.
aequo, āre (aequus) rovnati, vyrovnávati; pass.: aequari vyrovnávati se, cum quisque videat suas opes aequari cum potentissimis (zkráceně místo: cum opibus potentissimorum).

23

srovnej: **habere** (podmět: miti, i mají-li) est maxima laus (doplňk) civitatibus.
lātē (lātus) široko, quam latissime co nejšíře, co nejdále.
vastatis finibus (abl. abs.) vyplnivše území, po zpuštění...
sōlitudo, inis, f. (sōlus) samota, pustina; poušť.
hoc (poukazuje k následujícímu: ² finitimos expulsos cedere, neque... consistere jestliže sousedé...) **existimat proprium** doplňk: za... **virtutis**.
proprius (v. 22. 2); význačný, podstatný, proprium virtutis (podstatná) známka, důkaz mužnosti.
ex-pello, ere, puli, pulsum vypuditi, vyhnati (z).
agri dědiny, území.
finitimos v. 2. 1.
cēdo, ere, cessi, cessum ustoupiti (z).

neque quisquam v. 22. 2.
prope (s akk.) blízko, prope se blízko nich.
audeo v. 17. 5.
con-sisto, ere, stiti postaviti se, stanouti, usaditi se.
3 simul (v. 8. 5) zároveň, spolu (uvádí druhý důvod), s. arbitrantur se fore tutiore (doplňk) hoc (tím, jest vysvětleno následujícím abl. abs.: timore sublato).
tūtus, a, um (tueor) chráněný, bezpečný, jistý.
repentinus, a, um (repens) náhlý, nenadálý.
incursio, ōnis, f. (in-curro) náběh, nájezd, vpád.
tollo (v. 17. 5) zdvihati, pozdvihnouti; odstraniti, timore incursionis (gen. předmětný) sublato bude-li odstraněn strach před...
4 bellum inferre válku (útočnou) zdvihnouti, začíti, bellum illatum defendere válku začatou odrážeti = vésti válku obrannou.
bello praesesse (ve) válce býti v čele, válku řídití (kteří by...).
potestas vitae necisque v. 19. 3.
dēligo, ere, lēgi, lectum (dē-lego) sbíratí; vybíratí, vyvolití.
5 commūnis, e společný.
regio v. 13. 10.
pāgus v. 11. 2.
ius dicere právo vykonávati, soud konati.
contrōversiās (v. 13. 5) minuere spory uklízeti, vyrovnávati.
6 latrōcinium (v. 16. 5.) loupežnictví, loupež, loupežná výprava.
infāmia, ae, f. (infāmis [in, fama]) zlá, špatná pověst.
extrā (s akk.) vně (něčeho), mimo (něco).
quisque, quaeque, quidque každý, atque (po záporu) nýbrž.
dēsidiā, ae, f. (dēses, desidīs (desideo [dē-sedeo]) nečinně se-

děti) nečinný) nečinnost, zahálka.
iuventutis exercendae ac desidiae causā za příčinou, pro cvičení...
prae-dico, āre (veřejně) hlásati, vylašovati (že), praedicant ea (= latrocinia) fieri.
ubi jakmile, když, kdykoli, ubi quis ([ně]kdo).
ducem, doplňk.
profiteor, ēri, fessus sum (profateor) přiznati se; (veřejně) ohlásiti, přihlásiti se, qui sequi velint, profiteantur kteří chtějí..., ať se přihlásí.
con-surgo, ere, surrexi, surrectum (con-sub-rego) (spolu) povstati, zdvihnouti se.
causa = věc.
probo, āre (probus) zkoušetí (co do hodnosti); schváliti, chváliti, miti zalíbení (v), líbí se mně (někdo).
polliceor v. 2. 1.
multitudo v. 20. 3.
collaudo, āre (com-laudo) (po)chváliti.
desertor, ōris, m. (dēsero) zběh, 8 uprchlík.
prōditor, ōris, m. (prōdo) zrádce.
in desertorum numero ducere v. 21. 2.
post-eā potom, později.
fides omnium rerum víra, důvěra ve všech věcech.
dē-rogo, āre odnímatí, ubíratí, nedávati.
hospes, itis, m. cizinec; host. 9
violō, āre (vīs) násilně nakládati; ublížití (někomu, akk.), violare (předmět) fas (v. 14. 3.) non putant (nepovažují za dovolené, pokládají za hřích).
dē quācunq̄ue causā z jakékoli příčiny.
(eos) prohibent (v. 10. 5.) ab in-iūriā.
sanctus, a, um (sancio v. 20. 1) zasvěcený, posvátný, nedotk-

nutelný, (eos) sancios (doplňk) habent.

pateo, ēre, ui býti otevřen (někomu).

victus v. 22. 1.

communico v. 13. 7.

24

1 **anteā** předtím, dříve.

ultrō o své újmě, dobrovolně; nadto, ještě, dokonce.

propter v. 12. 7.

inopia, ae, f. (inops) nedostatek, nouze (agri půdy).

trans Rhenum t. j. na pravý břeh Rýna.

colōnia, ae, f. (colo) osada; *met-on.*: osadníci.

2 **itaque** a tak, tedy, proto.

fertilis, e, (fero) úrodný.

circum (s akk.) kolem, okolo.

Hercynia silva Hercynský les, lesnaté horstvo táhnoucí se od Černého lesa až ke Karpatům.

Eratosthenēs, is, m. Eratosthenes, slavný řecký zeměpisec, matematik a hvězdář, narodil se v Kyreně (slavná osada řecká v sev. Africe, nedaleko Veliké Syrty) r. 275 př. Kr., zemřel okolo roku 194 př. Kr. v Alexandrii za Ptolemaja Euergeta jako správce proslulé knihovny alexandriinské; jeho hlavní dílo bylo zeměpisné, *Geographica*, psané jazykem řeckým.

quam (= silvam) **famā** (z pověsti, podle pověsti) **notam esse video** (vidím t. z jejich spisů).

Orcynia silva Orcynský les.

Volcae, arum, m. Volkové, keltický kmen v Gallii narbonské; dělil se na dvě větve: 1. Volcae Tectosages Volkové Tektosagové, sídlili od Pyrenejí až k městu Narbo, hlavní město jejich byla Tolōsa, nyn. Toulouse. - 2. Volcae Arecomici Vol-

kové Arekomikové, vých. od předešlých, na pravém břehu Rhodanu, hlavní město jejich bylo Nemausus, nyn. Nîmes.

occupo (v. 12. 4) obsaditi, zaujmouti, zabratí.

con-sido, ere, sēdi, sessum usednouti, usaditi se.

sese continēre držeti se, zdržovati se.

habere summam opinionem (v. 1. 3) **iustitiae** (míti největší pověst spravedlnosti =) mítí pověst, požívati pověsti převéliké spravedlnosti.

bellicus, a, um (bellum) válečný.

laus, laudis, f. chvála, sláva.

egestās, ātis, f. (egeo) nedostatek, nouze.

patientia, ae, f. (patiens) trpělivost, vytrvalost.

per-maneo, ēre, mansi, mansum zůstávati, vytrvávati, setrvávati.

cultus (v. 19. 4) **corporis** pěstění těla, úprava oděvu.

provinciarum t. Romanarum.

propinquitās, ātis, f. (propinquus) blízkost.

trans-marinus, a, um (mare) zámořský.

res = zboží.

nōtitia (v. 21. 5.) znalost.

cōpia = nadbytek, blahobyt.

ūsus = potřeba.

largior, iri (largus hojný) hojně dávatí, uštěďrovati, napomáhati, multa largitur mnoho, hojně...

paulātīm, znenáhla, pomalu.

assuēfacio, ere, fēci, factum (ad-suēfacio) navykati, zvykati, *partic.*: assuēfactus zvyknuv.

superari býti přemáhán, podléhati.

ne se quidem ipsi = ne ipsi quidem se.

se cum aliquo comparāre přirovnávati se k někomu (něčím).

25

1 **suprā** nahoře, shora (24. 2).

demonstro v. 8. 9.

lātītūdo, inis, f. (lātus) rozsáhlost, rozloha, šířka, latitudo silvae patet (v. 23. 9.) expedito (v. 5. 6.) iter (akk. prostoru) novem dierum rozloha lesa se prostírá dobrému chodci cestou devíti dní = les se táhne pro dobrého chodce v rozloze devíti dní cesty.

aliter (alius) jinak.

fīnio, ire (fīnis) omeziti; vymeziti, určití.

mensūra, ae, f. (metior) měření, měřítko, míra (délková).

nōvī, nōvisse (nosco) pozna jsem, znám.

2 **orior**, iri, ortus sum zdvihnouti se, povstávati, mítí počátek, začínati.

Helvétii, orum, m. Helvetiové, keltský kmen, usedlý v území nynějšího Švýcarska.

Nemetes, um, m. Nemetové, germánský kmen, usedlý na levém břehu středního Rýna.

Rauraci, orum, m. Raurakové, gallský kmen, sídlící severozápadně od Helvetiů při Rýnu, kde se ohýbá k severu.

fines hranice.

rectus, a, um (rego) rovný, přímý, **rectā regione** (v. 23. 5) fluminis přímým směrem sřekou, rovnoběžně podél řeky.

Dānuvius, i, m. Dunaj (horní a střední tok).

pertineo, ēre, ui (per-teneo) dosahovati, táhnouti se.

Dāci, ōrum, m. Dákové, thrácký kmen, sídlící na levém břehu dolního Dunaje (= Histru).

Anartes, ium, m. Anartové, kmen sídlící při řece Tise v Uhrách.

3 **hinc** odtud.

flecto, ere, flexi, flexum ohýbati, se **flectere** zahýbati se, zatáčeti se, obracetí se.

sinistrōrsus (sinistrō-versus) nalevo, vlevo.

dīversus, a um (diverto) opak obrácený, protivný, odchylný, **diversis regionibus** odchylnými směry.

attingo, ere, tigi (ad-tango) dotýkati se (něčeho, akk.).

neque quisquam (v. 22. 2) **huius** 4

Germaniae (v této G. t. j. v západní, kde Caesar právě mešká). **ad-eo**, ire, ii, itum přijíti, dojíti, qui aut dicat (by mohl říci) se adiisse, aut acceperit (v. 20. 1, se dověděl), **ex quo loco** (silva) oriatur.

cum (přípoušt.) ačkoli.

prō-cēdo, ere, cessi, cessum postoupiti, pokročiti, ujíti, uraziti.

fera, ae, f. (ferus) divoké zvíře, 5 šelma, **constat** (v. 19. 4) **genera ferarum in eā** (silvā) nasci. **non sint visa**, konj. nepřímé závislosti.

differo v. 11. 1.

memoriae prodere (v. 18. 1) paměti odevzdati, zachovati = připomínati, zaznamenati, **memoriae prodendus** hodný zachování paměti, hodný zaznamenání, pamětihodný.

videri zdáti se.

26

bōs, bovis, m. skot, hovězí dobytek: vůl, kráva (zde se míní *sob*).

cervus, i, m. jelen.

figūra, ae, f. (fingo) postava, podoba, **bos cervi figurā** (ablat. qualit.: podoby jelena t. j. mající podobu jelena).

frons, frontis, f. čelo.

auris, is, f. ucho.

cornu, ūs, n. roh, paroh.

ex-sisto (v. 5. 2) vyvstávati, vystupovati, vyčínvati, cuius ā mediā fronte cornu exsistit z jehož čela uprostřed, na jehož čele uprostřed...

excelsus, a, um (cello) vyvýšený, vysoký, cornu excelsius his cornibus (abl. comparat.).
dē-rectus, a, um (dē-rigo [dē-rego]) přímý, rovný.
superus, a, um (super) hořejší, vrchní; superl.: summus, a, um nejhořejší, nejvyšší; substant.: summum, i, n. výše, vrchol, horní konec, ab eius (= cornūs) summo z jeho...
palma, ae, f. dlaň, ruka; lopata.
rāmus, i, m. větev.
lātē v. 23. 1.
diffundo, ere, fūdi, fūsum (diffundo) rozliti; rozšířiti, rozkládati; pass.: diffundi rozšiřovati se, rozkládati se, sicut (v. 19. 3.) palmae ramique diffunduntur (tak jako lopaty a větve =) lopatovité, dlaňovité větve...
fēmina, ae, f. žena; samička, samice.
mās, maris, m. samec, sameček.

27

item (ita) též, taktéž, rovněž.
(is) qui appellatur = tak zvaný.
alcēs, is, f. los, sunt, quae appellantur alces jsou zvířata zvaná losi.
con-similis, e (zcela) podobný.
caper, pri, m. kozel; capra, ae, f. koza (capris zkráceně místo caprarum figuris).
varietās, ātis, f. (varius) pestrost.
pellis v. 21. 5.
paulo v. 19. 4.
ante-cēdo, ere, cessi, cessum napředjiti; předčítí, vynikati (něčím).
mutilus, a, um zkomolený, komolý, kusý, tupě končící, tupý, mutilae sunt cornibus (abl. limit.) = mají parohy...
crūs, crūris, n. holeň; noha.
sine (s abl.) bez.
nōdus, i, m. uzel; kloub, kotník.
articulus, i, m. (artus, ūs) ohbí, kloub, kotník.

quiēs, ētis, f. klid, pokoj, odpočinek, quiētis causā za příčinou odpočinku, pro odpočinek.
prōcumbo (prō-cumbo), ere, cubui, cubitum (kupředu) lehnutí, uléhati, léhati si.
affligo, ere, flixi, flectum (ad-fligo) přirážeti; poraziti, povaliti.
cāsus, ūs, m. (cado) pád, náhoda, nehoda, quō cāsū.
concido, ere, cidi (com-cado) skáceti se, sklesnouti, padnouti.
erigo, ere, rexi, rectum (ex-rego) vyzdvihnouti, se erigere zdvihnouti se, vzchopiti se, vzpřimiti se.
sub-levo, āre nadlehčiti, se sub-levare zdvihnouti se.
cubile, is, n. (cubo) lože, lůžko. 3
prō (s abl.) před (něčím); místo (něčeho), za (něco), jako.
applico, āre (ad-plico) připojiti, přiložiti, se applicare přitlačovati se (k), opíratí se (o).
paulum v. 19. 4.
modo jen.
reclino, āre (re-clino) zpět opíratí, se reclinare opřiti se.
quiētem capere odpočinku požívatí.
vestigium, i, n. šlapadlo, krok; 4 šlépěje, stopa.
cum kdykoli.
animadverto, ere, verti, versum (animum adverto) mysl obrátiti; upozorovati, znamenati.
vēnātor, ōris, m. (vēnor, āri loviti) lovec.
quō kam.
sē recipere uchylovati se.
con-suesco, ere, suēvi, suētum zvykati (si); perf.: consuevi zvykl jsem (si), jsem zvyklý (s inf. překládá se do češtiny: obyčejně [surčitým slovesem]).
rādix, icis, f. kořen.
sub-ruo, ere, rui, rutum podryti, podkopati, (venatores) subruunt arbores a radicibus (od kořenů, u kořenů).

accīdo, ere, cidi, cisum (ad-caedo) nařznouti, naseknouti.
tantum, ut (výsledné) tolik, že, aby.
species, ēi, f. (specio) pohled, vzezření, ut summa species earum stantium relinquatur že celkový pohled jich (jakoby) stojících zůstává = že na pohled zůstávají docela jako by stály.
hūc (hic) sem, tam (t. j. o ně).
cum (v. nahoře) **consuetudine** (podle zvyku) se **reclinaverunt**.
in-firmus, a, um nesilný, nepevný, slabý.
pondus, eris, n. (pendo) váha, tíže, tíha.
unā v. 14. 1.

28

ūrus, i, m. tur, zubr.
paulo v. 19. 4.
infrā (s akk.) pod (někým), za (někým (t. j. jsou menší než...)).
elephantus, i, m. slon.
specie (v. 27. 4.), abl. qualit.
taurus, i, m. býk, sunt figurā (abl. qualit.) tauri (gen.) jsou postavy býčí, mají postavu býka.
velōcitas, ātis, f. (vēlox) rychlost.
iera v. 25. 5.
parco v. 9. 7.
hos = uros.
studiōsē (studiōsus) horlivě, pečlivě.
fovea, ae, f. jáma, foveis captos do jam chycené (= chytivše).
dūro, āre (dūrus) tvrdým činiti, se durare tužiti se, otužovati se.
vēnātio v. 21. 3.
(se) exercent.
in publicum referre na veřejnost přinéstí, veřejně předložiti, cornibus relatis, abl. abs.
testimōnium, i, n. (testis) svědectví.
ferre odnáseti, dosahovati.

assuēscō, ere, suēvi, suētum (ad-suēscō) zvyknouti (si), přivyknouti (si).
mansuēfacio, ere, fēci, factum (mānsuēs [= mānsuētus], facio) krotkým činiti, krotiti; pass.: mansuefio, fieri, factus sum býti (z)krocen, (z)krotouti.
parvulus, a, um (parvus) maličký, mladičký.
excipio, ere, cēpi, ceptum (excipio) vyjmouti; chytiti, polapiti.
amplitūdo, inis, f. (amplus) rozsáhlost, velikost.
differo v. 11. 1.
haec = cornua. 6
conquīro, ere, quisivi, quisitum (com-quaero) shledávati.
labrum, i, n. (lambere lizati) ret, pysk; kraj, okraj, ab labris s kraje, na okrajích.
argentum, i, n. stříbro.
circumclūdo, ere, clūsi, clūsum (circum-claudo) kolem uzavřiti, ovrubovati, obkládati.
amplus, a, um prostranný, rozsáhlý; velikolepý, skvělý.
epulae, arum, f. jídla, pokrmy; hody, kvas, hostina.
pōculum, i, n. pohár, číše.

29

per v. 1. 1.
Ubius, a, um ubijský (Ubiové v. 9. 6.).
explōrātor v. 7. 9.
comperio v. 19. 3.
Suēvi v. 9. 8.
se recipere v. 27. 4.
inopia v. 24. 1.
vereor, ēri, veritus sum báti se, obávati se, něčeho, akk.
ut jak.
suprā nahoře, svrchu (t. j. 22. 1.).
demonstro v. 8. 9.
agri cultura v. 22. 1.
minime student (v. 22. 1).
constituo v. 9. 1.

prōgredior, gredi, gressus sum (prō-gradior) kupředu kráčeti, postupovati, táhnouti.
2 omninō (omnis) celkem, vůbec, docela.
reditus, ūs, m. (redeo) návrat, metus reditūs (před návratem).
tollo (v. 17. 5) odnítí (někomu něco), zbavití (někoho něčeho).
auxilia, orum, n. (auxilium) pomocná vojska, pomocné sbory, posily.
tardo, āre (tardus) zdržovati, zdržovati.
reducto exercitu (abl. abs.) odved vojsko zpět.
ultima pars nejkrajnější, poslední část = kraj, konec.
ripa, ae, f. břeh (řeky).
contingo, ere, tigi, tactum (contango) dotýkati se, něčeho, akk. (míněn jest pravý břeh řeky Rýna).
longitudo, inis, f. (longus) délka, in longitudinem v délce.
re-scindo, ere, scidi, scissum strhnouti, zbořiti.
3 extremus pons = konec, kraj (míněn jest západní konec mostu).
turris, is, f. věž.
tabulatum, i, n. (tabula) lešení; patro, poschodí, turris quatuor tabulatorum (o čtyřech..).
constituere postaviti, vystavěti.
praesidium posádka.
pontis tuendi (v. 12. 8.) causā.
munitio (v. 8. 1) opevnování; opevnění, hradba.
firmo, āre (firmus) upevniti, zesiliti, opevniti.
adulescens, entis (adjekt.) mladý, mladistvý.
prae-ficio, ere, fēci, fectum (prae-facio) v čelo postaviti (něčemu někoho).
4 mātūresco, ere, rui (mātūrus) zráti, uzrávati.
bellum Ambiorigis (v. 2. 2.) válka s...

Arduenna (silva) Ardeny (souborné jméno lesnatého horstva, táhnoucího se od Rýna na západ až k řece Šeldě).

Trēveri v. 2. 1.

Nervii v. 2. 3.

pertineo v. 10. 5.

amplius (amplius) **milibus quingentis** více než pět set tisíc.

pateo (v. 23. 9) prostírati se, rozkládati se.

L. Minūcius Basilus, velitel řizdy Caesarovy.

prae-mitto, ere, misi, missum předeslati, napřed poslati.

opportunitās, ātis, f. (opportūnus) příhodnost, vhodnost.

prōficio, ere, fēci, fectum (prō-facio) porřiditi, prospěti, si quid proficere possit zda by mohl něco porřiditi.

ignes facere (strážné) ohně rozdělávati.

prohibere (v. 10. 5.) = nedovolovati.

significatio, ōnis, f. (significo) o-5 značování, znamení, ne quā significatio adventūs fiat.

procul daleko, v dāli; zdaleka, z dālky.

confestim ihned, spěšně, okamžitě.

sub-sequor, sequi, secūtus sum (ihned) následovati, dicit sese subsequi.

30

contra opiniōnem (v. 1. 3) proti 1 nadání.

confectio (v. 1. 4) itinere (abl. abs.) skončiv...

inopinans, antis (in, opinor) nic netušící.

dē-prehendo, ere, prehendi, prehensum zachytiti; překvapiti, zajmouti.

indiciūm, i, n. (indico) udání, oznámení, eorum indicto podle jejich...

contendo (v. 13. 9.) spěchati, kvapiti, chvátati.

quo in loco = in eum locum, in quo.

esse dicebatur prý byl.

2 cum — tum jak — tak.

res militaris vojenství.

sicut — sic tak jako — tak.

cāsus náhoda.

ipsum = Ambiorigem.

in-cautus, a, um (caveo) neobezřelý, neopatrný.

imparātus, a, um (in, paro) nepřipravený.

incido, ere, cidi (in-cado) na někoho padnouti, narazití, napadnouti, přepadnouti (někoho).

eius t. j. Basiliūv.

priusque = et (ut) prius.

nuntius v. 10. 4.

quam afferretur (konj. nepřímé závislosti) než (o něm)...

magnae fortunae est velikým štěstím jest (podmětem k tomu jest: ipsum (= Ambiorigem) effugere mortem že sám...)

instrūmentum, i, n. (in-struo) nářadí, náčiní, výzbroj.

ēripio, ere, ripui, reptum (ex-ripio) vyrvatí, vzítí, instrumento erepto (abl. abs.) ačkoli (mu)...

raeda, ae, f. vůz (čtyřkolý, cestovní).

com-prehendo, ere, prehendi, prehensum schvátiti, uchvátiti, vzítí, pobrati, odnítí, raedis comprehensis (abl. abs.) ačkoli (mu)...

effugere mortem uniknouti smrti.

3 hoc factum est, quod comites sustinuerunt to se stalo proto, že...

circum-do, are, dedi, datum obklopiti, obklíčiti (něčím), aedificio (v. 6. 1) circumdato silvā (abl. abs.) poněvadž...

ut jak.

šere v. 13. 5.

domiciliūm, i, n. domov, bydliště, obydlí, příbytek.

vitandi (v. 22. 3) aestūs (v. 22. 3) causā (v. purgo 9. 6).

plērumque v. 13. 11.

petere = vyhledávati (něčeho, akk.).

propinquitās, ātis, f. (propinquus) blízkost, propinquitates silvarum blízkost lesů, místa blízko lesů.

comes, itis, m. (com-eo) průvodce. **familiāris**, e (familia) rodinný, domácí; subst.: familiaris, is, m. (důvěrný) přítel.

angustus, a, um úzký, těsný, angusto in loco (smysl příčinný).

paulisper (paulus) maličko, na chvílku, nakrátko.

vis nával.

sustineo, ēre, tinui, tentum (su(b)s-teneo) vzhůru držeti; zadržeti, vvdržeti něco, odolati něčemu, akk.

hīs pugnantibus (abl. abs.) zatím 4 co tito...

quidam ex suis kdosi z přátel, z jeho družiny.

in equum inferre na koně vysaditi.

silvae texerunt (eum) fugientem. **subire periculum** podstoupiti nebezpečnosti, octnouti se v nebezpečnosti.

valeo, ēre, ui býti zdrav, silen; míti moc; přispěti, (na)pomáhati, fortuna multum valuit et ad subendum periculum et ad vitandum periculum štěstí mnoho přispělo k tomu, i že se... i že z něho vyvázl...

31

srovnej: **dubium est, iudicione** 1

Ambiorix non conduērit, an prohibitus (non conduxerit).

iūdicium, i, n. (iūdex) soud, rozsudek; úsudek, rozvaha, iudicio = úmyslně.

con-dūco, ere, duxi, ductum dohromady sváděti, shromáždití, sebrati.